SPRAWOZDANIE SPECJALNE 25/2026 **PL**

Morskie obszary chronione

Samo wyznaczenie takich obszarów nie wystarcza, by zapewnić skuteczną ochronę środowiska morskiego

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ OBRACHUNKOWY

Spis treści

Punkty

01-17 | Najważniejsze informacje o kontroli 01

01-08 | Dlaczego Trybunał skontrolował to zagadnienie?

09-17 | Co ustalił i zaleca Trybunał?

18-93 | Omówienie uwag Trybunału 02

18-33 | Mało prawdopodobne jest osiągnięcie ambitnych operacyjnych poziomów docelowych, jakie wyznaczyła sobie UE

20-25 | Pomimo stopniowej rozbudowy morskich obszarów chronionych nie udaje się osiągnąć założonych unijnych poziomów docelowych

26-28 | Unijna sieć morskich obszarów chronionych nie spełnia kryteriów ekologicznych

29-33 | Finansowanie unijne na rzecz morskich obszarów chronionych jest udostępniane za pośrednictwem rozmaitych instrumentów i trudne do monitorowania

34-54 | UE ma trudności z zapewnieniem spójnych poziomów ochrony

36-39 | Ramy regulacyjne UE dotyczące wyznaczania obszarów chronionych obowiązują już od dłuższego czasu

40-45 | Wyznaczenie obszarów chronionych nie przekłada się bezpośrednio na zapewnienie ochrony lub ograniczenie działalności człowieka na tych obszarach

46-54 | Proces obejmowania obszarów połowowych ochroną jest złożony i długotrwały

55-67 | Konieczność wyważenia trudno dających się pogodzić kwestii – ochrony środowiska i skutków społeczno-gospodarczych

58-62 | Znaczne luki w danych utrudniają ocenę środków ochrony pod kątem społeczno-gospodarczym

63-67 | Udział zainteresowanych stron rośnie, ale nie zawsze są one angażowane w proces zarządzania obszarami chronionymi

68-93 | Niedociągnięcia w zarządzaniu i niewydolne wdrażanie przekładają się na słabe wyniki w zakresie ochrony

70-83 | Na większości obszarów chronionych nie stosuje się praktyk zarządzania adaptacyjnego

84-88 | Wyniki w zakresie ochrony są niejednoznaczne

89-93 | Duże oczekiwania co do nowych przepisów nakazujących aktywną odbudowę ekosystemów

Załączniki

Załącznik I – O kontroli

Załącznik II – Próba morskich obszarów chronionych wybranych do objęcia kontrolą

Załącznik III – Źródła danych i przetwarzanie danych

Załącznik IV – Wykaz obszarów objętych stałymi ograniczeniami połowowymi

Załącznik V – Finansowanie unijne

Załącznik VI – Metodyka oceny zarządzania morskim obszarem chronionym z wykorzystaniem narzędzia METT-4

Skróty

Glosariusz

Odpowiedzi Komisji

Kalendarium

Zespół kontrolny

01 Najważniejsze informacje o kontroli

Dlaczego Trybunał skontrolował to zagadnienie?

01 Wody morskie UE zajmują około 5 mln km², czyli o około milion kilometrów kwadratowych więcej niż unijne obszary lądowe. Na ***rys. 1*** przedstawiono cztery unijne regiony morskie: północno-wschodni Ocean Atlantycki (obejmujący cztery podregiony), Morze Śródziemne (obejmujące również cztery podregiony), Morze Bałtyckie i Morze Czarne[1]. W odległości do 50 km od wybrzeża mieszka około 40% ludności UE (łącznie w 22 państwach członkowskich). Od 2022 r. państwa członkowskie UE są zaangażowane w realizację celu Organizacji Narodów Zjednoczonych zakładającego zapewnienie skutecznej ochrony i zarządzania na obszarze co najmniej 30% światowych mórz i oceanów.

02 Stan światowych mórz i oceanów – w tym obszarów morskich należących do UE – pogarsza się ze względu na zmianę klimatu, zanieczyszczenie, eksploatację morskich zasobów biologicznych i utratę siedlisk. W całej UE około 15% ocenionych siedlisk dna morskiego charakteryzowało się dobrym stanem ochrony, a 81% – niezadowalającym lub złym stanem ochrony. W przypadku 4% tych siedlisk stan ochrony był nieznany. Różne czynniki pogarszające ten stan występują na 79% powierzchni przybrzeżnego dna morskiego i 43% stosunkowo płytkiego obszaru szelfu w pobliżu wybrzeża.

[1] Ponadto do UE należą również regiony najbardziej oddalone położone na Oceanie Indyjskim i Morzu Karaibskim oraz terytoria zamorskie (żadne z nich nie zostały objęte niniejszą kontrolą Trybunału).

03 Morskie obszary chronione uznaje się za skuteczne narzędzie ochrony ekosystemów morskich i powstrzymania utraty różnorodności biologicznej. Wprawdzie istnieją różne unijne definicje takich obszarów, lecz w niniejszym sprawozdaniu zastosowano definicję zawartą w prawnie wiążącym traktacie Organizacji Narodów Zjednoczonych o pełnym morzu z 2023 r.: „geograficznie określony obszar morski, który jest wyznaczony i zarządzany w celu osiągnięcia określonych długoterminowych celów ochrony różnorodności biologicznej". Wyznaczenie morskich obszarów chronionych ma na celu zmniejszenie presji człowieka na ekosystemy, tak aby zachować różnorodność biologiczną, utrzymać funkcje ekologiczne i wspierać odbudowę ekosystemów po degradacji lub nadmiernej eksploatacji.

Rys. 1 – Geograficzne regiony i podregiony morskie

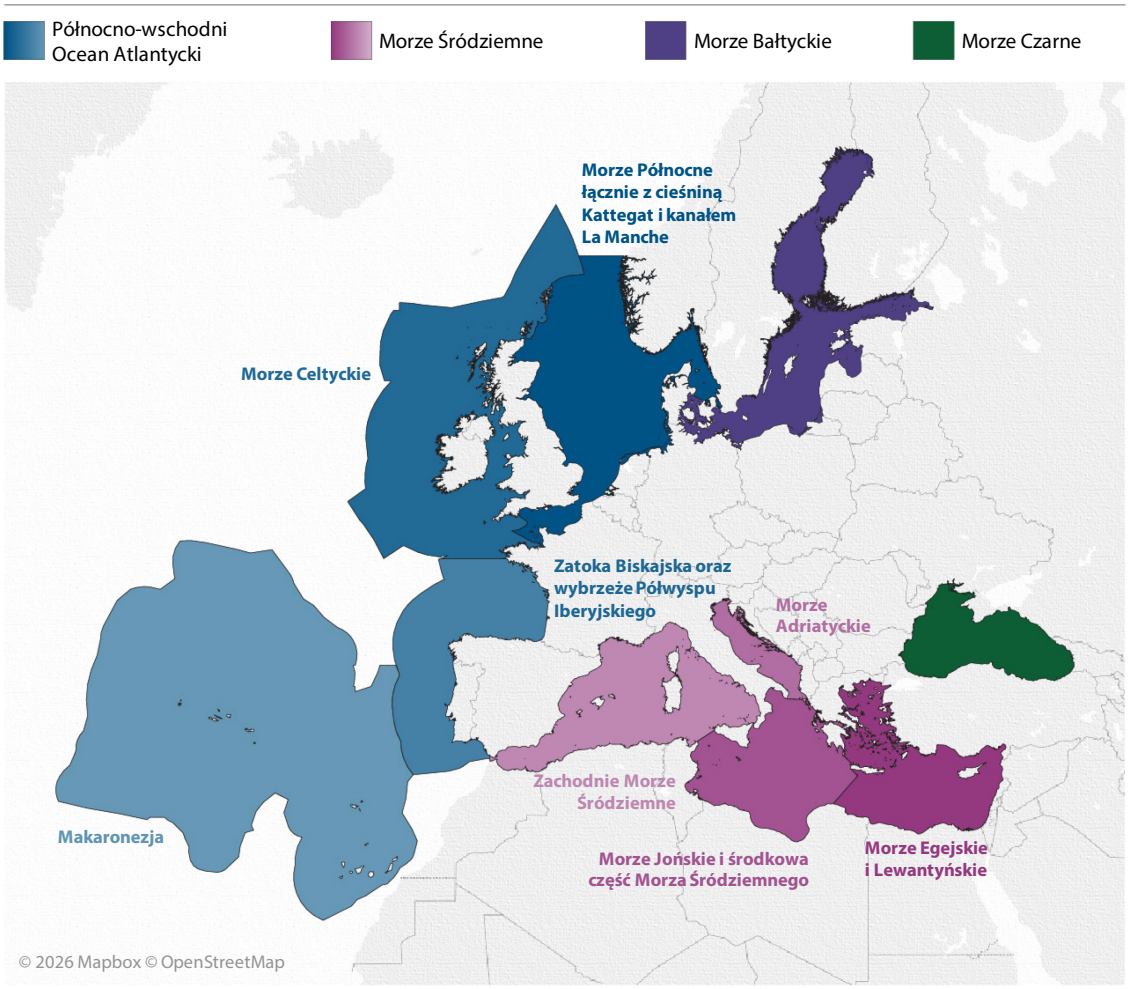

Źródło: dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej.

04 Celem kontroli Trybunału była ocena, czy UE ustanowiła sieć morskich obszarów chronionych, która skutecznie chroni środowisko morskie i przyczynia się do osiągnięcia celów unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. Niniejsza kontrola stanowi kontynuację kontroli omówionej w sprawozdaniu specjalnym Trybunału 26/2020 dotyczącym środowiska morskiego. W sprawozdaniu tym kontrolerzy stwierdzili, że UE nie była w stanie przywrócić dobrego stanu środowiska mórz ani zapewnić zrównoważonego poziomu rybołówstwa.

05 W szczególności Trybunał zbadał, czy:

- UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia poziomów docelowych wskazanych we wspomnianej strategii, jeśli chodzi o zasięg geograficzny morskich obszarów chronionych, łączność ekologiczną i finansowanie na rzecz różnorodności biologicznej;
- ramy regulacyjne UE przewidują mechanizmy niezbędne do tego, by wyznaczenie danego obszaru morskiego przekładało się na zapewnienie faktycznej ochrony;
- wyznaczając cele w zakresie ochrony środowiska, uwzględniono kwestie społeczno-gospodarcze i zaangażowanie zainteresowanych stron;
- wybrane państwa członkowskie przyjęły odpowiednie praktyki zarządcze.

Ponadto Trybunał przeanalizował publicznie dostępne zbiory danych, aby ocenić zasięg geograficzny i stan ekologiczny morskich obszarów chronionych na wodach morskich UE.

06 Trybunał przeprowadził niniejszą kontrolę, ponieważ postępująca degradacja różnorodności biologicznej europejskich mórz sprawia, że ochrona staje się niezbędna do utrzymania ekosystemów. Długoterminowe funkcjonowanie społeczności nadbrzeżnych w wymiarze społecznym i gospodarczym zależy bezpośrednio od stabilności środowiska morskiego i skutecznego zarządzania tym środowiskiem.

07 W zamierzeniu Trybunału wyniki niniejszych prac kontrolnych mają pomóc Komisji w rozważeniu, w jaki sposób można zwiększyć skuteczność i zasięg morskich obszarów chronionych oraz poprawić zarządzanie tymi obszarami. Dzięki temu można by zwiększyć wpływ tych obszarów na ochronę różnorodności biologicznej i utrzymanie usług ekosystemowych. Trybunał pragnie wesprzeć Komisję w aktualizacji i udoskonaleniu przyjętego podejścia strategicznego (choćby w ramach kolejnej strategii na rzecz bioróżnorodności) oraz w dostosowaniu przepisów przez lepsze uwzględnienie kwestii społeczno-gospodarczych w ramach polityki dotyczącej morskich obszarów chronionych.

08 Więcej informacji na temat skontrolowanego zagadnienia, zakresu kontroli i podejścia kontrolnego można znaleźć w ***załączniku I***.

Co ustalił i zaleca Trybunał?

09 Trybunał stwierdził, że ustanowiona przez UE sieć morskich obszarów chronionych nie zapewnia jeszcze skutecznej ochrony środowiska morskiego. Choć UE dysponuje od dłuższego czasu dobrze ugruntowanymi przepisami dotyczącymi wyznaczania obszarów chronionych, to utrzymuje się luka między celami wskazanymi w regulacjach a rzeczywistymi wynikami w zakresie ochrony. Pomimo stopniowego powiększania wyznaczonych obszarów osiągnięcie celów UE na 2030 r. jest mało prawdopodobne. Ponadto w niedawnym sprawozdaniu Europejska Agencja Środowiska wykazała, że ogólnie rzecz biorąc, większość siedlisk i gatunków znajduje się w niewłaściwym stanie ochrony. Bardziej aktualne informacje zgromadzone w toku niniejszej kontroli wskazują, że tendencje w zakresie różnorodności biologicznej przedstawiają się różnie w poszczególnych skontrolowanych obszarach chronionych.

10 Wprawdzie obecna unijna strategia na rzecz bioróżnorodności zakłada objęcie ochroną 30% wód morskich UE do 2030 r., lecz do tej pory jedynie około 14% obszarów mórz wyznaczono jako morskie obszary chronione. Oznacza to, że osiągnięcie tego poziomu docelowego jest bardzo mało prawdopodobne. Ponadto szacuje się, że obecnie mniej niż 1% tych wód wyznaczono jako obszary ściśle chronione, czyli znacznie poniżej poziomu docelowego na 2030 r. wynoszącego 10%. Co więcej, wyznaczone obszary nie funkcjonują jako spójny system ekologiczny. Sieć morskich obszarów chronionych nie spełnia kluczowych kryteriów reprezentatywności i łączności, co stwarza znaczne luki w ochronie siedlisk głębinowych i pełnomorskich. Obecnie Komisja prowadzi działania w oparciu o rozdrobnione przepisy i nie wypracowała specjalnego mechanizmu oceny i wspierania skoordynowanego rozwoju korytarzy ekologicznych (pkt *20*–*28*).

Zalecenie 1

Wspieranie rozwoju spójnej transeuropejskiej sieci morskich obszarów chronionych

Komisja powinna wykorzystać swój szeroki ogląd sytuacji, by promować dobre praktyki, tak aby przy wyznaczaniu morskich obszarów chronionych w UE należycie uwzględniano odpowiednie kryteria ekologiczne w celu rozwoju spójnej sieci transeuropejskiej.

Termin realizacji: do końca 2029 r.

11 Skuteczna ochrona wymaga mobilizacji znacznych zasobów finansowych i stabilnych źródeł finansowania, tymczasem istniejące finansowanie na rzecz morskich obszarów chronionych jest rozdrobnione – pochodzi zarówno ze źródeł krajowych, jak i z wielu instrumentów UE, takich jak LIFE, „Horyzont Europa”, Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury oraz fundusze polityki spójności. Środki UE są często wykorzystywane do wspierania działań pilotażowych i badań, które mogą być bardzo przydatne w identyfikowaniu skutecznych innowacyjnych rozwiązań. Środki te muszą jednak być uzupełniane innymi, stabilnymi źródłami finansowania w celu pokrycia kosztów zarządzania morskimi obszarami chronionymi i wdrażania innowacyjnych rozwiązań w praktyce (pkt ***29***–***33***).

12 Obecnie wyznaczenie danego „morskiego obszaru chronionego” nie gwarantuje wprowadzenia środków ochrony lub ograniczeń działalności człowieka. Nie istnieje zharmonizowana unijna klasyfikacja kategorii ochrony i odpowiadających im dozwolonych rodzajów działalności. Prawodawstwo UE nie przewiduje też żadnych szczególnych ograniczeń działalności człowieka na morskich obszarach chronionych. Ponadto nie opracowano wspólnej metodyki, która pozwalałaby ocenić, czy działalność prowadzona przez człowieka jest zgodna z celami ochrony na danym obszarze. Chociaż Komisja stworzyła kilka platform danych, to nie zapewniają one wystarczających, znormalizowanych informacji na temat środków ochrony stosowanych na poszczególnych morskich obszarach chronionych (pkt ***36***–***45***).

13 Pozyskiwanie organizmów morskich, w szczególności połowy i inne praktyki niszczące dno morskie, stanowi jedno z największych zagrożeń dla różnorodności biologicznej mórz. Proces przyjmowania środków ochrony mających wpływ na floty rybackie więcej niż jednego państwa członkowskiego może okazać się złożony i długotrwały, ponieważ może wymagać negocjacji (opartych na dowodach naukowych i analizach społeczno-gospodarczych) między państwami członkowskimi (które mają krajowe interesy w zakresie połowów) oraz negocjacji z różnymi zainteresowanymi stronami. Proces ten może trwać wiele lat. Od 2013 r. przyjęto jedynie niewielką liczbę środków ochrony. W związku z tym ograniczenia połowowe mają zastosowanie jedynie do niewielkiej części morskich obszarów chronionych (pkt ***46***–***54***).

Zalecenie 2

Współpraca z państwami członkowskimi w celu zapewnienia, by wyznaczenie morskich obszarów chronionych przełożyło się na faktycznie stosowane środki ochrony

Trybunał zaleca, aby Komisja:

a) promowała stosowanie znormalizowanych informacji na temat celów ochrony i środków ochrony morskich obszarów chronionych oraz publikowała te informacje na jednej z istniejących platform (np. w przeglądarce sieci Natura 2000 lub w europejskiej sieci informacji i obserwacji środowiska morskiego) lub na specjalnej platformie służącej do monitorowania;

b) wspólnie z państwami członkowskimi zidentyfikowała niedociągnięcia, wąskie gardła i inne przeszkody zmniejszające efektywność procesu przyjmowania środków ochrony, które mają wpływ na floty rybackie więcej niż jednego państwa członkowskiego, tak aby usprawnić ten proces;

c) zachęcała do stosowania innowacyjnych rozwiązań w celu zwiększenia skuteczności ochrony na morskich obszarach chronionych.

Termin realizacji: do końca 2029 r.

14 Wprawdzie państwa członkowskie w coraz większym stopniu organizują konsultacje społeczne zapewniające szeroki udział zainteresowanych stron, lecz poziom zaangażowania tych podmiotów w wyznaczanie morskich obszarów chronionych i operacyjne zarządzanie nimi różni się w poszczególnych przypadkach. Często zainteresowane strony nie mają czasu ani zdolności, aby wpływać na decyzje dotyczące wyznaczania takich obszarów i zarządzania nimi. Sytuację w tym względzie komplikują dodatkowo utrzymujące się luki w danych, w szczególności w odniesieniu do rybołówstwa łodziowego, co utrudnia dokładną ocenę skutków gospodarczych wprowadzanych środków ochrony. W związku z tym obecne procesy konsultacji często nie zapewniają zrównoważonego rozwoju społecznego, przejrzystego zarządzania ani równowagi między celami środowiskowymi i celami społeczno-gospodarczymi, co jest niezbędne do długoterminowego sukcesu morskich obszarów chronionych (pkt *55*–*67*).

Zalecenie 3

Wspieranie wspólnie z państwami członkowskimi skutecznej transformacji w kierunku osiągania celów środowiskowych, tworzenia zrównoważonych źródeł utrzymania i konkurencyjnych gałęzi przemysłu przez promowanie silnego zaangażowania zainteresowanych stron

Komisja powinna wspierać państwa członkowskie:

a) w identyfikowaniu i wdrażaniu działań łagodzących społeczno-gospodarczy wpływ środków ochrony (w tym środków związanych z ograniczeniami połowowymi) na źródła utrzymania społeczności nadbrzeżnych; w promowaniu rozwiązań zwiększających korzyści związane z morskimi obszarami chronionymi;

b) w staraniach na rzecz istotnego zaangażowania lokalnych zainteresowanych stron w proces podejmowania decyzji dotyczących morskich obszarów chronionych.

Termin realizacji: do końca 2029 r.

15 W przypadku większości morskich obszarów chronionych brakuje skutecznego zarządzania adaptacyjnego. Dla wielu badanych obszarów opracowano plany zarządzania, ale ich wdrożenie jest często nieskuteczne ze względu na problemy z zapewnieniem personelu i stabilnego finansowania. Ponadto w dużej mierze brakuje solidnego i ciągłego monitorowania – w przypadku większości lokalizacji dane gromadzi się na zasadzie doraźnej. Komisja nie opracowała znormalizowanych ram oceny zarządzania w celu śledzenia w sposób systematyczny, czy zarządzanie morskimi obszarami chronionymi przynosi zamierzone efekty ekologiczne i społeczne (pkt *70*–*83*).

Zalecenie 4

Udoskonalenie zarządzania adaptacyjnego na morskich obszarach chronionych i monitorowania tych obszarów

Komisja powinna wspierać zarządzanie adaptacyjne na morskich obszarach chronionych na podstawie spójnych danych, w szczególności przez zaproponowanie rzetelnej metodyki oceny skuteczności zarządzania.

Termin realizacji: do końca 2029 r.

16 Pomimo obowiązującego od długiego czasu unijnego prawodawstwa w dziedzinie ochrony przyrody Unia jest nadal daleka od osiągnięcia celów w zakresie ochrony różnorodności biologicznej mórz zapisanych w dyrektywie ptasiej i dyrektywie siedliskowej. W ostatnim sprawozdaniu na temat stanu przyrody w UE, opublikowanym w 2020 r., przedstawiono wyniki okresowej unijnej oceny funkcjonowania sieci Natura 2000 w latach 2013–2018. W sprawozdaniu zwrócono uwagę na utrzymujące się słabe wyniki w zakresie ochrony. W przypadku wielu morskich obszarów chronionych skontrolowanych przez Trybunał stanu biologicznego obszaru nie dało się jednoznacznie ocenić lub był on nieznany, zwłaszcza w odniesieniu do siedlisk. Kontrolerzy stwierdzili również, że w przypadku wielu obszarów zasadniczo nie opracowano planów przystosowania się do zmiany klimatu i nie wykorzystuje się możliwości łagodzenia zmiany klimatu dzięki zarządzaniu emisjami dwutlenku węgla (pkt ***84***–***88***).

17 W rozporządzeniu (UE) 2024/1991 o odbudowie zasobów przyrodniczych przeniesiono punkt ciężkości działań UE z ochrony biernej na aktywną naprawę ekosystemów, ustanawiając prawnie wiążące poziomy docelowe zakładające odbudowę 20% obszarów morskich do 2030 r. i wszystkich zdegradowanych ekosystemów do 2050 r. W rozporządzeniu przewiduje się określenie w oparciu o dowody naukowe poziomu bazowego w celu ukierunkowania dalszych działań w zakresie odbudowy. Akt ten ma na celu zapewnienie długoterminowej rentowności niebieskiej gospodarki (działalności gospodarczej związanej z oceanami, morzami i regionami przybrzeżnymi). Wdrażanie działań w środowisku morskim napotyka jednak przeszkody i jest bardziej skomplikowane niż naprawa zdegradowanych obszarów lądowych. Przeszkody te obejmują luki w danych dotyczących siedlisk głębinowych, długi proces administracyjny wprowadzania niezbędnych ograniczeń połowów w ramach wspólnej polityki rybołówstwa oraz wysokie koszty operacyjne (pkt ***89***–***93***).

02 Omówienie uwag Trybunału

Mało prawdopodobne jest osiągnięcie ambitnych operacyjnych poziomów docelowych, jakie wyznaczyła sobie UE

18 W unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 określono strategiczny cel, jakim jest powstrzymanie utraty różnorodności biologicznej. W ramach celu – zakładającego odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej i poprawę skuteczności ochrony przyrody w całej UE – w strategii:

- ustanowiono poziomy docelowe dotyczące zasięgu geograficznego obszarów chronionych;
- wezwano do stworzenia spójnej sieci obszarów chronionych w całej UE;
- ustanowiono cel zakładający uruchomienie co najmniej 20 mld euro rocznie ze źródeł publicznych i prywatnych na wsparcie ochrony i odbudowy zasobów przyrodniczych.

19 Trybunał ocenił, czy UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia poziomów docelowych wskazanych w strategii, jeśli chodzi o zasięg geograficzny morskich obszarów chronionych, łączność ekologiczną i finansowanie na rzecz różnorodności biologicznej.

Pomimo stopniowej rozbudowy morskich obszarów chronionych nie udaje się osiągnąć założonych unijnych poziomów docelowych

20 W strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 wyznaczono jasny poziom docelowy zakładający zapewnienie ochrony na 30% mórz UE do 2030 r. i ścisłej ochrony na 10% unijnych obszarów morskich. Te poziomy docelowe dotyczą całej UE. W związku z tym Komisja wezwała wszystkie państwa członkowskie do wniesienia odpowiedniego wkładu przez rozszerzenie sieci Natura 2000 i rozbudowę krajowych systemów ochrony, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów morskich o potencjalnie bardzo dużej różnorodności biologicznej.

21 Z najnowszych danych opublikowanych przez Europejską Agencję Środowiska (EEA) (pochodzących z 2025 r.) wynika, że w 2023 r. 13,7% wód morskich UE (z wyłączeniem terytoriów zamorskich) wyznaczono jako morskie obszary chronione, co oznacza wzrost o zaledwie 80 567 km^2 (1,6%) w porównaniu z 2020 r. Wynik ten jest znacznie niższy niż poziom docelowy określony w strategii na rzecz bioróżnorodności wynoszący 30%. EEA przyznała, że osiągnięcie tego poziomu docelowego w terminie jest mało prawdopodobne.

22 Z analizy przeprowadzonej przez Trybunał wynika, że 82% tych morskich obszarów chronionych jest objętych siecią Natura 2000 (10,4% unijnych wód morskich). Dotyczy to łącznie 3 648 obszarów morskich (525 853 km^2). Ponieważ jeden obszar może być jednocześnie objęty wieloma oznaczeniami, kontrolerzy przeanalizowali nakładające się na siebie obszary i uzyskali następujące dane liczbowe:

- 2 875 (415 932 km^2) specjalnych obszarów ochrony wyznaczonych na mocy dyrektywy siedliskowej;
- 1 203 (325 261 km^2) obszarów specjalnej ochrony wyznaczonych na mocy dyrektywy ptasiej.

23 Oprócz obszarów Natura 2000 istnieje 6 610 obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (243 670 km^2). Ponad 50% tych obszarów fizycznie pokrywa się z obszarami Natura 2000, co oznacza, że są one ustanowione w tej samej lokalizacji geograficznej, ale są zarządzane na podstawie innych ram prawnych (***rys. 2***).

Rys. 2 | Mapa obszarów Natura 2000 i morskich obszarów chronionych wyznaczonych na szczeblu krajowym w wyłącznych strefach ekonomicznych państw członkowskich UE

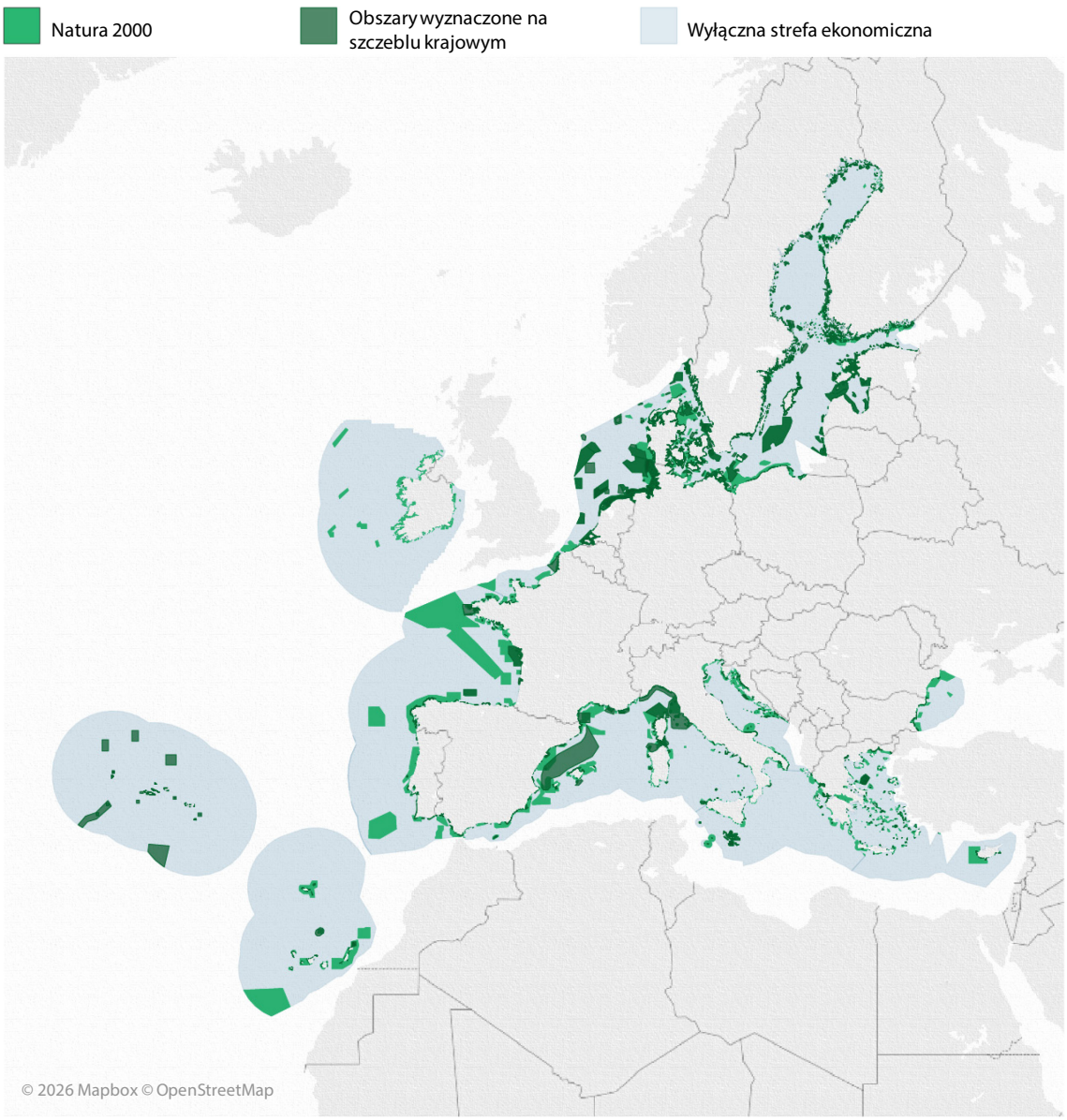

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy na podstawie danych uzyskanych od Europejskiej Agencji Środowiska (2024 r.) i Instytutu Morskiego Flandrii (2026 r.).
Zastrzeżenie: Strefy i granice morskie widoczne na tej mapie są przedstawione wyłącznie do celów niniejszej kontroli i opierają się na zewnętrznych zbiorach danych. Kształt stref i przebieg granic na mapie pozostaje bez uszczerbku dla statusu prawnego lub granic jakiegokolwiek terytorium, obszaru morskiego lub granicy morskiej. Mapa nie wyraża stanowiska Europejskiego Trybunału Obrachunkowego ani UE w odniesieniu do suwerenności, jurysdykcji lub roszczeń odnoszących się do obszarów morskich.

24 EEA przedstawia informacje na temat powierzchni wyznaczonych obszarów niezależnie od obowiązujących środków ochrony. Ponieważ Komisja zgłasza wszystkie „wyznaczone” obszary jako „chronione” obszary morskie, obraz sytuacji jest nadmiernie optymistyczny.

25 W ramach celu unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności, jakim jest prawna ochrona co najmniej 30% mórz UE, nie zdefiniowano ani metody obliczeniowej, ani obszaru morskiego UE. W najnowszych obliczeniach na potrzeby oceny powierzchni morskich obszarów chronionych EEA wykorzystała nieaktualną definicję wyłącznej strefy ekonomicznej UE z 2018 r., która obejmuje obszar o 7% mniejszy niż całkowity obszar wyłącznych stref ekonomicznych wokół wszystkich nadbrzeżnych państw członkowskich. Innymi słowy, EEA zaniżyła powierzchnię mórz UE, co bezpośrednio wpływa na obliczanie stopnia realizacji poziomu docelowego 30%, zwiększając wynik o około jeden punkt procentowy.

Unijna sieć morskich obszarów chronionych nie spełnia kryteriów ekologicznych

26 Oprócz określenia docelowego zasięgu geograficznego obszarów chronionych w strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 stwierdzono również, że wyznaczeniu dodatkowych obszarów chronionych i ściśle chronionych powinno towarzyszyć utworzenie korytarzy ekologicznych, tak aby zapewnić spójną transeuropejską sieć morskich obszarów chronionych. Korytarze takie zapobiegają izolacji genetycznej, umożliwiają migrację gatunków oraz pomagają utrzymać i wzmocnić zdrowie ekosystemów. Aby ocenić, czy zbiór poszczególnych morskich obszarów chronionych funkcjonuje jako sieć służąca realizacji celów, których pojedyncze wyznaczone obszary nie pozwalają osiągnąć, można zastosować szczególne kryteria ekologiczne (***ramka 1***).

Ramka 1

Wymogi ekologiczne dotyczące sieci morskich obszarów chronionych na poziomie pojedynczego basenu morskiego

		Cel techniczny	Cel biologiczny
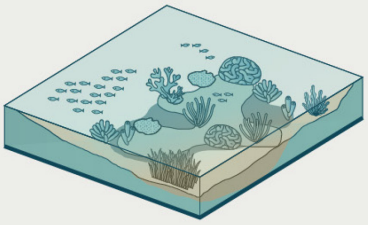	**Adekwatność** Poszczególne morskie obszary chronione są wystarczająco duże i mają wystarczająco dobrą jakość ekologiczną, aby mogły faktycznie funkcjonować. Oznacza to, że określone struktury (np. strukturalnie złożone rafy koralowe) i funkcje (np. obieg składników odżywczych) muszą zostać zachowane lub ulepszone.	*Obszary o powierzchni ≥30 km²*	*Funkcjonalność siedliska*
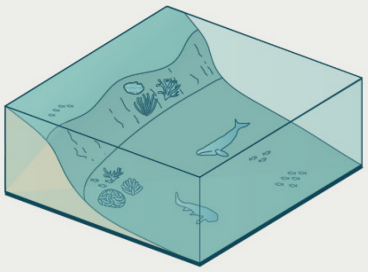	**Reprezentatywność** Wymóg ten pozwala zagwarantować, że sieć obejmie całą typową i unikalną różnorodność biologiczną występującą w danym basenie morskim. Ochrona musi obejmować wszystkie głębokości, od strefy pływów po równiny abisalne, aby zapobiec nadmiernemu koncentrowaniu działań na obszarze przybrzeżnym – co pozostawiłoby ekosystemy pełnomorskie i głębinowe bez ochrony.	*30% każdego typu siedliska*	*Różnorodność ekosystemów*
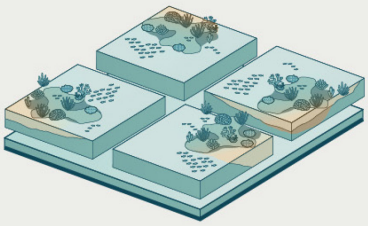	**Replikacja** Replikacja zapewnia odporność sieci na lokalne katastrofy, takie jak wycieki ropy naftowej lub morskie fale upałów. Występowanie tego samego typu siedliska na wielu obszarach umożliwia wymianę genetyczną między populacjami, co ma zasadnicze znaczenie dla długoterminowego przetrwania ewolucyjnego.	*≥4 jednakowe siedliska w danym basenie morskim*	*Odporność na katastrofy*
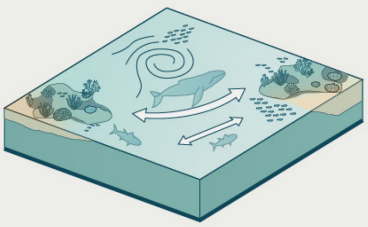	**Łączność obszarów** Łączność gwarantuje, że morskie obszary chronione są zlokalizowane wystarczająco blisko, aby larwy i migrujące osobniki dorosłe mogły przemieszczać się między poszczególnymi obszarami. Małe morskie obszary chronione pełnią rolę przystanków, pozwalających wypocząć migrującym przedstawicielom megafauny, takim jak wieloryby lub tuńczyki błękitnopłetwe.	*odstęp 20-50 km*	*Przepływ genetyczny / rozprzestrzenianie się larw*
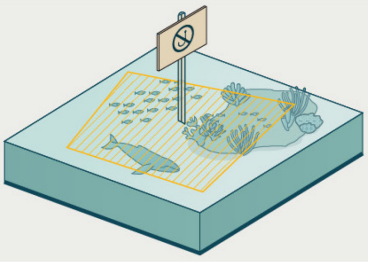	**Ścisła ochrona** Podczas gdy 30% wód morskich musi być objęte ochroną, co najmniej 10% musi być objęte ochroną ścisłą (w ramach kategorii Ia lub Ib Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody). Na tych obszarach wszelkie pozyskiwanie zasobów (połowy, górnictwo, pogłębianie) jest zabronione, aby umożliwić odbudowę naturalnych poziomów troficznych i biomasy drapieżników szczytowych.	*10% stref zakazu połowów*	*Odbudowa populacji drapieżników szczytowych*

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy na podstawie informacji EEA i wytycznych Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody.

27 Sieć obszarów chronionych w regionach morskich UE nie spełnia obecnie żadnego z wyszczególnionych wyżej kryteriów ekologicznych i nie jest jeszcze funkcjonalna ani spójna. Chociaż siedliska płytkowodne (trawa morska, estuaria) są dobrze reprezentowane, siedliska głębinowe i pełnomorskie są wciąż reprezentowane w niedostatecznej mierze. Wiele morskich obszarów chronionych na Morzu Bałtyckim i Morzu Północnym charakteryzuje się łącznością strukturalną, ale obszary położone na Morzu Śródziemnym i Atlantyku stanowią swego rodzaju wyspy ekologiczne. Większość śródziemnomorskich obszarów chronionych dzieli ponad 100 km silnie eksploatowanych wód, co uniemożliwia wymianę genetyczną niezbędną do zapewnienia odporności ekosystemów. Szacowany odsetek obszarów ściśle chronionych na morzach UE pozostaje niski i wynosi około 1% (pkt ***54***).

28 Komisja nie stworzyła specjalnego mechanizmu, który pozwalałby jej monitorować rozwój i spójność sieci. Ogranicza to jej zdolność do tworzenia korytarzy ekologicznych w ramach transeuropejskiej sieci Natura zgodnie ze strategią na rzecz bioróżnorodności 2030. Obecnie nadzór opiera się przede wszystkim na rozwiązaniach przewidzianych w regionalnych konwencjach morskich lub wprowadzonych przez poszczególne państwa członkowskie; cele regionalnych konwencji morskich są jednak tylko częściowo zgodne z poziomami docelowymi UE (np. brak wymogu zapewnienia ścisłej ochrony na 10% obszarów morskich). Ponadto zakres geograficzny takich porozumień jest często siłą rzeczy ograniczony do jednego basenu morskiego lub wykracza poza wody UE (np. konwencja OSPAR, konwencja barcelońska).

Finansowanie unijne na rzecz morskich obszarów chronionych jest udostępniane za pośrednictwem rozmaitych instrumentów i trudne do monitorowania

29 Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 przewiduje udostępnienie co najmniej 20 mld euro rocznie na wydatki związane z przyrodą. Środki te miałyby pochodzić z różnych źródeł. Wymaga to uruchomienia finansowania prywatnego i publicznego na szczeblu krajowym i unijnym. W 2023 r. Komisja oceniła, że sama sieć Natura 2000 wymaga 10 mld euro rocznie na utrzymanie i rozwój, z czego 3,5% (323 mln euro) przypada na komponent morski.

30 Polityka morska UE jest finansowana za pośrednictwem różnych unijnych instrumentów finansowania posiadających odrębne struktury zarządzania. Obecnie dostępne mechanizmy monitorowania nie są wystarczająco szczegółowe, aby można było podać dokładną kwotę finansowania UE przeznaczoną przez Komisję lub państwa członkowskie na odwrócenie procesu utraty różnorodności biologicznej mórz. Całkowite wydatki na wyznaczenie i utrzymanie morskich obszarów chronionych UE pozostają nieznane.

31 Z analizy przeprowadzonej przez Trybunał wynika, że na różnorodność biologiczną mórz zarezerwowano dotychczas około 600 mln euro z funduszy UE na cały okres obowiązywania wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027. Tymi środkami zarządza bezpośrednio Komisja, np. w ramach programów LIFE (150 mln euro) i „Horyzont” (62,4 mln euro), lub są one zarządzane w ramach zarządzania dzielonego z udziałem państw członkowskich – w szczególności za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (377 mln euro) i funduszy polityki spójności (18,2 mln euro) (***załącznik V***).

32 Żadne z trzech państw członkowskich, w których Trybunał przeprowadził wizyty kontrolne, nie miało skonsolidowanych informacji przeglądowych na szczeblu krajowym na temat finansowania unijnego przeznaczonego konkretnie na morskie obszary chronione ani na temat projektów finansowanych w ramach poszczególnych obszarów chronionych. Osłabiało to rozliczalność i komplikowało strategiczne zarządzanie sieciami obszarów chronionych. Często dostępne były jednak informacje finansowe dotyczące poszczególnych projektów.

33 Kontrolerzy stwierdzili, że kwota wsparcia finansowego UE ukierunkowanego konkretnie na morskie obszary chronione pozostawała stosunkowo niska w porównaniu z ogólnym finansowaniem na rzecz różnorodności biologicznej. Wsparcie to udostępniono za pośrednictwem szeregu instrumentów finansowania. Wprawdzie środki UE odgrywają ważną i często zasadniczą rolę we wspieraniu projektów pilotażowych i prac analitycznych związanych z morskimi obszarami chronionymi, lecz nie mają one zapewnić długoterminowego finansowania działań w zakresie zarządzania, monitorowania i egzekwowania przepisów na morskich obszarach chronionych oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

UE ma trudności z zapewnieniem spójnych poziomów ochrony

34 W unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 położono nacisk na rozszerzenie zasięgu geograficznego morskich obszarów chronionych. Samo powiększenie wyznaczonych obszarów morskich nie jest jednak wystarczające; wyznaczeniu muszą towarzyszyć środki zapewniające skuteczną ochronę i przynoszące stosowne efekty.

35 Trybunał ocenił, czy ramy regulacyjne UE zapewniły mechanizmy niezbędne do przejścia od wyznaczenia danego obszaru morskiego do zapewnienia ochrony w praktyce. Kontrolerzy przeanalizowali wsparcie udzielane przez Komisję państwom członkowskim w identyfikowaniu i wyznaczaniu morskich obszarów chronionych. Szczególną uwagę zwrócili przy tym na rybołówstwo, biorąc pod uwagę wpływ ekologiczny działalności rybołówczej na ekosystemy morskie oraz centralną rolę środków zarządzania rybołówstwem w osiąganiu celów ochrony na obszarach chronionych.

Ramy regulacyjne UE dotyczące wyznaczania obszarów chronionych obowiązują już od dłuższego czasu

36 Wyznaczanie morskich obszarów chronionych w UE opiera się na ramach regulacyjnych wypracowanych na przestrzeni ponad czterech dekad (***rys. 3***). Dyrektywa ptasia z 1979 r. i dyrektywa siedliskowa z 1992 r. zapewniają państwom członkowskim jasną podstawę prawną do identyfikowania ważnych ekologicznie obszarów morskich i wyznaczania obszarów Natura 2000. Dla każdego z tych obszarów należy określić specyficzne cele ochrony i przyjąć środki ochrony niezbędne do osiągnięcia tych celów. W dyrektywach promuje się również współpracę transgraniczną w regionach współdzielonych przez więcej niż jedno państwo w celu zapewnienia spójnej sieci obszarów chronionych.

37 Wprawdzie dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej z 2008 r. nie koncentruje się wyłącznie na morskich obszarach chronionych, ma ona jednak zwiększyć skuteczność takich obszarów w wymiarze ekologicznym przez zagwarantowanie, że będą one przyczyniać się do poprawy stanu ekosystemu morskiego w szerszym ujęciu. Dyrektywa ta ustanawia ramy prawne służące osiągnięciu dobrego stanu środowiska morskiego, zobowiązując państwa członkowskie do wdrożenia strategii mających na celu przeciwdziałanie takim czynnikom jak zanieczyszczenie, zaśmiecanie i utrata różnorodności biologicznej.

38 Dyrektywa w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich z 2014 r. uzupełnia te ramy prawne, nakładając obowiązek zintegrowanego planowania przestrzennego obszarów morskich w celu wyważenia ochrony przyrody i różnych rodzajów działalności człowieka, takich jak rybołówstwo, akwakultura, żegluga i energetyka morska. Państwa członkowskie mogą włączyć morskie obszary chronione do krajowych planów morskich, tak aby ograniczyć konflikty między wykorzystaniem przemysłowym a celami środowiskowymi.

Rys. 3 | Unijne ramy dotyczące ochrony obszarów morskich

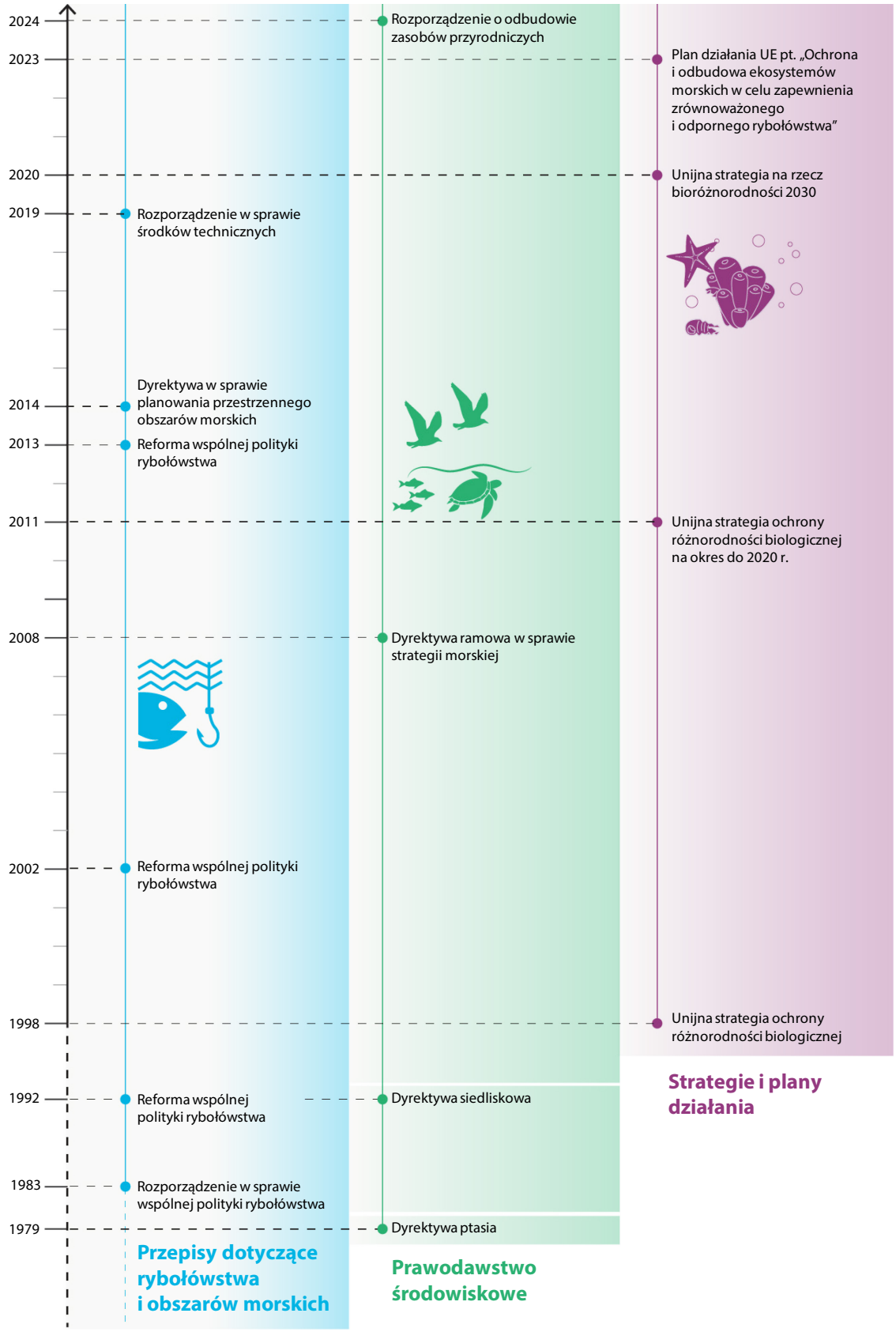

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy.

39 Komisja może wszcząć postępowanie przeciwko państwom członkowskim, jeśli uzna, że dopuszczają się one naruszeń prawa UE. W momencie przeprowadzenia niniejszej kontroli toczyły się trzy dialogi poprzedzające wszczęcie postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego i 24 postępowania tego rodzaju przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej w odniesieniu do morskiej części sieci Natura 2000.

Wyznaczenie obszarów chronionych nie przekłada się bezpośrednio na zapewnienie ochrony lub ograniczenie działalności człowieka na tych obszarach

40 Państwa członkowskie określają, proponują i wyznaczają obszary Natura 2000 i krajowe obszary chronione. Aby wesprzeć państwa członkowskie w tym procesie, Komisja wydała kilka wytycznych. Najważniejsze publikacje z tej dziedziny obejmują wytyczne z 2012 r. w sprawie ustanowienia sieci Natura 2000 w środowisku morskim, wytyczne z 2019 r. dotyczące interpretacji art. 6 dyrektywy siedliskowej pt. „Zarządzanie obszarami Natura 2000" oraz kryteria i wytyczne Komisji z 2022 r. dotyczące wyznaczania obszarów chronionych.

41 Najważniejsze wytyczne dotyczące wyznaczania obszarów chronionych opublikowano w 2022 r., dwa lata później, niż zaplanowano w unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. W wytycznych zdefiniowano „ścisłą ochronę" w kontekście określonego w strategii poziomu docelowego wynoszącego 10%. Definicja odpowiada kilku kategoriom zdefiniowanym w wytycznych Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody dotyczących stosowania kategorii zarządzania obszarami chronionymi[2]: kategorii Ia – „ścisły rezerwat przyrody" i kategorii Ib – „obszar dzikiej przyrody", a częściowo kategorii II – „parki narodowe". Ponieważ jednak w wytycznych Komisja nie ustanowiła zharmonizowanej klasyfikacji kategorii ochrony i odpowiadającej im dozwolonej działalności w odniesieniu do obszarów, które nie są ściśle chronione, brakuje ogólnej unijnej definicji morskich obszarów chronionych (***ramka 2***).

[2] Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) jest wiodącym światowym organem założonym w 1948 r. i zajmującym się ochroną przyrody i zrównoważonym rozwojem. Zapewnia ona wiedzę, narzędzia i wytyczne polityczne, w tym oficjalną czerwoną listę gatunków zagrożonych IUCN.

Ramka 2

Matryca działalności morskiej, którą można uznać za odpowiednią dla poszczególnych kategorii zarządzania zdefiniowanych przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody

Źródło: wytyczne Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody dotyczące stosowania kategorii zarządzania obszarami chronionymi.

42 Ograniczenie presji ze strony działalności człowieka jest konieczne do osiągnięcia celów ochrony. Tymczasem prawodawstwo UE nie zawiera wymogów ustanawiających ograniczenia działalności na obszarach chronionych (np. zakaz działalności wydobywczej i niszczącej). Komisja uważa, że wyznaczenie morskich obszarów chronionych niekoniecznie oznacza całkowite ograniczenie działalności człowieka, lecz raczej ustanowienie skutecznych środków zarządzania zgodnych z celami ochrony obowiązującymi na danym obszarze. Komisja nie opracowała jednak wspólnego standardu zarządzania ani konkretnej metodyki pozwalającej ocenić, które działania są zgodne z celami ochrony danego morskiego obszaru chronionego, a które należy ograniczyć przy uwzględnieniu skutków środowiskowych, gospodarczych i społecznych.

43 Brak zharmonizowanej klasyfikacji kategorii ochrony i wspólnej metodyki oceny niezbędnych ograniczeń sprawia, że określenie potrzeb w zakresie ochrony i odpowiednich środków pozostaje w dużej mierze w gestii państw członkowskich. W związku z tym ochrona może się różnić w zależności od obszaru i państwa członkowskiego, nawet na obszarach Natura 2000.

44 Komisja udostępnia równolegle kilka serwisów danych, które zapewniają informacje z monitorowania konkretnych inicjatyw (***rys. 4***).

Rys. 4 | Kluczowe serwisy danych dotyczących obszarów morskich

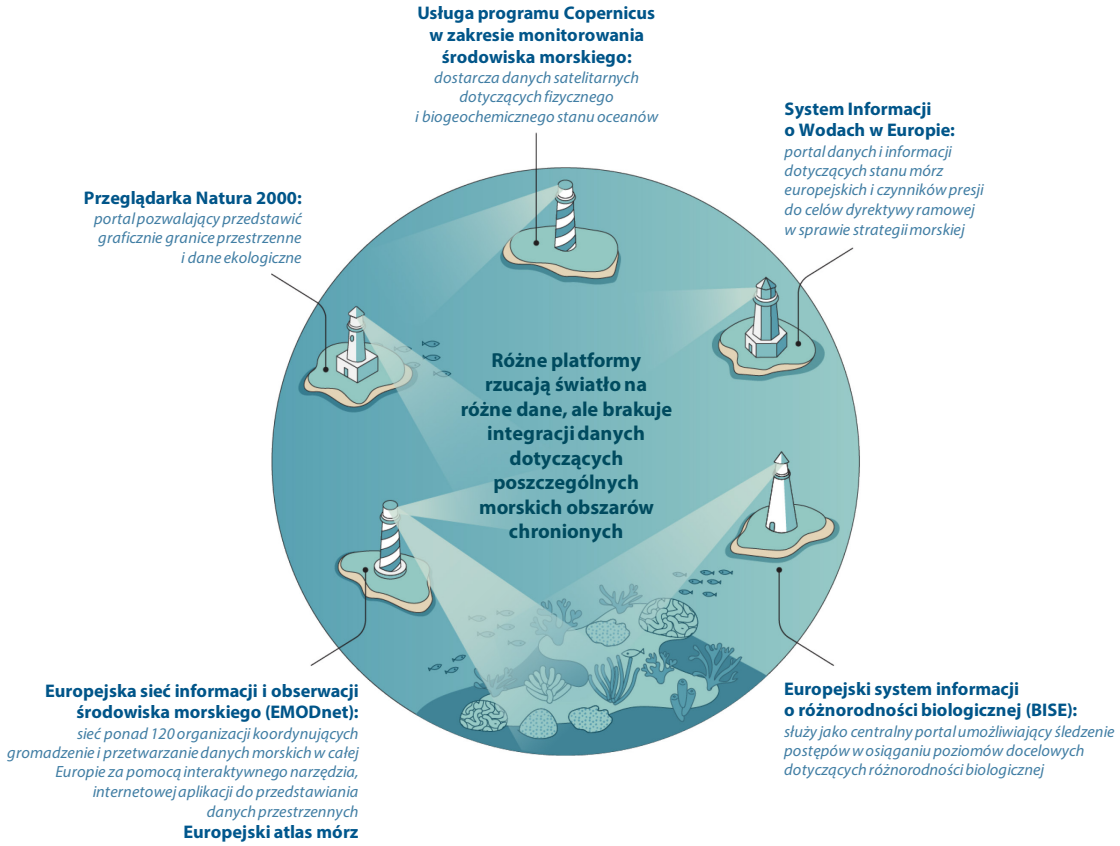

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy.

45 Pomimo z pozoru bardzo dużej ilości dostępnych informacji Komisja nie dostarcza znormalizowanych danych na temat konkretnych celów ochrony, warunków środowiskowych lub wskaźników różnorodności biologicznej dla poszczególnych morskich obszarów chronionych. Niezależne inicjatywy, takie jak nawigator ProtectedSeas czy Protected Planet, służą wypełnieniu tej luki. Zakres tych inicjatyw pozostaje jednak ograniczony do otwartych danych specyficznych dla danego chronionego obszaru morskiego bez szerszego kontekstu środowiskowego lub społecznego.

Proces obejmowania obszarów połowowych ochroną jest złożony i długotrwały

46 Rybołówstwo stanowi jeden z głównych czynników presji wywieranej przez człowieka na środowisko morskie. Pozyskiwanie organizmów morskich na dużą skalę i niszczenie dna morskiego zakłócają równowagę ekologiczną i zmniejszają różnorodność biologiczną mórz. Intensywność pozyskiwania morskich zasobów biologicznych na morskich obszarach chronionych przekłada się bezpośrednio na skuteczność ochrony na tych obszarach (***załącznik I***).

47 Trybunał przeanalizował szacowany nakład połowowy (określany niekiedy jako „szacowana presja połowowa") na wodach morskich UE. Celem było zbadanie, czy w obrębie tego samego podregionu objętego dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej (***rys. 1***) występowały w tym względzie różnice między obszarami Natura 2000 i obszarami położonymi poza siecią Natura 2000 (w granicach wyłącznych stref ekonomicznych państw członkowskich UE).

48 Ogólne wyniki tej analizy przedstawiono na ***rys. 5***. Z obliczeń kontrolerów wynika, że szacowany nakład połowowy na morskich obszarach Natura 2000 jest 1,72 razy większy niż poza tymi obszarami. Około 85% szacowanego nakładu połowowego jest związane z działalnością połowową prowadzoną przy użyciu najbardziej niszczycielskich narzędzi mających kontakt z dnem. W ośmiu podregionach morskich wpływ działalności połowowej na morskich obszarach chronionych był znacznie większy niż na otaczających je wodach. Morze Północne wyróżnia się w tym względzie: szacowany nakład połowowy na obszarach Natura 2000 (około 11 godzin na km^2) jest mniej więcej dwukrotnie większy niż na wodach otaczających te obszary (około 6 godzin na km^2).

49 Może to wynikać z faktu, że wiele morskich obszarów chronionych pokrywa się z terenami najbardziej wydajnych łowisk. Niemniej wyższy szacowany nakład połowowy na morskich obszarach chronionych niż na otaczających je wodach morskich wskazuje na zagrożenia dla skutecznej ochrony gatunków morskich i wymaga ścisłego monitorowania.

Rys. 5 | Średni szacowany nakład połowowy na morskich obszarach Natura 2000 i poza nimi w dziesięciu europejskich podregionach morskich

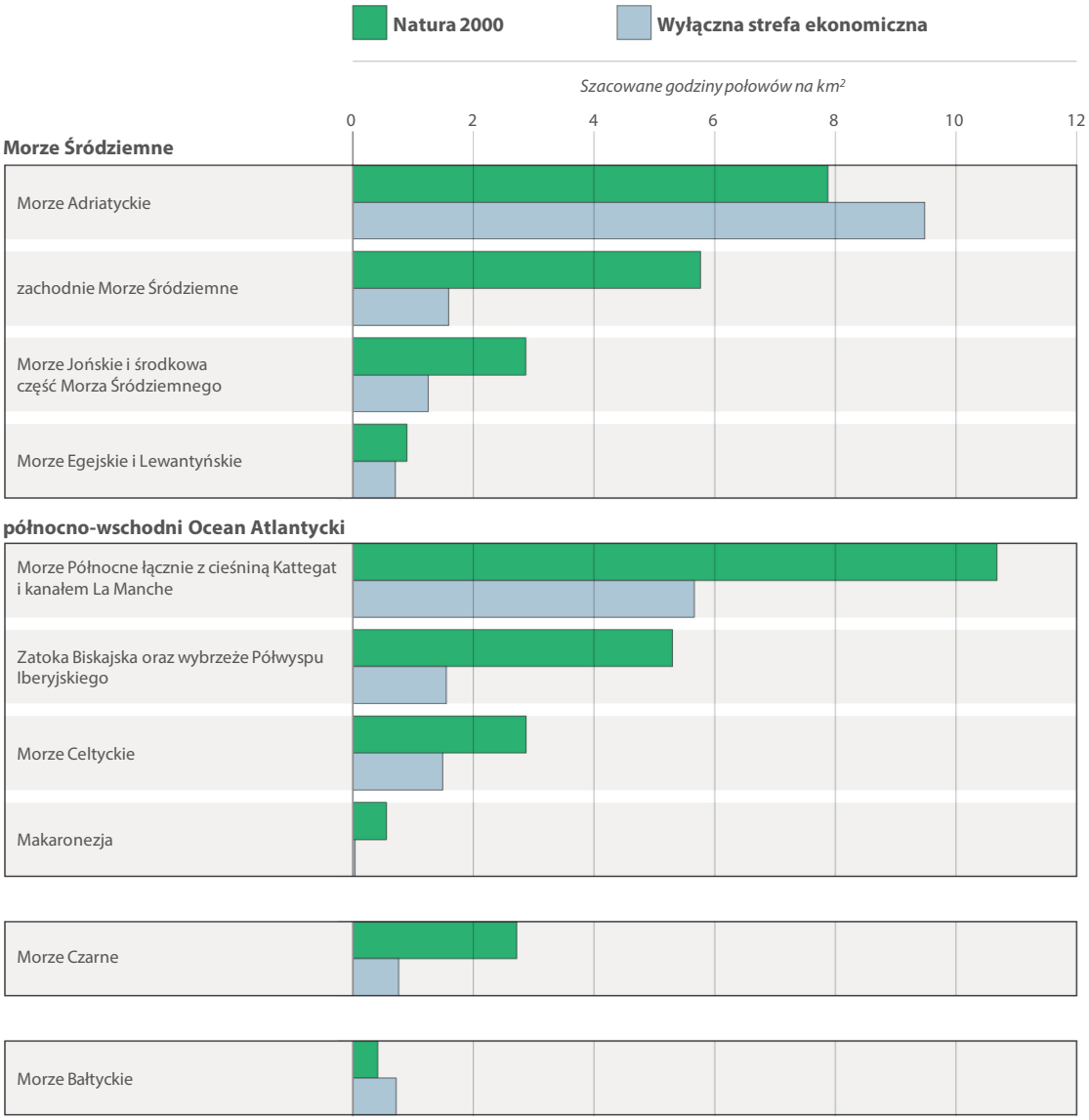

Uwaga: Dane liczbowe obliczono jako liczbę godzin szacowanej działalności połowowej na km² rocznie na podstawie danych z systemu automatycznej identyfikacji statków opublikowanych przez Global Fishing Watch (***załącznik III***) w odniesieniu do dziesięciu europejskich podregionów morskich w latach 2020–2024.

Źródło: analiza przeprowadzona przez Europejski Trybunał Obrachunkowy.

50 W przypadku konieczności ograniczenia działalności połowowej do celów ochrony zastosowanie mają przepisy wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb). Środki ochrony w zakresie rybołówstwa mogą być przyjmowane w następujący sposób:

- Państwa członkowskie – po konsultacji z Komisją, zainteresowanymi państwami członkowskimi i odpowiednimi komitetami doradczymi (art. 20 rozporządzenia w sprawie WPRyb) mogą przyjmować środki w odniesieniu do krajowych statków rybackich (art. 11 ust. 1 rozporządzenia w sprawie WPRyb) lub w odniesieniu do unijnych statków rybackich prowadzących połowy w strefie 12 mil morskich od linii podstawowych.

- Komisja – może przyjmować akty delegowane określające środki ochrony, które uwzględniają regionalną specyfikę odpowiednich łowisk i obszarów, w przypadku gdy środki te mają wpływ na statki rybackie więcej niż jednego państwa członkowskiego (np. art. 11 ust. 2 i 3 rozporządzenia w sprawie WPRyb oraz art. 15 rozporządzenia w sprawie środków technicznych).

51 Jeśli państwo członkowskie chciałoby, aby Komisja wprowadziła środki ochrony, które będą obejmować również floty rybackie innych państw członkowskich, musi wszcząć odpowiednią procedurę. Procedura przewidziana w art. 11 rozporządzenia w sprawie WPRyb często w praktyce okazuje się złożona. Państwo wszczynające procedurę musi przedstawić dowody naukowe i zwrócić się o wspólną rekomendację do innych państw członkowskich, które mają interesy połowowe na danym obszarze. Proces ten może trwać kilka lat i wiąże się z negocjacjami z innymi państwami członkowskimi i różnymi grupami zainteresowanych stron (***ramka 3***).

Ramka 3

Wspólna rekomendacja w sprawie środków ochrony na obszarze morskim Nordvästra Skånes havsområde Kattegat

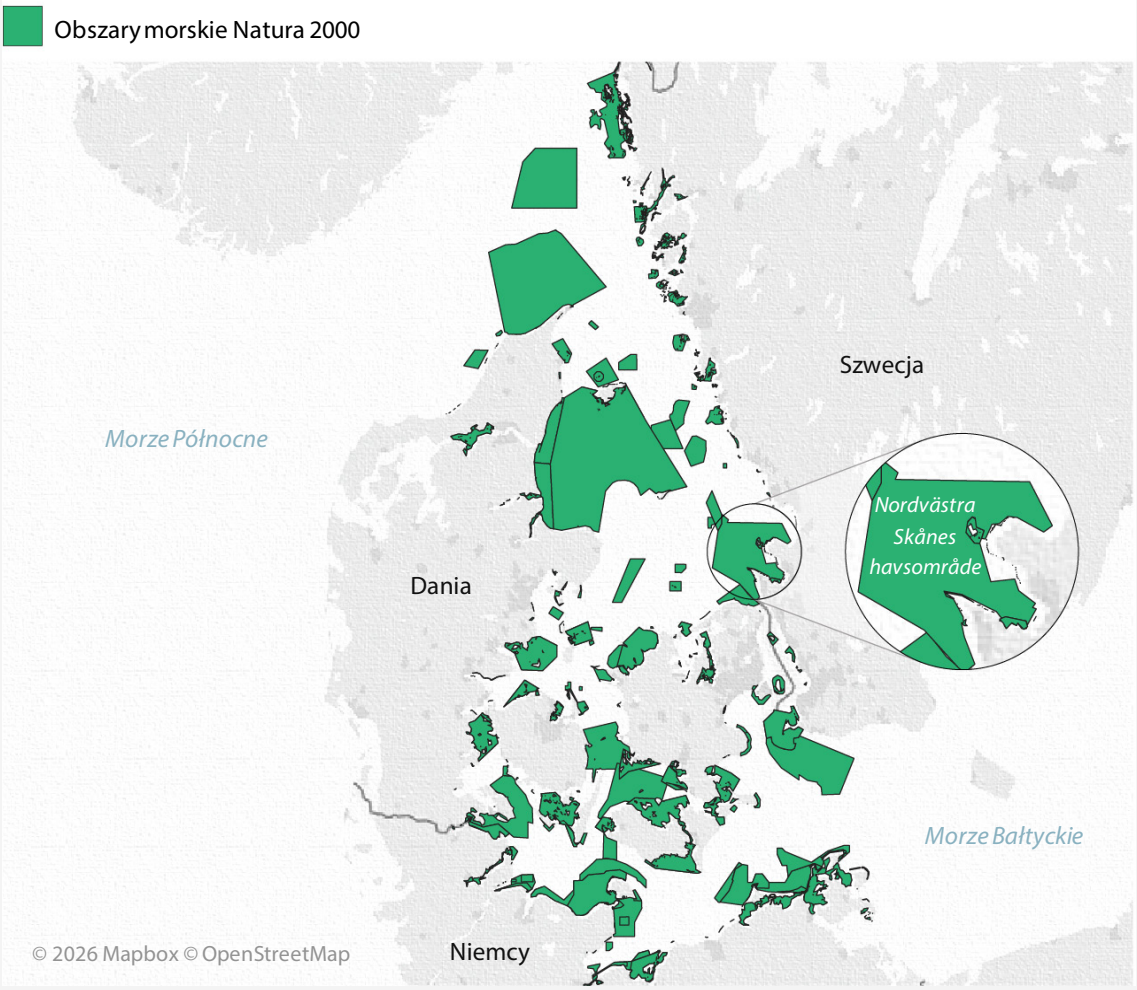

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy na podstawie danych przekazanych przez Europejską Agencję Środowiska (z 2024 r.).

Kattegat jest obszarem morskim położonym między Danią a Szwecją i łączy Morze Bałtyckie z Morzem Północnym. 6 listopada 2024 r. Szwecja – jako inicjujące państwo członkowskie – wraz z Danią i Niemcami wspólnie przedłożyły wniosek dotyczący środków w zakresie rybołówstwa na szczeblu UE w odniesieniu do obszaru Natura 2000 Nordvästra Skånes havsområde w cieśninie Kattegat. Wspólna rekomendacja obejmuje zaproponowane przez stronę szwedzką środki ochrony w zakresie rybołówstwa. Zostały one opracowane na podstawie celów ochrony, które mają zostać osiągnięte na morskim obszarze chronionym. Środki te obejmują:

- wyznaczenie strefy zakazu połowów w celu wyłączenia wszelkiej działalności połowowej;
- zakaz stosowania wszystkich ruchomych narzędzi mających kontakt z dnem na terenie całego morskiego obszaru chronionego;
- ograniczenie połowów z wykorzystaniem sieci stawnych, takli i sieci typu żak w kształcie cylindra.

Dania i Niemcy mają bezpośredni interes w zarządzaniu przedmiotowymi połowami. W Danii i Szwecji obowiązują krajowe przepisy dotyczące rybołówstwa odnoszące się do tego obszaru, natomiast statków niemieckich nie obowiązują żadne ograniczenia. Ocenę sporządzoną przez Komitet Naukowo-Techniczny i Ekonomiczny ds. Rybołówstwa przedstawiono na posiedzeniu tego Komitetu w dniach 24–28 marca 2025 r. Wspólna rekomendacja została przyjęta przez Komisję 7 kwietnia 2026 r. i weszła w życie 6 lipca 2026 r. (rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2026/785). W rozporządzeniu wzmocniono obowiązujące ograniczenia połowów. Obecnie jednolite ramy UE mają zastosowanie na całym przedmiotowym obszarze – w tym w strefie zakazu połowów – a wprowadzone ograniczenia będą obejmowały niemieckie statki rybackie, tak samo jak floty duńskie i szwedzkie.

52 Przed wydaniem rozporządzenia delegowanego odnoszącego się do wszystkich statków rybackich UE Komisja przeprowadza własną analizę i konsultacje, które do tej pory trwały od czterech miesięcy do czterech lat. W związku z powyższym od czasu przyjęcia wspólnej polityki rybołówstwa w 2013 r. Komisja opublikowała jedynie 10 aktów prawnych ograniczających połowy na około 40 obszarach chronionych. Sieć morskich obszarów chronionych obejmuje tymczasem ponad 6 000 obszarów, które wymagają wprowadzenia ochrony przed presją połowową, by można było osiągnąć cele strategii na rzecz bioróżnorodności. Istniejące instrumenty WPRyb nie są zatem odpowiednim narzędziem do osiągnięcia celów środowiskowych w dającej się przewidzieć przyszłości. W swojej ocenie rozporządzenia w sprawie WPRyb Komisja stwierdziła, że proces wdrażania art. 11 „okazał się trudny i powolny”.

53 Stosując powyższe procedury, Komisja może ustanowić obszary ograniczonych połowów. Chociaż obszary ograniczonych połowów i morskie obszary chronione mają różne cele podstawowe, odrębne ramy prawne i organy zarządzające (*tabela 1*), w praktyce mogą one służyć podobnemu celowi, jakim jest zmniejszenie presji połowowej. Na przykład dobrze zarządzany obszar objęty stałymi ograniczeniami połowów, na którym zakazano lub ograniczono połowy włokami dennymi, może zapewnić ochronę siedlisk dna morskiego.

Tabela 1 | Główne różnice między obszarami ograniczonych połowów a morskimi obszarami chronionymi

Cecha	Obszar ograniczonych połowów	Morski obszar chroniony
	Polityka rybołówstwa	**Polityka środowiskowa**
Podstawowy cel	Zrównoważone zarządzanie rybołówstwem, ochrona określonych etapów życia ryb (np. tarliska / obszary dojrzewania narybku).	Szeroko zakrojona ochrona ekosystemów, ochrona różnorodności biologicznej, siedlisk i dziedzictwa kulturowego
Główne ukierunkowanie działań	Określone komercyjne gatunki ryb lub niszczycielskie narzędzia połowowe (np. połowy włokami dennymi)	Cały ekosystem morski, w tym gatunki niekomercyjne, siedliska i struktury dna
Instytucja zarządzająca	Organy odpowiedzialne za zarządzanie rybołówstwem (np. krajowe ministerstwa do spraw rybołówstwa lub regionalne organizacje odpowiedzialne za zarządzanie rybołówstwem)	Ministerstwa do spraw środowiska, agencje ochrony środowiska lub organizacje zajmujące się ochroną środowiska
Ograniczenia	Ograniczenia dotyczą często konkretnych narzędzi połowowych lub sezonów połowowych; inne rodzaje działalności człowieka (żegluga, turystyka) są rzadko ograniczane	Ograniczenia mogą obejmować wiele rodzajów działalności człowieka, w tym w niektórych przypadkach wyznaczenie stref działalności turystycznej, badania naukowe i całkowite strefy zakazu połowów

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy.

54 Trybunał przeanalizował 296 obszarów objętych stałymi ograniczeniami połowów, ustanowionych w ramach różnych instrumentów WPRyb i instrumentów Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego, o łącznej powierzchni 1 259 288 km^2 (***załącznik IV***), obejmujących 15,1% powierzchni morskich obszarów chronionych, w tym 51 obszarów (525 km^2), na których na stałe zakazano wszelkich połowów (strefy zakazu połowów). Takie obszary zagwarantowały ścisłą ochronę przed presją połowową na 0,8% powierzchni Morza Północnego, gdzie są one zlokalizowane. W żadnym innym basenie morskim nie ustanowiono obszarów zakazu połowów na podstawie przepisów WPRyb. Na ***rys. 6*** przedstawiono przeanalizowane przez Trybunał obszary ograniczeń połowów.

Rys. 6 | Mapa obszarów objętych stałymi ograniczeniami połowów

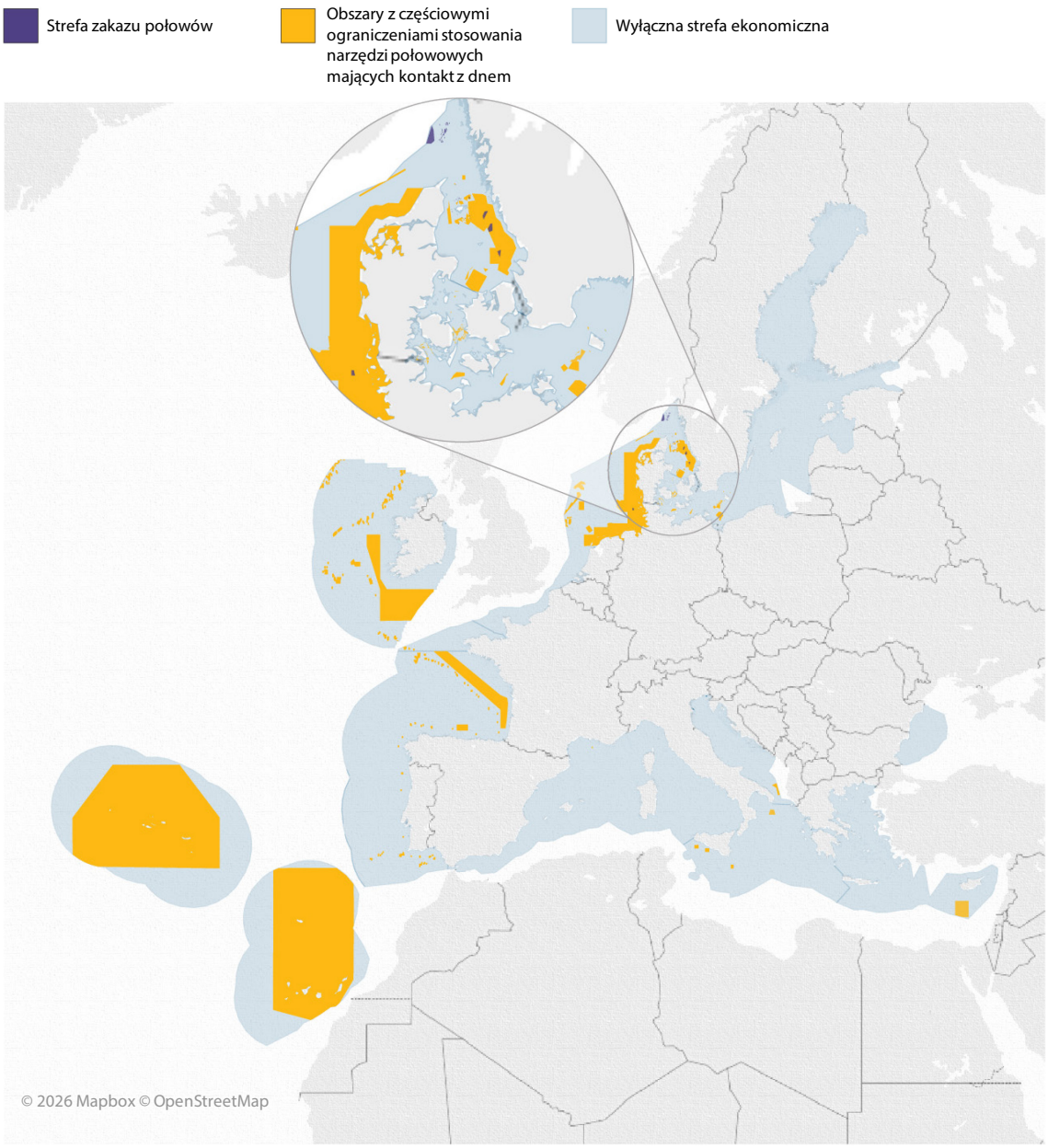

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy na podstawie danych przestrzennych (w postaci wieloboków) i odpowiednich odniesień prawnych przedstawionych przez Europejską Agencję Kontroli Rybołówstwa (2026 r.) i Instytut Morski Flandrii (2026 r.). Klasyfikacji ograniczeń dokonali kontrolerzy Europejskiego Trybunału Obrachunkowego.

Zastrzeżenie: Strefy i granice morskie widoczne na tej mapie są przedstawione wyłącznie do celów niniejszej kontroli i opierają się na zewnętrznych zbiorach danych. Kształt stref i przebieg granic na mapie pozostaje bez uszczerbku dla statusu prawnego lub granic jakiegokolwiek terytorium, obszaru morskiego lub granicy morskiej. Mapa nie wyraża stanowiska Europejskiego Trybunału Obrachunkowego ani UE w odniesieniu do suwerenności, jurysdykcji lub roszczeń odnoszących się do obszarów morskich. Mapę przygotowano wyłącznie w celach ilustracyjnych i nie należy jej traktować jako oficjalnego lub prawnie wiążącego przedstawienia obowiązujących ograniczeń.

Konieczność wyważenia trudno dających się pogodzić kwestii – ochrony środowiska i skutków społeczno-gospodarczych

55 W unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 ochronę bioróżnorodności uznano za konieczność zarówno w wymiarze środowiskowym, jak i społeczno-gospodarczym. W odniesieniu do ekosystemów morskich w strategii stwierdzono, że odbudowane i odpowiednio chronione ekosystemy morskie przyniosą znaczne korzyści zdrowotne i społeczno-gospodarcze społecznościom nadbrzeżnym i całej UE. W strategii wezwano w szczególności do zarządzania rybołówstwem na morskich obszarach chronionych oraz do wprowadzenia środków mających na celu zmniejszenie wpływu rybołówstwa na wrażliwe siedliska i gatunki.

56 Jednocześnie w strategii podkreślono, że realizacja zobowiązań UE w zakresie różnorodności biologicznej powinna uwzględniać wiele różnorakich wyzwań występujących w poszczególnych sektorach, regionach i państwach członkowskich. Zgodnie ze strategią należy wprowadzić nowe ramy zarządzania, które zapewnią współodpowiedzialność wszystkich właściwych podmiotów za wypełnianie zobowiązań UE w zakresie różnorodności biologicznej oraz współudział tych podmiotów we wspomnianym procesie. Ramy te powinny wspierać dialog z zainteresowanymi stronami i partycypacyjne zarządzanie na różnych poziomach.

57 Korzystając z narzędzia monitorowania skuteczności zarządzania (METT-4) opracowanego przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody, Trybunał zbadał, w jaki sposób przy określaniu celów ochrony środowiska uwzględniono w praktyce kwestie społeczno-gospodarcze i zaangażowanie zainteresowanych stron (***załącznik VI***).

Znaczne luki w danych utrudniają ocenę środków ochrony pod kątem społeczno-gospodarczym

58 W lutym 2023 r., w ramach pakietu dotyczącego polityki rybołówstwa, Komisja przyjęła unijny plan działania na rzecz ochrony i odbudowy ekosystemów morskich w celu zapewnienia zrównoważonego i odpornego rybołówstwa. Przyjęcie planu wynika ze strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. Plan miał zagwarantować bardziej spójne wdrażanie unijnej polityki ochrony środowiska i wspólnej polityki rybołówstwa w oparciu o trzy filary zrównoważonego rozwoju – środowiskowy, gospodarczy i społeczny.

59 Jednym z celów operacyjnych wskazanych w planie działania było przyczynienie się do osiągnięcia i utrzymania zrównoważonych poziomów stad rybnych. W planie zwrócono uwagę na konieczność poprawy selektywności narzędzi połowowych, zmniejszenia wpływu rybołówstwa na gatunki wrażliwe i dno morskie oraz wspierania sektora rybołówstwa, badań naukowych, procesu wdrażania, zarządzania i zaangażowania zainteresowanych stron.

60 W planie działania podkreślono również pilną potrzebę ochrony i odbudowy siedlisk dna morskiego. W związku z tym wezwano państwa członkowskie do przyjęcia środków krajowych lub przedstawienia wspólnych rekomendacji w celu zakazania do 2024 r. połowów dennych z użyciem narzędzi czynnych na morskich obszarach chronionych będących obszarami Natura 2000 oraz do stopniowego zaprzestania połowów dennych na wszystkich morskich obszarach chronionych do 2030 r. Trybunał znalazł przykład takich środków krajowych tylko w jednym z państw członkowskich, w których przeprowadził wizyty kontrolne (*ramka 4*).

Ramka 4

Zakaz połowów włokami dennymi na morskich obszarach chronionych

Szwecja podjęła decyzję o zmianie rozporządzenia w sprawie rybołówstwa w celu wprowadzenia ogólnego zakazu połowów włokami dennymi na morskich obszarach chronionych w odległości trzech do czterech mil morskich od wybrzeża Szwecji. Dostęp do tych obszarów mają wyłącznie statki szwedzkie. Zakaz zaczął obowiązywać 1 lipca 2026 r. Szwedzka Agencja ds. Gospodarki Morskiej i Wodnej może przyznać odstępstwa od zakazu, jeśli dozwolona działalność nie narusza celu danego morskiego obszaru chronionego.

Przed przyznaniem odstępstwa Agencja musi również skonsultować się z organem zarządzającym odpowiedzialnym za dany obszar. W przypadku jednego z morskich obszarów chronionych, Kosterfjorden Väderöfjorden, Agencja zdecydowała na podstawie przeprowadzonej oceny, że połowy włokami krewetkowymi mogą być kontynuowane w niektórych częściach obszaru, ponieważ nie ma to negatywnego wpływu na cele ochrony obowiązujące na tym obszarze.

61 W planie działania Komisji z 2023 r. przyznano, że stopniowe zaprzestanie połowów dennych z użyciem narzędzi czynnych na morskich obszarach chronionych przyniosłoby skutki społeczno-gospodarcze dla niektórych podmiotów i społeczności. Tym większe znaczenie ma zatem przeprowadzenie rzetelnych ocen społeczno-gospodarczych przy opracowywaniu i wdrażaniu takich środków. Przeprowadzona przez Trybunał analiza sprawozdań plenarnych Komitetu Naukowo-Technicznego i Ekonomicznego ds. Rybołówstwa za lata 2024 i 2025 wskazuje jednak, że brak danych często utrudnia właściwą ocenę skutków społeczno-gospodarczych i oddziaływania proponowanych środków.

62 Występują luki w danych dotyczących flot rybołówstwa przybrzeżnego, ponieważ do 2026 r. statki o długości poniżej 15 metrów nie były zobowiązane do posiadania żadnego systemu śledzenia statków. Uniemożliwiało to organom dokładne ilościowe określenie ryzyka konieczności przeniesienia działalności w związku z ustanowieniem obszarów chronionych bądź gospodarczego oddziaływania takich obszarów na znajdujących się w trudnej sytuacji rybaków zajmujących się rybołówstwem łodziowym. Trybunał stwierdził również, że zasadniczo nie prowadzono systematycznego monitorowania kwestii społeczno-gospodarczych po wyznaczeniu obszarów chronionych, a państwa członkowskie wskazywały na brak znormalizowanych metod przeprowadzania oceny na szczeblu lokalnym. W związku z tym organy często opierają się na ocenach jakościowych lub międzynarodowych studiach przypadków, a nie na krajowych danych ekonomicznych dotyczących konkretnego obszaru, aby prognozować lub uzasadniać skutki gospodarcze wynikające z wprowadzenia środków ochrony.

Udział zainteresowanych stron rośnie, ale nie zawsze są one angażowane w proces zarządzania obszarami chronionymi

63 Skuteczny udział zainteresowanych stron przesądza o długoterminowym sukcesie morskich obszarów chronionych i ma zasadnicze znaczenie dla zagwarantowania zrównoważonego rozwoju społecznego w sąsiedztwie tych obszarów. Zaangażowanie zainteresowanych stron jest niezbędne do budowania zaufania do ochrony przyrody. W planie działania na rzecz ekosystemów morskich podkreślono, że skuteczne wdrożenie środków ochrony środowiska i zarządzania rybołówstwem wymaga wsparcia wszystkich zainteresowanych stron oraz że przejrzystość, współpraca, działania informacyjne, komunikacja i inkluzywność są kluczowe przy opracowywaniu i wdrażaniu środków.

64 W przeszłości, zwłaszcza na wczesnym etapie wyznaczania obszarów należących do sieci Natura 2000, często stosowano podejście odgórne – priorytetowo traktowano naukowe kryteria środowiskowe, pomijając zaangażowanie zainteresowanych stron. Państwa członkowskie, w których Trybunał przeprowadził wizyty kontrolne, zmieniają obecnie podejście i zaczynają organizować systematyczne i zinstytucjonalizowane konsultacje z zainteresowanymi stronami. We Francji formalne opinie zbiera się za pośrednictwem Rady do spraw Wybrzeża Morskiego (Conseil Maritime de Façade), w której skład wchodzą najważniejsze zainteresowane strony. W Irlandii przechodzi się na podejście zakładające większe zaangażowanie zainteresowanych stron (***ramka 5)***, w Szwecji natomiast angażuje się w szerokim zakresie zainteresowane strony w konsultacje dotyczące poszczególnych obszarów chronionych. Ponad połowa (56%) ankietowanych przedstawicieli podmiotów zarządzających obszarami chronionymi uważa, że udało się zapewnić otwartą komunikację i zbudować zaufanie między mieszkańcami, zainteresowanymi stronami i organami zarządzającymi obszarami chronionymi.

Ramka 5

Konsultacje publiczne w sprawie zakazu połowów włokiem

Szproty są małymi rybami rodzimymi w Irlandii i bogatym źródłem białka dla wielorybów, innych waleni i ptaków morskich.

W instrukcji wykonawczej nr 1 z 2019 r. wprowadzono faktyczny zakaz stosowania przez statki rybackie o długości przekraczającej 18 metrów włoków lub niewodów w strefie przybrzeżnej do sześciu mil od brzegu. Wkrótce potem zakaz ten został uchylony orzeczeniem Wysokiego Sądu w Dublinie ze względu na uchybienia proceduralne w procesie konsultacji, które doprowadziły do naruszenia prawa zainteresowanych stron do bycia wysłuchanymi.

W 2024 r. rząd Irlandii rozpoczął konsultacje publiczne w sprawie połowów włokiem w strefie do sześciu mil morskich od brzegu, a następnie ponownie podjął próbę wprowadzenia zakazu.

W lipcu 2025 r. rząd Irlandii ogłosił zamiar wprowadzenia pewnych ograniczeń dotyczących połowów włokiem przez duże statki poławiające szprota. W instrukcji wykonawczej nr 1 z 2025 r. przewidziano, że połowy szprota włokiem przez statki o długości powyżej 18 metrów w strefie sześciu mil morskich od brzegu wymagają zezwolenia, podlegają limitowi kwotowemu od października 2025 r. i będą całkowicie zakazane od października 2026 r.

65 Pomimo tych usprawnień strukturalnych zainteresowane strony, z którymi Trybunał przeprowadził wywiady, utrzymywały, że zbyt krótkie terminy zgłaszania uwag w ramach konsultacji publicznych często sprawiały, że trudno było im przeprowadzić analizy techniczne lub istotnie wpłynąć na granice ostatecznie określone w regulacjach. Wyniki ankiety (pkt ***69***) pokazują, że 18% zainteresowanych stron uczestniczy we wszystkich decyzjach dotyczących zarządzania (np. na zasadzie współzarządzania), a 44% wnosi pewien wkład w dyskusje.

66 Jeśli morskie obszary chronione są odpowiednio zarządzane – z partycypacyjnymi strukturami zarządzania, angażującymi zainteresowane strony reprezentujące społeczności lokalne i sektor rybołówstwa w opracowywanie i wdrażanie środków ochrony – zwiększa to legitymizację tych obszarów w oczach obywateli i pozwala skutecznie łączyć cele ochrony z wynikami gospodarczymi i społecznymi (***ramka 6***).

Ramka 6

Przykład zarządzania partycypacyjnego

Morski park przyrodniczy Iroise został umieszczony w zielonym wykazie IUCN w 2014 r. Zgodnie z normą dotyczącą zielonego wykazu IUCN ocenie poddaje się cztery elementy: właściwe struktury zarządzania, należyte projektowanie i planowanie, skuteczne zarządzanie i pomyślne wyniki w zakresie ochrony.

Wspomniany morski park przyrodniczy powstał w 2007 r. u wybrzeży Finistère, między wyspami Sein i Ouessant a granicą morza terytorialnego, i chroni obszar morski o powierzchni niemal 3 400 km^2. Teren ten znany jest z bogatych zasobów naturalnych, tradycyjnego rybołówstwa, latarni morskich i różnorodnej dzikiej fauny i flory – od dziesiątek gatunków alg po ssaki i ptaki morskie. Na terenie parku znajduje się szereg obszarów Natura 2000.

Parkiem zarządza francuska agencja rządowa – Urząd ds. Różnorodności Biologicznej. Wykonuje on decyzje przyjęte przez zarząd parku. Zarząd ten skupia wszystkie podmioty prowadzące działalność związaną z morzem, które są zainteresowane ochroną tego obszaru: jednostki rządowe, władze lokalne, przedstawicieli zawodów związanych z morzem, stowarzyszenia zajmujące się ochroną środowiska, użytkowników obszaru i ekspertów naukowych.
Źródło: zielony wykaz IUCN.

67 Wyniki ankiety przeprowadzonej przez Trybunał wskazują, że stopień zaangażowania podmiotów gospodarczych jest zróżnicowany. Jeśli chodzi o komercyjnych użytkowników morza, tylko w przypadku 21% morskich obszarów chronionych utrzymuje się z nimi regularne kontakty i prowadzi szeroko zakrojoną współpracę. W przypadku 44% tych obszarów zaangażowanie wspomnianych podmiotów jest częściowe, a w 18% – niewielkie lub nie występuje wcale. Interakcje z operatorami turystycznymi są podobnie zróżnicowane – 31% podmiotów zarządzających oceniło współpracę jako dobrą, 31% wskazało na ograniczone kontakty, a 17% – na brak faktycznych interakcji.

Niedociągnięcia w zarządzaniu i niewydolne wdrażanie przekładają się na słabe wyniki w zakresie ochrony

68 Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 stanowi, że wszystkie obszary chronione powinny zostać objęte skutecznym zarządzaniem. Należy określić jasne cele i środki ochrony oraz odpowiednio monitorować realizację. Skuteczność unijnej polityki ochrony środowiska morskiego zależy od jej solidnego wdrożenia i egzekwowania przez 22 państwa członkowskie posiadające dostęp do morza. Wspólnie z Komisją ponoszą one odpowiedzialność za wdrażanie prawodawstwa UE w zakresie ochrony środowiska i powiązanych strategii dotyczących morskich obszarów chronionych.

69 Trybunał zbadał, czy wybrane państwa członkowskie wypracowały odpowiednie praktyki zarządzania, wykorzystując adaptacyjny model zarządzania jako ramy odniesienia. W tym celu, aby przeprowadzić ocenę ilościową, Trybunał skorzystał ze wcześniej wspomnianej metodyki METT-4. Metodykę obliczania wartości procentowych przedstawiono w ***załączniku VI***. Trybunał potwierdził wyniki uzyskane za pomocą tego narzędzia w toku wizyt kontrolnych i przeglądów dokumentacji w odniesieniu do 15 morskich obszarów chronionych w skontrolowanych państwach członkowskich. Ponadto Trybunał przeanalizował publicznie dostępne zbiory danych, aby ocenić zasięg geograficzny i stan ekologiczny morskich obszarów chronionych na wodach morskich UE.

Na większości obszarów chronionych nie stosuje się praktyk zarządzania adaptacyjnego

70 Zarządzanie adaptacyjne to proces o charakterze cyklicznym, w którym nacisk kładzie się na proces ciągłego wyciągania wniosków z dotychczasowych doświadczeń na potrzeby przyszłego planowania strategicznego. W podejściu tym przeprowadza się systematyczną ocenę w celu ustalenia, czy w ramach konkretnych interwencji osiągnięto zamierzone wyniki w zakresie ochrony. Dzięki temu możliwe jest korygowanie działań w oparciu o dostępne dowody.

71 Na *rys. 7* zilustrowano koncepcję zarządzania adaptacyjnego i przedstawiono najbardziej pozytywne odpowiedzi na ankietę Trybunału udzielone przez ankietowanych przedstawicieli podmiotów zarządzających obszarami.

Rys. 7 | Cykl zarządzania adaptacyjnego i odpowiedzi podmiotów zarządzających morskimi obszarami chronionymi dotyczące tego zarządzania

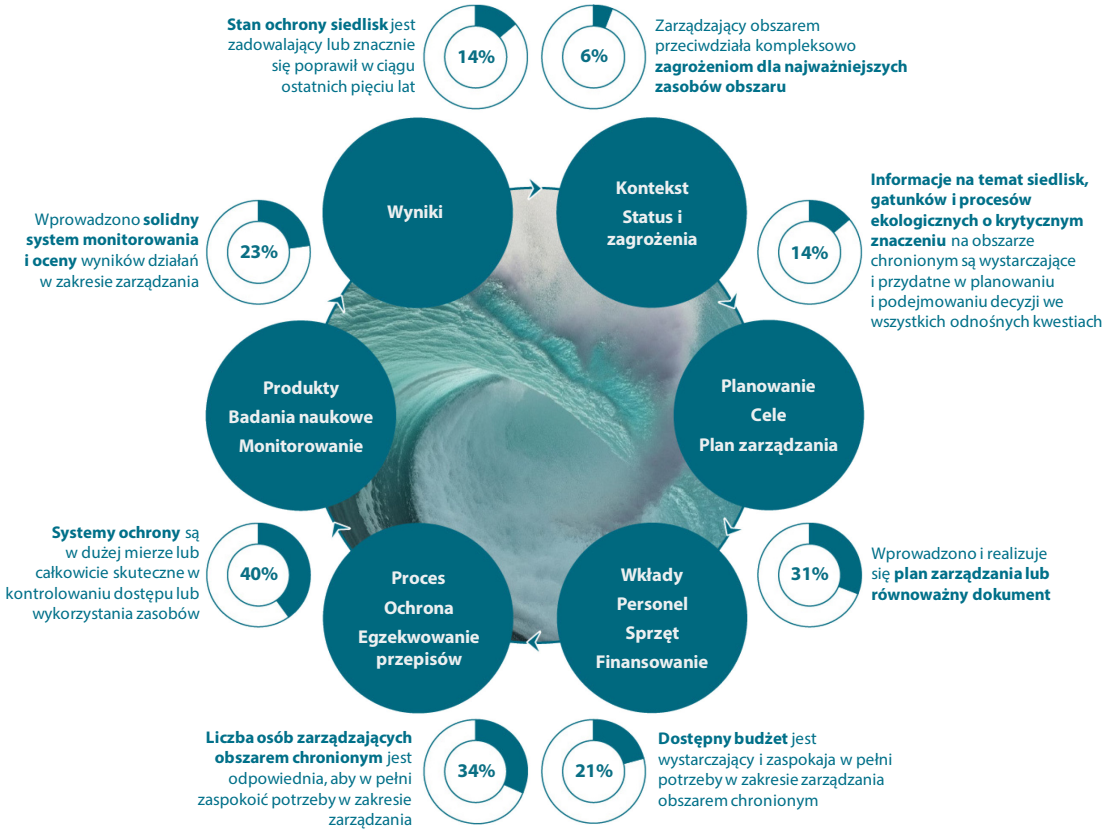

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy na podstawie wyników uzyskanych za pomocą ankiety METT-4.

Cele w zakresie ochrony i plany zarządzania

72 Dyrektywy ptasia i siedliskowa wymagają, aby dla obszarów Natura 2000 określono cele ochrony specyficzne dla danego obszaru. W strategii na rzecz bioróżnorodności oraz w kryteriach i wytycznych Komisji z 2022 r. dotyczących wyznaczania obszarów chronionych dodatkowo zaakcentowano ten wymóg, podkreślając, że „dla wszystkich obszarów chronionych należy jasno określić cele i środki ochrony".

73 Z opinii przedstawionych przez podmioty zarządzające morskimi obszarami chronionymi, które to opinie Trybunał pozyskał za pomocą ankiety METT-4, wynika, że w przypadku 86% obszarów chronionych objętych próbą kontrolną Trybunału określono uzgodnione cele. Niemniej w przypadku jedynie 23% z nich zarządzanie było ukierunkowane na osiągnięcie celów ochrony. W przypadku łącznie 63% morskich obszarów chronionych respondenci podali, że wprawdzie cele istniały, zarządzanie obszarami było jednak tylko częściowo ukierunkowane na ich osiągnięcie. Trybunał potwierdził tę ocenę danymi na temat 3 648 morskich obszarów Natura 2000 zgłoszonymi EEA – stwierdził, że w przypadku 59% z tych obszarów już opracowano lub opracowuje się plany zarządzania dla danego obszaru.

74 Dyrektywy ptasia i siedliskowa nie nakładają wyraźnego wymogu opracowania planu zarządzania dla każdego obszaru, jednak Komisja zaleca takie podejście, ponieważ ułatwia to planowanie ochrony i zaangażowanie zainteresowanych stron. Wytyczne Komisji z 2022 r. stanowią, że skuteczne zarządzanie musi być poparte planami zarządzania, które powinny obejmować solidne mechanizmy monitorowania i przeglądu.

75 Łącznie 80% przedstawicieli podmiotów zarządzających, które odpowiedziały na ankietę Trybunału, stwierdziło, że opracowało plan zarządzania, przy czym 31% wskazało, że został on prawidłowo wdrożony, 40% – że został częściowo wdrożony, a 9% – że nie został wdrożony wcale. Jednocześnie 20% respondentów podało, że nie ma planu zarządzania. Plany zarządzania nie są wymagane na mocy przepisów prawa, ale brak takich planów może wskazywać na niewydolne zarządzanie lub brak zarządzania.

Finansowanie i personel

76 Skuteczne zarządzanie wymaga ustanowienia jasnych celów – takich jak ochrona różnorodności biologicznej i zwiększenie stad ryb. Te cele z kolei wymagają nieprzerwanych, odpowiednio finansowanych, opartych na współpracy, długoterminowych działań realizowanych przez wykwalifikowany personel. Ponad 63% ankietowanych podmiotów zarządzających stwierdziło, że albo nie mają w ogóle personelu (9%), albo personel jest zbyt nieliczny, aby zaspokoić potrzeby w zakresie zarządzania (55%). 51% respondentów uznało jednak, że wiedza i umiejętności personelu są dobrze dostosowane do szczególnych potrzeb w zakresie zarządzania danym obszarem chronionym.

77 Funkcjonowanie morskich obszarów chronionych jest finansowane z budżetów krajowych. W ankiecie Trybunału 62% respondentów stwierdziło, że przyznany im budżet jest co najmniej akceptowalny na potrzeby zarządzania w podstawowym wymiarze. Niemniej finansowanie to charakteryzuje się dużą zmiennością – w przypadku 40% obszarów wskazano niewielkie gwarancje finansowania lub zgoła brak takich gwarancji, a także całkowite uzależnienie od zmiennych zewnętrznych źródeł finansowania. Tylko 14% podmiotów zarządzających obszarami miało zabezpieczony budżet, a 49% respondentów stwierdziło, że nie dysponuje odpowiednią infrastrukturą i sprzętem do wykonywania powierzonych im zadań.

Egzekwowanie przepisów

78 Wprawdzie cyfrowe systemy monitorowania i śledzenia statków są powszechnie wykorzystywane, często brakuje zasobów ludzkich i logistycznych, aby podjąć działania w oparciu o zgromadzone dane. W przypadku łącznie 37% badanych obszarów zgłoszono brak ochrony lub niewystarczającą ochronę, mimo że 48% personelu miało co najmniej akceptowalną zdolność do egzekwowania przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących obszarów chronionych. Oznacza to, że wykryte naruszenia nie przełożyły się na podjęcie skutecznych działań odstraszających. W związku z tym, chociaż w przypadku wielu obszarów chronionych istnieją zdolności do prowadzenia nadzoru, często brakuje instrumentów prawnych lub wsparcia logistycznego niezbędnych do solidnego egzekwowania przepisów.

Badania naukowe i monitorowanie

79 Morskie obszary chronione są cennymi miejscami prowadzenia badań naukowych i zbierania wiedzy o ekosystemach morskich. Wiedzą tą należy się dzielić z podmiotami zarządzającymi obszarami, tak aby mogły one podejmować jak najlepsze decyzje zarządcze. W przypadku łącznie 62% skontrolowanych obszarów respondenci zgłosili prowadzenie szeroko zakrojonych prac badawczych, ale tylko w przypadku 11% uznano zintegrowany program połowów kontrolnych i badań za w pełni adekwatny do potrzeb.

80 Oprócz badań naukowych wdrażanie planów zarządzania lub równoważnych instrumentów powinno obejmować formalne mechanizmy monitorowania i przeglądu, tak aby ułatwić niezbędne korygowanie działań w oparciu o dotychczasowe wyniki. Jednak tylko 23% podmiotów zarządzających obszarami, które wzięły udział w ankiecie, poinformowało Trybunał, że udało im się stworzyć domknięty cykl zarządczy – wykorzystywać solidne systemy monitorowania do aktywnego udoskonalania i ulepszania prowadzonych działań w zakresie ochrony. W przypadku pozostałych odpowiedzi (63% ankietowanych podmiotów zarządzających morskimi obszarami chronionymi) nie prowadzono żadnego monitorowania (9%) lub dane z monitorowania gromadzono doraźnie i nie wykorzystywano w sposób systematyczny uzyskanych wyników do usprawnienia zarządzania (54%). W związku z tym w większości przypadków monitorowanie było działaniem biernym, a nie aktywnym narzędziem w ramach zarządzania adaptacyjnego.

81 Przedstawiciele podmiotów zarządzających, z którymi przeprowadzono wywiady podczas wizyt kontrolnych, stwierdzili, że systematyczne monitorowanie środowiska morskiego jest kosztowne i że często nie mogą sobie na nie pozwolić. W konsekwencji dane wykorzystywane do monitorowania często pochodzą z doraźnych projektów badawczych prowadzonych przez uniwersytety lub inne instytucje badawcze. Te źródła danych są jednak nieodpowiednie, ponieważ zakres i rodzaj gromadzonych danych nie zawsze odpowiadają szczególnym potrzebom zarządzających. Aby wyeliminować ten problem, w przypadku niektórych morskich obszarów chronionych próbuje się wdrażać innowacyjne i przystępne cenowo rozwiązania z wykorzystaniem dronów badawczych (***ramka 7***).

Ramka 7

Wykorzystanie dronów morskich do przystępnego cenowo monitorowania stad ryb w Morzu Bałtyckim

Zdjęcie: © Aron Hejdström, rada administracyjna okręgu Gotlandia.

Na morskim obszarze Natura 2000 Hoburgs Bank i Midsjöbankarna (SE0330308) zaczęto używać autonomicznego drona zasilanego energią wiatrową i słoneczną do monitorowania biomasy ryb i warunków środowiskowych istotnych dla ochrony morświna.

W porównaniu z tradycyjnymi badaniami prowadzonymi przez statki badania prowadzone przez drony morskie charakteryzują się mniejszymi kosztami monitorowania. Wprawdzie drony nie mogą zastąpić statków badawczych (na przykład przy fizycznym pobieraniu próbek), lecz mogą uzupełniać tradycyjne metody gromadzenia danych na temat rozmieszczenia ryb, planktonu i warunków środowiskowych.

82 Komisja nie opracowała wspólnego standardu zarządzania ani konkretnej metodyki, która pozwalałaby ocenić skuteczność zarządzania. Dopiero we wrześniu 2024 r. Komisja przeznaczyła 1,6 mln euro na projekt LIFE-PAME Europe[3] dotyczący metodyki. W ramach projektu do końca 2028 r. mają zostać opracowane „elastyczne ramy dostosowane do zróżnicowanych potrzeb państw członkowskich UE". W projekcie wykorzystano uznane na szczeblu międzynarodowym narzędzia i metody pomiaru skuteczności zarządzania, takie jak narzędzie METT-4 IUCN oraz metodyka Światowego Funduszu na rzecz Przyrody służąca do szybkiej oceny zarządzania obszarami chronionymi i ustalania priorytetów zarządczych.

83 Biorąc pod uwagę czas trwania projektu i brak planu wdrażania, jest mało prawdopodobne, aby znormalizowane ramy oceny zarządzania zaczęły funkcjonować w całej UE przed 2030 r. W rezultacie trudno jest monitorować, czy zarządzanie morskimi obszarami chronionymi pozwala faktycznie osiągnąć zamierzone wyniki ekologiczne i społeczne.

Wyniki w zakresie ochrony są niejednoznaczne

84 Co sześć lat Komisja przeprowadza ocenę funkcjonowania sieci Natura 2000 na podstawie art. 17 dyrektywy siedliskowej i art. 12 dyrektywy ptasiej. EEA wykorzystuje sprawozdania krajowe do sporządzenia kompleksowej ogólnounijnej oceny, w której wskazuje się, które gatunki odbudowują się, a których populacja maleje. Rezultaty tych prac są przedstawiane w sprawozdaniu „Stan przyrody w UE" i tablicy wskaźników, z których wynika, że jedynie w przypadku 19% siedlisk przybrzeżnych i 24% ryb odnotowano właściwy stan ochrony. Ostatnie sprawozdanie opublikowano w 2020 r. i przedstawiono w nim wyniki cyklu sprawozdawczego 2013–2018 (dane te pochodzą zatem sprzed ponad ośmiu lat). Nowe sprawozdanie na temat stanu przyrody oparte na danych z lat 2019–2024 ma zostać opublikowane pod koniec 2026 r.

85 Utrzymują się znaczne rozbieżności między ambitnymi ogólnoeuropejskimi przepisami a faktycznym osiągnięciem celów w zakresie ochrony. Dyrektywy ptasia i siedliskowa weszły w życie ponad 30 lat temu, a UE nadal jest daleka od osiągnięcia celu, jakim jest zapewnienie właściwego stanu ochrony wszystkich morskich gatunków i siedlisk objętych ochroną. Podobne niedociągnięcia we wdrażaniu powtarzają się w przypadku dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej – przewidziane w niej mechanizmy nie zapewniły dobrego stanu środowiska w odniesieniu do różnorodności biologicznej mórz ani integralności dna morskiego.

---

[3] Projekt pn. „Management Effectiveness for Protected Areas in Europe", LIFE23-PRE-DE-PAME-Europe/101148110.

86 Na poziomie poszczególnych obszarów chronionych większość podmiotów zarządzających, z którymi konsultował się Trybunał, nie przedstawiła informacji na temat wyników w zakresie ochrony. Jeśli wyniki te były dostępne, obraz sytuacji był niejednoznaczny: 17% podmiotów zarządzających obszarami chronionymi stwierdziło, że stan kluczowych gatunków jest niezadowalający, natomiast 31% odpowiedziało, że stan ochrony tych gatunków jest zadowalający lub poprawił się w ciągu ostatnich pięciu lat. Te wyniki są gorsze w przypadku siedlisk – 25% obszarów uznano za znajdujące się w niezadowalającym stanie, a stan 14% jest zadowalający lub poprawił się w ciągu ostatnich pięciu lat.

87 Siedliska morskie odgrywają kluczową rolę jako pochłaniacze dwutlenku węgla. W 66% obszarów poddanych ocenie Trybunału nie zajęto się jednak kwestiami składowania i sekwestracji dwutlenku węgla, natomiast w przypadku 26% obszarów kwestie te rozważono jedynie w sposób ogólny, bez podejmowania działań w terenie. Tylko w przypadku 9% obszarów podjęto aktywne działania mające na celu ograniczenie uwalniania dwutlenku węgla zmagazynowanego w osadach lub zwiększenie sekwestracji. Ten niewielki zakres działań oznacza straconą szansę na złagodzenie zmiany klimatu przez zarządzanie emisjami dwutlenku węgla.

88 Trybunał stwierdził również, że obszary objęte badaniem były w dużej mierze nieprzygotowane na skutki zmiany klimatu (pkt ***05***). W szczególności w żadnym ze skontrolowanych obszarów nie wdrożono szczegółowych planów przystosowania się do zmiany klimatu, które pozwoliłyby na podjęcie stosownych działań. Ponadto 60% podmiotów zarządzających obszarami zgłosiło, że podjęło jedynie niewielkie wysiłki, aby uwzględnić przystosowanie się do zmiany klimatu w swoich strategiach zarządzania. Chociaż 17% respondentów rozpoczęło opracowywanie planów, nie są one jeszcze konsekwentnie stosowane. Ten brak planowania strategicznego sprawia, że większość tych ekosystemów morskich jest podatna na skutki szybko postępującej zmiany klimatu (sprawozdanie specjalne Trybunału 15/2024 w sprawie przystosowania się do zmiany klimatu).

Duże oczekiwania co do nowych przepisów nakazujących aktywną odbudowę ekosystemów

89 Zauważając utrzymujący się niepożądany stan różnorodności biologicznej, UE przyjęła rozporządzenie (UE) 2024/1991 o odbudowie zasobów przyrodniczych, co oznacza zmianę podejścia do ochrony przyrody z ochrony biernej na aktywną naprawę zdegradowanych ekosystemów. Ponieważ rozporządzenie stosuje się bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich, jeśli zostanie prawidłowo wdrożone, powinno ułatwić i przyspieszyć osiągnięcie założonych celów.

90 Rozporządzenie o odbudowie zasobów przyrodniczych – stanowiące jeden z głównych filarów unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 – ustanawia prawnie wiążące poziomy docelowe zakładające odbudowę 20% obszarów morskich do 2030 r. i wszystkich ekosystemów wymagających odbudowy do 2050 r. (art. 1). W art. 5 rozporządzenia zobowiązano państwa członkowskie do ustanowienia środków odbudowy niezbędnych do przywrócenia do dobrego stanu co najmniej 30% wrażliwych siedlisk, których stan obecnie nie jest dobry (załącznik II). Wykaz siedlisk zawarty we wspomnianym załączniku oznacza poprawę w porównaniu z wykazem dziewięciu siedlisk morskich objętych dyrektywą siedliskową. W ***tabeli 2*** przedstawiono zbiorcze porównanie dotychczasowych przepisów i nowego podejścia.

Tabela 2 | Porównanie dotychczasowego podejścia do ochrony z podejściem zakładającym aktywną odbudowę

Cecha	Tradycyjne podejście do ochrony	Podejście zakładające aktywną odbudowę
Główny cel	Ochrona pozostałych zasobów przyrodniczych i zapobieganie pogarszaniu się ich stanu	Inicjatywy na rzecz aktywnej poprawy stanu zasobów; odbudowa utraconych siedlisk
Strategia	Tworzenie granic, wyznaczanie obszarów, umożliwienie odbudowy przyrody	Ponowne sadzenie trawy morskiej, odbudowa raf, ponowne zasiedlenie zubożonych ekosystemów
Moc prawna	Dyrektywy, często cele o charakterze jakościowym, niejasne terminy	Rozporządzenie, prawnie wiążące poziomy docelowe i terminy
Zakres terytorialny	Głównie na obszarach Natura 2000	Wszystkie obszary wymagające naprawy

Źródło: analiza przeprowadzona przez Europejski Trybunał Obrachunkowy.

91 Kolejna ważna zmiana dotyczy budowania bazy wiedzy. Aby odbudowa opierała się na podstawach naukowych, państwa członkowskie muszą sporządzić mapy obszarów morskich i określić stan tych obszarów. Do 2030 r. stan ten musi być znany w odniesieniu do co najmniej 50% obszarów obejmujących siedliska (grupy 1–6) wymienione w załączniku II do rozporządzenia o odbudowie zasobów przyrodniczych.

92 Rozporządzenie o odbudowie zasobów przyrodniczych ma również na celu zapewnienie długoterminowej rentowności niebieskiej gospodarki. Z oceny skutków wynika, że każde euro wydane na odbudowę przynosi zwrot z inwestycji w wysokości od 8 do 38 euro w postaci korzyści z usług ekosystemowych (np. dostaw żywności pochodzenia morskiego, regulacji klimatu, turystyki). Odbudowa siedlisk dojrzewania narybku i ekosystemów dna morskiego o krytycznym znaczeniu jest uważana za niezbędną nie tylko do odbudowy różnorodności biologicznej, ale również do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i uzupełnienia komercyjnych stad ryb. Chodzi o to, by zapobiec dalszemu wyczerpywaniu przez sektor rybołówstwa zasobów biologicznych stanowiących podstawę jego funkcjonowania.

93 Rozporządzenie o odbudowie zasobów przyrodniczych jest prawnie wiążącym aktem ustanawiającym konkretne, określone w czasie cele. Odbudowa obszarów morskich jest jednak przedsięwzięciem bardziej złożonym, kosztownym i bardziej delikatnym politycznie niż odbudowa ekosystemów na lądzie. Szereg przeszkód utrudnia przeprowadzenie odbudowy środowiska morskiego w praktyce (zob. poniżej).

- Główną trudnością jest brak dokładnego mapowania wielu siedlisk głębinowych, ponieważ odbudowa jest niewykonalna bez kompleksowych danych opisujących stan wyjściowy. Ponadto nadal istnieją wyzwania naukowe związane z określeniem tego, co stanowi „dobry stan środowiska” w przypadku obszarów dna morskiego poddawanych długoterminowemu pogłębianiu lub połowom włokiem.

- Skuteczna odbudowa wymaga wprowadzenia ograniczeń w działalności połowowej; wprowadzenie takich środków odbywa się jednak na podstawie przepisów wspólnej polityki rybołówstwa, co wiąże się z długim i uciążliwym procesem administracyjnym (pkt ***52***).

- Biorąc pod uwagę znaczne koszty związane ze specjalistycznymi operacjami morskimi, istnieje ryzyko, że obecne finansowanie będzie niewystarczające do zwiększenia skali projektów: z małych obszarów pilotażowych do 20% obszarów morskich, które mają zostać objęte działaniami do 2030 r. (pkt ***29***).

Niniejsze sprawozdanie zostało przyjęte przez Izbę I, której przewodniczy członkini Trybunału Obrachunkowego Joëlle Elvinger, na posiedzeniu w Luksemburgu w dniu 22 września 2026 r.

W imieniu Trybunału Obrachunkowego

Tony Murphy
Prezes

Załączniki

Załącznik I – O kontroli

Informacje ogólne

01 Oceany i morza na świecie odgrywają kluczową rolę w podtrzymywaniu życia na Ziemi przez regulowanie kluczowych systemów planety. Mają one zasadnicze znaczenie dla istnienia ludzkości, ponieważ wytwarzają 50% tlenu na naszej planecie i zawierają 80% jej różnorodności biologicznej. Oceany mają też kluczowe znaczenie dla łagodzenia zmiany klimatu, ponieważ pochłaniają około 90% nadmiaru ciepła zatrzymanego w atmosferze przez gazy cieplarniane i około 25% wszystkich emisji dwutlenku węgla.

02 Oceany stanowią podstawę światowego bezpieczeństwa żywnościowego i gospodarczych źródeł utrzymania, zapewniając podstawowe źródło białka dla miliardów ludzi i wspierając miliony miejsc pracy dzięki rybołówstwu, turystyce i handlowi. Zgodnie ze sprawozdaniem UE z 2025 r. na temat niebieskiej gospodarki szacuje się, że sektor ten wygenerował 263 mld euro wartości dodanej brutto (co stanowi 1,7% całkowitej wartości dodanej brutto UE) i zapewnił 4,9 mln miejsc pracy, co odpowiada 2,4% zatrudnienia w UE (w 2022 r.).

03 Stan mórz i oceanów pogarsza się ze względu na zmianę klimatu, zanieczyszczenie, eksploatację morskich zasobów biologicznych i utratę siedlisk. W skali globalnej około 60% ekosystemów morskich jest zdegradowanych lub wykorzystywanych w sposób niezrównoważony, a ponad 50% gatunków morskich jest zagrożonych wyginięciem do 2100 r. Na wodach morskich UE sytuacja przedstawia się podobnie.

04 Nadmierna eksploatacja i niszczycielskie praktyki połowowe stanowią największe zagrożenia dla ekosystemów morskich i różnorodności biologicznej – ponad 35% światowych stad ryb jest obecnie poławianych w skali zaburzającej równowagę biologiczną. Niszczycielskie techniki połowowe, takie jak połowy włokami dennymi, powodują fizyczne szkody na dnie morskim, destabilizują morskie sieci pokarmowe i prowadzą do przyłowów, w tym przyłowów gatunków chronionych, takich jak żółwie, rekiny i delfiny. Techniki te wiążą się z wysokimi wskaźnikami odrzutów, wynoszącymi średnio od 30% do 55% całkowitej pozyskanej biomasy. Wpływ tych działań na środowisko jest dodatkowo spotęgowany przez nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane połowy, które według szacunków stanowią około 11–19% zgłoszonych światowych połowów.

05 Wprawdzie najpilniejszym zagrożeniem na obszarach morskich jest przełowienie, lecz zmiana klimatu jest najszybciej rosnącym nowym elementem presji w środowisku morskim i czynnikiem zwielokrotniającym istniejące zagrożenia. Ocieplenie oceanów prowadzi do blaknięcia koralowców i migracji gatunków do zimniejszych wód, natomiast zakwaszenie utrudnia budowę muszli w przypadku organizmów wapniejących. Rosnące temperatury powodują odtlenienie i powstawanie martwych stref, co sprawia, że organizmy morskie są coraz bardziej podatne na wszelkie inne presje środowiskowe.

Morskie obszary chronione

06 Morskie obszary chronione to geograficznie określone obszary morskie, które zostały wyznaczone na mocy prawa i są regulowane i zarządzane w celu osiągnięcia długoterminowej ochrony przyrody. Głównym celem wyznaczania takich obszarów jest ochrona i przywrócenie morskiej różnorodności biologicznej, siedlisk i funkcji ekosystemu przez łagodzenie presji powodowanej przez człowieka i kontrolowanie pozyskiwania zasobów w granicach obszarów chronionych.

07 Morskie obszary chronione obejmują szeroki zakres oznaczeń i poziomów ochrony – od obszarów ściśle chronionych objętych licznymi regulacjami, na których obowiązują rygorystyczne zakazy połowów, po obszary chronione w minimalnym stopniu, na których możliwe jest prowadzenie działalności przez człowieka, działalności naruszającej dno morskie, a także nieograniczone pozyskiwanie żywych zasobów morza.

08 Wyniki działań ochronnych są znacznie lepsze w przypadku dobrze zarządzanych obszarów ściśle chronionych niż w przypadku obszarów słabo chronionych, na których zarządzanie ma niewielki zakres lub takiego zarządzania nie ma w ogóle – w przypadku takich obszarów wpływ działań ochronnych uznaje się ogólnie za znikomy. Wyniki działań ochronnych obejmują ochronę różnorodności biologicznej, ochronę wrażliwych siedlisk, utrzymanie funkcji ekosystemu i wspieranie powiązanych usług ekosystemowych (np. ochrona tarlisk i obszarów dojrzewania narybku). Morskie obszary chronione mogą również wspierać turystykę i rekreację, podtrzymywać wartości kulturowe i lokalną społeczność, chronić źródła utrzymania związane ze zdrowymi ekosystemami morskimi oraz stwarzać szanse w zakresie edukacji, badań naukowych i długoterminowego zarządzania.

09 Zwiększone populacje zwierząt morskich na obszarach chronionych mogą doprowadzić do wzmocnienia rybołówstwa na otaczających wodach i wspierać różnorodność biologiczną dzięki dwóm kluczowym mechanizmom: przenikaniu osobników młodocianych i dorosłych do przyległych wód nieobjętych ochroną oraz przenoszeniu się ikry i larw, co przyczynia się do zasilenia populacji poza granicami obszaru chronionego. Aby można było osiągnąć skutki na poziomie basenu morskiego i zmaksymalizować produkcję biologiczną, morskie obszary chronione muszą tworzyć sieć spełniającą określone kryteria ekologiczne.

Ramy regulacyjne

10 Unia Europejska zawsze uznawała ochronę środowiska za podstawowy filar swoich ram instytucjonalnych i imperatyw kierujący jej działaniami. Zarówno UE, jak i jej państwa członkowskie są aktywnymi stronami szeregu kluczowych umów międzynarodowych regulujących zrównoważone wykorzystanie i ochronę oceanów. Umowy te obejmują podstawowe ramy prawne, takie jak Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, oraz porozumienia dotyczące przede wszystkim różnorodności biologicznej, takie jak konwencja bońska i berneńska oraz różne regionalne konwencje morskie (np. OSPAR, Komisja Ochrony Środowiska Morskiego Bałtyku – HELCOM).

11 W 2022 r. strony Konwencji o różnorodności biologicznej przyjęły globalne ramy różnorodności biologicznej z Kunmingu / Montrealu, w tym poziom docelowy zakładający zapewnienie do 2030 r. skutecznej ochrony na co najmniej 30% światowych obszarów lądowych, wód śródlądowych, obszarów przybrzeżnych i oceanów oraz zarządzanie nimi dzięki ustanowieniu obszarów chronionych i wprowadzeniu innych skutecznych obszarowych środków ochrony. Ten poziom docelowy znany jest pod nazwą poziomu docelowego 30x30. Niemal wszystkie kraje na całym świecie, w tym wszystkie państwa członkowskie UE, zobowiązały się do osiągnięcia tego celu. 17 stycznia 2026 r. wszedł w życie traktat Organizacji Narodów Zjednoczonych o pełnym morzu.

12 UE często wyznaczała sobie bardziej ambitne cele w zakresie ochrony środowiska niż te obowiązujące na szczeblu globalnym. W dyrektywie ptasiej z 1979 r. i dyrektywie siedliskowej z 1992 r. ustanowiono sieć chronionych obszarów lądowych i morskich Natura 2000, która pozostaje kamieniem węgielnym unijnego mechanizmu ochrony przyrody. Dyrektywy te zostały wzmocnione dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej z 2008 r. i dyrektywą w sprawie planowania przestrzennego obszarów morskich z 2014 r., które mają na celu zrównoważone zarządzanie działalnością człowieka na wodach morskich.

13 Komisja wyznaczała ambitne cele w kolejnych strategiach na rzecz różnorodności biologicznej – z 1998 r., 2011 r. i 2020 r. W najnowszej unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030, przyjętej przez Komisję i zatwierdzonej przez Radę w 2020 r., określono zobowiązania UE dotyczące morskich obszarów chronionych do osiągnięcia do 2030 r. W szczególności:

- zapewnienie na podstawie przepisów prawa ochrony na co najmniej 30% obszarów morskich UE;
- zapewnienie ścisłej ochrony na co najmniej jednej trzeciej obszaru chronionego (tj. 10% całkowitego obszaru morskiego UE).

W strategii zobowiązano się również do zagwarantowania skutecznego zarządzania wszystkimi obszarami chronionymi. Oznacza to, że dla obszarów tych należy wyznaczyć jasne cele i wprowadzić środki ochrony, a także zapewnić odpowiednie monitorowanie. W strategii podkreśla się też znaczenie tworzenia korytarzy ekologicznych stanowiących elementy prawdziwej transeuropejskiej sieci Natura.

14 W 2023 r., w ramach wdrażania unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030, Komisja opublikowała plan działania pt. „Ochrona i odbudowa ekosystemów morskich w celu zapewnienia zrównoważonego i odpornego rybołówstwa”. Plan ten miał na celu wspieranie różnorodności biologicznej przez utrzymanie stad ryb na zrównoważonym poziomie i zmniejszenie wpływu rybołówstwa na gatunki wrażliwe i na środowisko dna morskiego. Podobnie jak w przypadku unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030, realizacja i osiągnięcie tych celów nie są wymagane na mocy prawa, lecz odzwierciedlają ambicje polityczne UE.

15 Wspólna polityka rybołówstwa (rozporządzenie (UE) nr 1380/2013) wywodzi się z traktatu rzymskiego i początkowo stanowiła część wspólnej polityki rolnej, ale w pewnym momencie stała się oddzielną polityką UE. Podstawę tej polityki stanowiły pierwsze przepisy dotyczące rybołówstwa przyjęte w 1970 r. Polityka ta została formalnie ustanowiona w 1983 r. Od tamtej pory przeszła gruntowne reformy w latach 1992, 2002 i 2013. WPRyb reguluje działalność połowową i akwakulturę w celu zagwarantowania zrównoważonej eksploatacji zasobów i zminimalizowania negatywnego wpływu tej działalności na ekosystem morski, w tym za pomocą środków mających zastosowanie na morskich obszarach chronionych. Ramy WPRyb obejmują instrumenty takie jak rozporządzenie (UE) 2019/1241 w sprawie środków technicznych, które reguluje narzędzia i operacje połowowe, oraz rozporządzenie (WE) nr 1224/2009 w sprawie kontroli (zmienione rozporządzeniem (UE) 2023/2842), w którym określono obszary objęte ograniczeniami połowów i nałożono wymóg rejestrowania przypadkowych połowów gatunków wrażliwych.

Role i obowiązki

16 Zgodnie z art. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) środowisko należy do kompetencji dzielonych UE i państw członkowskich. Wymaga to znalezienia wspólnego podejścia do opracowywania i wdrażania polityki ochrony środowiska.

17 Nadrzędne cele środowiskowe są ustanawiane na szczeblu UE, ale praktyczną realizacją działań na rzecz ochrony środowiska i zarządzaniem nimi zajmują się rządy krajowe. Państwa członkowskie są odpowiedzialne za ustanowienie krajowych ram środowiskowych zgodnie z prawodawstwem UE. W szczególności państwa przeprowadzają oceny oddziaływania na środowisko, aby zidentyfikować obszary mające znaczenie dla różnorodności biologicznej i wyznaczyć obszary chronione. Muszą przy tym uwzględnić również interesy różnych zainteresowanych stron. Państwa członkowskie są również odpowiedzialne za ustanowienie zarządzania obszarami chronionymi, określenie celów ochrony i wdrożenie odpowiednich środków w celu osiągnięcia pożądanych wyników.

18 W odróżnieniu od polityki ochrony środowiska UE ma wyłączną kompetencję w zakresie zachowania morskich zasobów biologicznych w ramach wspólnej polityki rybołówstwa. Oznacza to, że państwa członkowskie nie mogą jednostronnie wprowadzać środków połowowych mających wpływ na floty rybackie innych państw członkowskich. Trybunał szczegółowo przeanalizował praktyczne skutki tej koncepcji polityki w sprawozdaniu specjalnym 26/2020 na temat środowiska morskiego.

Zakres prac i przyjęte podejście

19 Kontrola przeprowadzona przez Trybunał miała na celu ocenę, czy Komisja i państwa członkowskie ustanowiły sieć morskich obszarów chronionych, która umożliwiła osiągnięcie celów unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 w zakresie środowiska morskiego. W szczególności Trybunał zbadał, czy:

- UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia poziomów docelowych wskazanych w strategii, jeśli chodzi o zasięg geograficzny morskich obszarów chronionych, łączność ekologiczną i finansowanie na rzecz różnorodności biologicznej;
- ramy regulacyjne UE przewidują mechanizmy niezbędne do tego, by wyznaczenie danego obszaru morskiego przekładało się na zapewnienie faktycznej ochrony;
- wyznaczając cele w zakresie ochrony środowiska, uwzględniono również kwestie społeczno-gospodarcze i zaangażowanie zainteresowanych stron;
- wybrane państwa członkowskie przyjęły odpowiednie praktyki zarządcze.

Ponadto Trybunał przeanalizował publicznie dostępne zbiory danych, aby ocenić zasięg geograficzny i stan ekologiczny morskich obszarów chronionych na morzach należących do UE.

20 Aby ocenić postępy we wdrażaniu przedmiotowej strategii oraz zrozumieć rolę i funkcjonowanie odpowiednich organów UE, Trybunał przeprowadził wywiady z pracownikami Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska oraz Dyrekcji Generalnej ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa. Wywiady te uzupełniono spotkaniami z przedstawicielami Europejskiej Agencji Środowiska (EEA), Europejskiej Agencji Kontroli Rybołówstwa (EFCA), Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Klimatu, Infrastruktury i Środowiska oraz Międzynarodowej Rady Badań Morza. Dodatkowe informacje dotyczące ryzyka systemowego w poszczególnych państwach członkowskich uzyskano podczas wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Prace kontrolne wspierało ponadto dwóch ekspertów zewnętrznych specjalizujących się w ochronie biologicznych zasobów morza.

21 Aby ocenić wdrażanie prawodawstwa UE i skuteczność zarządzania morskimi obszarami chronionymi, Trybunał wybrał trzy państwa członkowskie do dogłębnej analizy: Francję, Szwecję i Irlandię. Według danych EEA te trzy państwa wyznaczyły odpowiednio około 45% (Francja metropolitalna), 15% i 2% swojego terytorium morskiego do objęcia ochroną. Aby ocenić jakość zarządzania, w okresie od września do listopada 2025 r. Trybunał przeprowadził wizyty kontrolne lub rozmowy z podmiotami zarządzającymi 15 morskimi obszarami chronionymi w skontrolowanych państwach członkowskich. Te 15 obszarów kontrolerzy wybrali, biorąc pod uwagę położenie geograficzne i wielkość obszarów oraz różne rodzaje wyznaczonych obszarów chronionych.

22 W celu zebrania ustrukturyzowanych dowodów Trybunał wykorzystał również dostosowaną wersję narzędzia monitorowania skuteczności zarządzania zasobami naturalnymi Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody (METT-4). Więcej informacji na temat zakresu tej oceny przedstawiono w ***załączniku VI***.

23 Aby przeanalizować rozmieszczenie geograficzne morskich obszarów chronionych i zarządzanie nimi w całej UE, kontrolerzy w ramach prowadzonych prac stworzyli mapę (warstwę przestrzenną) tych obszarów, łącząc bazę danych Natura 2000 z wyznaczonymi na szczeblu krajowym obszarami chronionymi. Tę mapę zestawiono z danymi dotyczącymi szacowanej działalności połowowej uzyskanymi od Global Fishing Watch, aby ocenić presję związaną z połowami komercyjnymi. Kontrolerzy starali się zyskać kompleksowy ogląd wpływu działalności człowieka i w tym celu powiązali te dane przestrzenne z dodatkowymi zbiorami danych na temat działalności człowieka i na temat środowiska pochodzącymi z przeglądarki Natura 2000 i europejskiej sieci informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODnet).

24 Metodyka kontroli stosowana przez Trybunał jest zgodna z międzynarodowymi standardami kontroli ustanowionymi przez Międzynarodową Organizację Najwyższych Organów Kontroli (INTOSAI).

Załącznik II – Próba morskich obszarów chronionych wybranych do objęcia kontrolą

Nr	Państwo członkow-skie	Kod obszaru Natura 2000 / obszar na szczeblu krajowym	Nazwa morskiego obszaru chronionego	Powierzchnia (km²)	Plan zarządzania	Wylot solanki z instalacji odsalania	Punkty zrzutu urobku z pogłębiania	Teren prac pogłę-biarskich	Oczyszczalnie ścieków	Główne porty	Farmy wiatrowe	Całkowita roczna obecność statków (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz./km²)
1	Irlandia	IE0000210	South Dublin Bay SAC	7,26	Nie	–	–	–	–	–	–	0,06	0,00	0,00
2	Irlandia	IE0002328	Hovland Mound Province SAC	1 086,55	Nie	–	–	–	–	–	–	660,50	124,20	0,11
3	Irlandia	IE0000268	Galway Bay Complex SAC	129,49	Nie	–	1	1	1	1	–	24,56	0,83	0,01
4	Irlandia	IE0000707	Saltee Islands SAC	156,64	Nie	–	1	1	1	–	–	35 240,64	1 986,40	12,68
5	Irlandia	IE0004078	Carlingford Lough SPA	5,83	Nie	–	–	–	–	–	–	187,71	0,00	0,00
6	Irlandia	IE0000197	West of Ardara / Maas Road SAC	22,22	Nie	–	–	–	–	–	–	0,00	0,00	0,00
7	Irlandia	IE0000764	Hook Head SAC	170,06	Nie	–	1	–	–	–	–	1 266,18	503,33	2,96
8	Irlandia	IE0002158	Kenmare River SAC	408,89	Nie	–	–	–	3	–	–	4 363,24	1 051,04	2,57
9	Irlandia	IE0002165	Lower River Shannon SAC	597,16	Nie	3	17	11	–	1	–	599,89	420,75	0,70

Nr	Państwo członkowskie	Kod obszaru Natura 2000 / obszar na szczeblu krajowym	Nazwa morskiego obszaru chronionego	Powierzchnia (km²)	Plan zarządzania	Wylot solanki z instalacji odsalania	Punkty zrzutu urobku z pogłębiania	Teren prac pogłębiarskich	Oczyszczalnie ścieków	Główne porty	Farmy wiatrowe	Całkowita roczna obecność statków (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz./km²)
10	Irlandia	IE0002269	Carnsore Point SAC	87,36	Nie	–	–	–	–	–	–	60,92	0,67	0,01
11	Irlandia	IE0002329	South-west Porcupine Bank SAC	329,30	Nie	–	–	–	–	–	–	17,91	0,70	0,00
12	Irlandia	IE0002330	North-west Porcupine Bank SAC	716,30	Nie	–	–	–	–	–	–	95,73	34,50	0,05
13	Irlandia	IE0002998	West Connacht Coast SAC	659,46	Nie	–	–	–	–	–	–	239,98	5,47	0,01
14	Irlandia	IE0003001	Porcupine Bank Canyon SAC	781,10	Nie	–	–	–	–	–	–	138,35	89,93	0,12
15	Irlandia	IE0003002	South-east Rockall Bank SAC	1 487,90	Nie	–	–	–	–	–	–	265,06	210,76	0,14
16	Francja	FR9300135	Réserve naturelle régionale des sites d'intérêt géologique de la presqu'île de Crozon	120,12	Tak	–	–	–	–	–	–	0,00	0,00	0,00
17	Francja	FR5302015	Mers Celtiques Talus du Golfe de Gascogne	58 995,52	W toku	–	–	–	–	–	–	322 563,92	245 574,75	4,16

Nr	Państwo członkowskie	Kod obszaru Natura 2000 / obszar na szczeblu krajowym	Nazwa morskiego obszaru chronionego	Powierzchnia (km²)	Plan zarządzania	Wylot solanki z instalacji odsalania	Punkty zrzutu urobku z pogłębiania	Teren prac pogłębiarskich	Oczyszczalnie ścieków	Główne porty	Farmy wiatrowe	Całkowita roczna obecność statków (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz./km²)
18	Francja	FR5212016	Mers Celtiques Talus du Golfe de Gascogne	71 860,94	Nie	–	–	–	–	–	–	371 315,83	279 639,89	3,89
19	Francja	FR9100001	Parc Natural Marin Iroise	3 361,10	Tak	–	5	–	–	–	–	60 410,25	11 949,10	3,56
20	Francja	FR9402017	Golfe d'Ajaccio	473,74	W toku	–	2	–	1	1	–	14,02	1,20	0,00
21	Francja	FR52000653	Marais breton, baie de Bourgneuf, île de Noirmoutier et forêt de Monts	157,01	Tak	–	4	6	7	–	–	1 235,94	114,93	0,73
22	Francja	FR2502022	Nord Bretagne DH	2 832,00	Nie	–	–	–	–	–	–	34 682,24	29 652,68	10,47
23	Francja	FR9301592	ZCS Camargue	385,73	Tak	–	–	–	1	–	1	2 535,93	1 032,02	2,68
24	Francja	FR2500079	Chausey	820,08	Nie	–	2	–	–	–	–	24 105,38	12 824,64	15,64
25	Francja	FR5300015	Baie de Morlaix	258,18	Tak	–	–	–	1	–	–	17 032,11	385,46	1,49
26	Francja	FR302008	Roches de Penmarc'h	457,28	Tak	–	1	–	–	–	–	31 808,88	3 430,79	7,50
27	Francja	FR9102018	Grand Dauphins du golfe de Lion	4 917,51	Nie	–	–	–	–	–	1	21 435,66	15 270,82	3,11
28	Francja	FR9402019	Grands dauphins de l'Agriate	5 943,14	Nie	–	–	–	–	–	–	293,42	204,56	0,03

Nr	Państwo członkowskie	Kod obszaru Natura 2000 / obszar na szczeblu krajowym	Nazwa morskiego obszaru chronionego	Powierzchnia (km²)	Plan zarządzania	Wylot solanki z instalacji odsalania	Punkty zrzutu urobku z pogłębiania	Teren prac pogłębiarskich	Oczyszczalnie ścieków	Główne porty	Farmy wiatrowe	Całkowita roczna obecność statków (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz./km²)
29	Francja	FR530216	Recifs du Golfe de Gascogne	3 339,52	Nie	–	–	–	–	–	–	33 756,15	26 242,39	7,86
30	Francja	FR5312011	Iles Houat-Hoedic	173,22	Nie	–	–	–	–	–	–	455,26	69,24	0,40
31	Szwecja	SE0520189	Bratten	1 205,53	Tak	–	–	–	–	–	–	8 510,43	6 936,75	5,75
32	Szwecja	SE0520170	Kosterfjorden-Väderöfjorden	523,96	Tak	–	1	–	–	–	–	15 130,36	8 060,30	15,38
33	Szwecja	SE0340097	Gotska Sandön-Salvorev	568,65	Tak	–	–	–	–	–	–	18,94	0,00	0,00
34	Szwecja	SE0340023	Stora Karlsö	9,30	Tak	–	–	–	–	–	–	0,00	0,00	0,00
35	Szwecja	SE0110088	Bullerö-Bytta	130,26	Tak	–	–	–	–	–	–	0,00	0,00	0,00
36	Szwecja	SE0220129	Skärgårds-reservaten	69,61	Tak	–	–	–	–	–	–	25,68	2,10	0,03
37	Szwecja	SE0330174	Sydöstra Ölands sjömarker	60,29	Tak	–	–	–	–	–	–	0,00	0,00	0,00
38	Szwecja	SE0330308	Hoburgs bank och Midsjöbankarna	10 511,11	Tak	–	–	–	–	–	–	3 722,18	1 906,01	0,18
39	Szwecja	SE0420360	Nordvästra Skånes havsområde	1 342,41	Nie	–	6	–	–	–	–	5 800,38	2 902,14	2,16
40	Szwecja	SE0430095	Falsterbohalvön	410,72	Tak	–	1	2	–	–	–	287,71	2,72	0,01

Nr	Państwo członkow-skie	Kod obszaru Natura 2000 / obszar na szczeblu krajowym	Nazwa morskiego obszaru chronionego	Powierzchnia (km²)	Plan zarządzania	Wylot solanki z instalacji odsalania	Punkty zrzutu urobku z pogłębiania	Teren prac pogłę-biarskich	Oczyszczalnie ścieków	Główne porty	Farmy wiatrowe	Całkowita roczna obecność statków (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.)	Całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz./km²)
41	Szwecja	SE0430187	Sydvästskånes utsjövatten	1 151,28	Nie	–	2	–	–	–	–	838,48	4,81	0,00
42	Szwecja	SE0510186	Stora Middelgrund och Röde bank	114,10	Tak	–	–	–	–	–	–	309,01	197,75	1,73
43	Szwecja	SE0630068	Agön-Kråkön	332,81	Tak	–	–	1	–	–	–	0,00	0,00	0,00
44	Szwecja	SE0810003	Snöanskärgården	53,71	Tak	–	–	–	–	–	–	0,67	0,00	0,00
45	Szwecja	SE0820327	Kalix yttre skärgård	92,03	Tak	–	–	–	–	–	–	45,76	30,30	0,33

Załącznik III – Źródła danych i przetwarzanie danych

1. Morskie obszary chronione na morzach UE

Źródło 1.1 – dane dotyczące sieci Natura 2000 (EEA)	
Tytuł	**Dane dotyczące sieci Natura 2000 (dane wektorowe) – wersja z końca 2024 r.; dane dotyczące sieci Natura 2000 (dane tabelaryczne) – wersja 01 z końca 2024 r.**
Opis	Zbiór danych dotyczących sieci Natura 2000 jest elementem europejskiej sieci obszarów chronionych. Za dane te odpowiada EEA. Zbiór zawiera wektorowe dane przestrzenne odnoszące się do wyznaczonych obszarów Natura 2000 oraz odpowiadający im tabelaryczny zbiór danych zawierający elementy opisowe i klasyfikacyjne.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage, OGC:WMS); dane tabelaryczne (CSV/TXT/SQL, Microsoft Access)
Data pozyskania danych	marzec 2026 r.

Dane pozyskano z bazy danych Natura 2000 prowadzonej przez EEA. Wykorzystano zarówno zbiór wektorowych danych przestrzennych (Natura 2000 (dane wektorowe) – wersja na koniec 2024 r.), jak i odpowiadający mu zbiór danych tabelarycznych (Natura 2000 (dane tabelaryczne) – wersja 01 na koniec 2024 r.). Dane wektorowe wykorzystano do identyfikacji i wyodrębnienia morskich obszarów Natura 2000, natomiast dane tabelaryczne wykorzystano do pozyskania informacji opisowych na temat cech obszaru, statusu zarządzania i środków zarządzania. Zbiory danych przefiltrowano w taki sposób, aby wyodrębnić wyłącznie obszary morskie znajdujące się w wyłącznej strefie ekonomicznej UE. Na tej podstawie przeprowadzono agregację przestrzenną i obliczenia w celu uzyskania następujących wskaźników:

(i) liczba morskich obszarów chronionych;

(ii) łączna powierzchnia tych obszarów;

(iii) udział morskich obszarów chronionych w całkowitej powierzchni obszarów objętych oceną;

(iv) rozmieszczenie geograficzne obszarów należących do sieci Natura 2000 według wielkości.

W przypadku gdy morskie obszary chronione pokrywały się przestrzennie, części wspólne tych obszarów zostały wyodrębnione i uwzględnione tylko raz przy obliczaniu całkowitej powierzchni. Uniknięto podwójnego zliczania pokrywających się obszarów, tak aby zagwarantować, że podana całkowita powierzchnia morskich obszarów chronionych będzie odzwierciedlać faktyczny zasięg przestrzenny ochrony w wyłącznej strefie ekonomicznej UE.

Ponadto dane tabelaryczne zostały zagregowane w celu stworzenia statystyk dotyczących:

(v) rozwiązań w zakresie zarządzania obszarami i stosowanych środków zarządzania morskimi obszarami Natura 2000 na szczeblu UE.

Źródło 1.2 – dane dotyczące obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (EEA)	
Tytuł	**Ogólnodostępne dane dotyczące obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (dane wektorowe) – sierpień 2025 r.**
Opis	Europejski wykaz obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym jest oficjalnym źródłem informacji na temat obszarów chronionych wyznaczonych przez poszczególne państwa członkowskie. Wykaz prowadzi EEA. Zawiera on wektorowe dane przestrzenne na temat obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym oraz odpowiadające im dane tabelaryczne na temat kategorii obszaru oraz powiązanych krajowych i międzynarodowych instrumentów prawnych.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	październik 2025 r.

Dane pobrano z europejskiego wykazu obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym prowadzonego przez EEA. Wykorzystano przy tym zbiór wektorowych danych przestrzennych. Dane wektorowe wykorzystano do identyfikacji i wyodrębnienia obszarów morskich wyznaczonych na szczeblu krajowym. Zbiory danych przefiltrowano w taki sposób, aby wyodrębnić wyłącznie obszary morskie znajdujące się w wyłącznej strefie ekonomicznej UE. Na tej podstawie przeprowadzono agregację przestrzenną i obliczenia w celu uzyskania następujących wskaźników:

(i) liczba morskich obszarów chronionych wyznaczonych na szczeblu krajowym;

(ii) łączna powierzchnia tych obszarów w UE.

W przypadku gdy morskie obszary chronione wyznaczone na szczeblu krajowym pokrywały się przestrzennie, części wspólne tych obszarów zostały wyodrębnione i uwzględnione tylko raz przy obliczaniu całkowitej powierzchni. Uniknięto podwójnego zliczania pokrywających się obszarów, tak aby zagwarantować, że podana całkowita powierzchnia morskich obszarów chronionych będzie odzwierciedlać faktyczny zasięg przestrzenny ochrony w wyłącznej strefie ekonomicznej UE.

Źródło 1.3 – Wyłączna strefa ekonomiczna UE	
Tytuł	**zbiór danych World_EEZ_v12, październik 2022 r.**
Opis	Zbiór danych dotyczących wyłącznej strefy ekonomicznej UE obejmuje dane przestrzenne na temat obszarów morskich stanowiących wyłączne strefy ekonomiczne państw członkowskich UE. Zbiór ten zapewnia zharmonizowane ramy geoprzestrzenne określające zasięg wód morskich UE, na których państwa członkowskie wykonują suwerenne prawa i sprawują jurysdykcję nad zasobami morskimi. Ułatwia on prowadzenie spójnych analiz przestrzennych, zapewniając wspólny geograficzny punkt odniesienia dla wyznaczania wód UE oraz umożliwiając obliczanie, porównywanie i monitorowanie działalności morskiej, obszarów chronionych i środków zarządzania w wyłącznej strefie ekonomicznej UE.
Źródło	Instytut Morski Flandrii (za pośrednictwem https://www.marineregions.org)
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	styczeń 2026 r.

Przestrzenne dane wektorowe pochodzące ze zbioru danych na temat wyłącznej strefy ekonomicznej UE pobrano i wykorzystano do określenia zakresu geograficznego analizy. Zbiór danych wykorzystano w celu wyznaczenia granic wód morskich UE i przefiltrowania zbiorów danych przestrzennych w taki sposób, aby zachować wyłącznie obszary znajdujące się w wyłącznej strefie ekonomicznej UE. Tak określona wyłączna strefa ekonomiczna UE została następnie wykorzystana jako ramy odniesienia do oceny morskich obszarów chronionych, obszarów ograniczonych połowów i do oceny działalności człowieka. Dzięki temu obliczenia i analizy ograniczono do wód UE i przeprowadzono w sposób spójny pod względem zasięgu geograficznego.

2. Wskaźniki obecności statków i działalności połowowej w latach 2020–2024

Źródło 2.1 – dane Global Fishing Watch	
Tytuł	**Nakład połowowy szacowany na podstawie AIS (fleet-daily-csvs-100-v3-2020.zip, fleet-daily-csvs-100-v3-2024.zip)**
Opis	Zbiór danych dotyczących szacowanego nakładu połowowego opracowany przez Global Fishing Watch dostarcza globalnych informacji na temat działalności statków na podstawie sygnałów z systemu automatycznej identyfikacji (AIS). Wykorzystany zbiór danych odpowiada wersji 3.0 (wersja z marca 2025 r.) i obejmuje lata 2020–2024. Zbiór opracowano na podstawie publicznie dostępnych danych AIS, które sklasyfikowano przy użyciu metod statystycznych i uczenia maszynowego w celu zidentyfikowania działalności połowowej. Godziny działalności połowowej szacuje się przy użyciu modelu wykrywania połowów, który może nie uwzględniać w pełni niuansów lokalnych praktyk połowowych. Wprawdzie Global Fishing Watch przeprowadza ręczny przegląd zbioru danych, zarówno w skali globalnej, jak i w odniesieniu do wybranych regionów, ręczny przegląd wszystkich flot i regionów nie jest jednak możliwy ze względu na wielkość zbioru danych. Zbiór danych zawiera dane tabelaryczne dotyczące godzin połowów według państwa bandery i rodzaju narzędzi połowowych w rozdzielczości przestrzennej wynoszącej 0,01 stopnia, dzienne szacowane godziny połowów według państwa bandery i rodzaju narzędzi połowowych w rozdzielczości wynoszącej 0,1 stopnia oraz godziny połowów według identyfikatora statku (MMSI). Działalność statków jest wyrażona w godzinach i zagregowana przestrzennie w standardowych komórkach siatki geograficznej opartej na układzie odniesienia WGS84. Do zbioru danych dołączone są dodatkowe informacje na temat poszczególnych statków, w tym rodzaj narzędzi połowowych i państwo bandery.
Źródło	Global Fishing Watch *(dane są dostępne dopiero po zarejestrowaniu użytkownika na platformie Global Fishing Watch)*
Licencja	CC BY-NC 4.0
Dostępny format danych	Dane tabelaryczne (CSV)
Data pozyskania danych	wrzesień 2025 r.

Dane pozyskano ze zbioru danych Global Fishing Watch na temat szacowanego nakładu połowowego przy użyciu plików danych tabelarycznych zebranych na podstawie sygnałów systemu automatycznej identyfikacji (AIS) (zbiór danych AIS Apparent Fishing Effort, wersja 3.0 z marca 2025 r.). Pobrane dane obejmowały lata 2020–2024 i zawierały informacje na temat obecności statków i szacowanej działalności połowowej, z rozróżnieniem na połowy przy użyciu narzędzi mających kontakt z dnem i połowy bez użycia takich narzędzi. Klasyfikacji danych dokonali kontrolerzy Trybunału.

Zbiory danych zostały przefiltrowane w celu wyodrębnienia wyłącznie obserwacji statków w obszarze objętym oceną. Następnie dokonano agregacji danych w celu uzyskania następujących wskaźników:

(i) całkowita roczna obecność statków (w godz.),

(ii) całkowity roczny szacowany nakład połowowy (w godz.).

Ponadto dane dotyczące działalności statków znormalizowano względem powierzchni obszarów referencyjnych. Znormalizowane dane zostały użyte do obliczenia wskaźników szacowanej gęstości połowów mierzących:

(iii) całkowitą roczną szacowaną gęstość połowów (godz./km²),

(iv) szacowaną gęstość połowów przy użyciu narzędzi mających kontakt z dnem (godz./km²),

(v) szacowaną gęstość połowów bez użycia takich narzędzi (godz./km²).

Aby odróżnić połowy przy użyciu narzędzi mających kontakt z dnem od pozostałej działalności połowowej, kontrolerzy skonsultowali się z ekspertem zewnętrznym i dokonali podziału narzędzi połowowych ujętych w zbiorze danych Global Fishing Watch na dwie grupy.

Narzędzia połowowe mające kontakt z dnem		**Narzędzia połowowe niemające kontaktu z dnem**	
Narzędzie połowowe	Opis	Narzędzie połowowe	Opis
trawlery (trawlers)	Włoki denne ciągnione po dnie morskim	*pozostałe okrężnice (other purse seines)*	Powierzchniowe / pelagiczne sieci okrążające
sieci skrzelowe stawne, kotwiczone (set gillnets, anchored)	Sieci zakotwiczone na dnie	*okrężnice (purse seines)*	Jak wyżej

Narzędzia połowowe mające kontakt z dnem		**Narzędzia połowowe niemające kontaktu z dnem**	
Narzędzie połowowe	Opis	Narzędzie połowowe	Opis
takle denne (set (demersal) longlines)	Takle przytwierdzone do dna morskiego	*okrężnice do połowu tuńczyka (tuna purse seines)*	Okrężnice do połowu tuńczyka w górnych partiach wód
więcierze i kosze (pots and traps)	Narzędzia połowowe umieszczane na dnie morskim	*pozostałe niewody (other seines)*	Narzędzia zazwyczaj stosowane do połowów pelagicznych, nieciągnięte po dnie
dragi (dredge fishing)	Dragi są ciągnięte po dnie morskim w celu odłowu skorupiaków	*sejnery (seiners)*	Ogólna kategoria połowów przy użyciu niewodu, połowy pelagiczne
zamocowane na stałe narzędzia połowowe (fixed gear)	Z definicji są przymocowane do dna lub spoczywają na dnie (np. pułapki, takle, sieci). Połowy przy użyciu narzędzi zamocowanych na stałe oznaczają bierne metody połowowe, w przypadku których narzędzia takie jak pułapki, więcierze lub takle są zakotwiczone i pozostawione na miejscu, w przeciwieństwie do metod aktywnych, w przypadku których narzędzia są ciągnione.	*takle dryfujące (drifting longlines)*	Pelagiczne narzędzie dryfujące, niezakotwiczone
		połowy wędami (pole and line)	Połowy powierzchniowe
		węda do połowu kałamarnic (squid jigger)	Narzędzie wykorzystujące źródła światła i pionowe sznury umieszczane blisko powierzchni wody, bez kontaktu z dnem

Narzędzia połowowe mające kontakt z dnem		Narzędzia połowowe niemające kontaktu z dnem	
Narzędzie połowowe	Opis	Narzędzie połowowe	Opis
		trolery (trollers)	Sznury haczykowe ciągnione do połowów pelagicznych / powierzchniowych
		połowy nieokreślone (fishing)	Termin ogólny, narzędzie trudne do przypisania do konkretnej kategorii

Źródło 2.2 – dane dotyczące sieci Natura 2000 (EEA)	
Tytuł	**Natura 2000 (dane wektorowe) (lata 2020–2024)**
Opis	Zbiór danych dotyczących sieci Natura 2000 jest elementem europejskiej sieci obszarów chronionych. Za dane te odpowiada EEA. Zbiór obejmuje wektorowe dane przestrzenne dotyczące wyznaczonych obszarów Natura 2000.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage, OGC:WMS); dane tabelaryczne (CSV/TXT/SQL, Microsoft Access)
Data pozyskania danych	marzec 2026 r.

Wektorowe dane przestrzenne obejmujące lata 2020–2024 pobrano z kolejnych wersji bazy Natura 2000 prowadzonej przez EEA (dane wektorowe). Pobrane dane wykorzystano do określenia zasięgu przestrzennego obszarów morskich Natura 2000 funkcjonujących w okresie objętym kontrolą Trybunału. Zbiór danych wykorzystano do obliczenia wskaźników związanych z obecnością statków, szacowanym nakładem połowowym i szacowaną gęstością połowów. Zapewnił on dane przestrzenne, które posłużyły do zidentyfikowania obszarów działalności statków pokrywających się z morskimi obszarami chronionymi Natura 2000.

Źródło 2.3 – dane dotyczące obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (EEA)	
Tytuł	**Ogólnodostępne dane dotyczące obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (dane wektorowe) (lata 2020–2024)**
Opis	Europejski wykaz obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym jest oficjalnym źródłem informacji na temat obszarów chronionych wyznaczonych przez poszczególne państwa członkowskie. Wykaz prowadzi EEA. Zawiera on wektorowe dane przestrzenne na temat obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym, obejmujące informacje na temat kategorii obszaru oraz powiązanych krajowych i międzynarodowych instrumentów prawnych.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	październik 2025 r.

Wektorowe dane przestrzenne obejmujące lata 2020–2024 pobrano z europejskiego wykazu obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym prowadzonego przez EEA. Przy pobieraniu wykorzystano *ogólnodostępny zbiór danych dotyczących obszarów wyznaczonych na szczeblu krajowym (dane wektorowe)*. Pobrane dane wykorzystano do określenia zasięgu przestrzennego obszarów morskich wyznaczonych na szczeblu krajowym funkcjonujących w okresie objętym kontrolą Trybunału. Zbiór danych wykorzystano do obliczenia wskaźników związanych z obecnością statków, szacowanym nakładem połowowym i szacowaną gęstością połowów. Zapewnił on dane przestrzenne, które posłużyły do zidentyfikowania obszarów działalności statków pokrywających się z morskimi obszarami chronionymi wyznaczonymi na szczeblu krajowym.

3. Obszary ograniczonych połowów

Źródło 3.1 – obszary ograniczonych połowów	
Tytuł	**Obszary ograniczonych połowów**
Opis	Wykaz obszarów ograniczonych połowów (w postaci wieloboków) prowadzony przez Europejską Agencję Kontroli Rybołówstwa (EFCA) jest sporządzany na podstawie ograniczeń ustanowionych na mocy rozporządzenia (UE) 2016/1139, rozporządzenia (UE) 2019/1241, rozporządzenia Rady (WE) nr 1224/2009, rozporządzenia Komisji (WE) nr 494/2002, odpowiednich rozporządzeń delegowanych i wykonawczych Komisji oraz zaleceń przyjętych przez Generalną Komisję Rybołówstwa Morza Śródziemnego (GFCM). Wieloboki podane w wykazie EFCA zostały wykorzystane do zdefiniowania i zaprezentowania obszarów ograniczonych połowów.
Źródło	Dane EFCA dotyczące obszarów objętych ograniczeniami (w postaci wieloboków) na podstawie rozporządzeń i zaleceń
Licencja	C0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	marzec 2026 r.

EFCA zapewnia dane w postaci wieloboków określających obszary ograniczonych połowów. Danym przestrzennym towarzyszą odniesienia łączące poszczególne wieloboki z odpowiednią podstawą prawną, w tym z rozporządzeniami UE i zaleceniami Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego (GFCM). Dane EFCA w postaci wieloboków wykorzystano do przestrzennego przedstawienia ograniczeń połowów (kolumny 2 i 3 tabeli w załączniku IV).

Na podstawie powiązanych aktów prawnych Trybunał podzielił obszary ograniczonych połowów na kategorie według rodzaju ograniczenia. Klasyfikacji tej dokonano na podstawie przepisów prawnych regulujących ograniczenia, w tym tych ustanowionych na mocy rozporządzenia (UE) 2016/1139; rozporządzenia (UE) 2019/1241; rozporządzenia Rady (WE) nr 1224/2009; rozporządzenia Komisji (WE) nr 494/2002; odpowiednich rozporządzeń delegowanych i wykonawczych Komisji; zaleceń GFCM.

Wyodrębniono następujące kategorie ograniczeń połowowych:

(i) całkowity zakaz połowów (obowiązujący na stałe – strefa zakazu połowów);

(ii) częściowe ograniczenia stosowania narzędzi połowowych mających kontakt z dnem (obowiązujące na stałe).

Sklasyfikowane wieloboki zostały następnie wykorzystane do analizy przestrzennej, w tym oceny ewentualnego pokrywania się obszarów ograniczonych połowów z morskimi obszarami chronionymi – zarówno z obszarami należącymi do sieci Natura 2000, jak i z obszarami wyznaczonymi na szczeblu krajowym. Następnie kontrolerzy przeanalizowali ograniczenia połowowe w kontekście celów ochrony środowiska morskiego.

Aby zagwarantować poprawne obliczenie powierzchni, wieloboki określające obszary ograniczonych połowów zostały scalone w ramach wcześniej określonych grup, tak aby pokrywające się obszary były zliczane jedynie raz. Pozwoliło to uniknąć podwójnego zliczania tych obszarów, w przypadku których wiele kategorii ograniczeń nakłada się na siebie przestrzennie. Wszystkie warstwy przestrzenne zostały przekształcone do płaskiego układu współrzędnych (EPSG:3035) odpowiedniego do obliczeń obszarowych w skali europejskiej. Przeprowadzono standardowe operacje na danych przestrzennych, w tym: sumę w celu połączenia nakładających się na siebie ograniczeń połowów; iloczyn w celu określenia części wspólnej obszarów ograniczonych połowów i obszarów chronionych oraz, w razie potrzeby, różnicę w celu wyodrębnienia obszarów poza strefami chronionymi. Podejście to pozwoliło kontrolerom w sposób spójny obliczyć powierzchnię części wspólnych obszarów ograniczonych połowów i morskich obszarów chronionych (bez podwójnego zliczania).

Źródło 3.2 – dane dotyczące sieci Natura 2000 (EEA)	
Tytuł	**Natura 2000 (dane wektorowe) – wersja z końca 2024 r.**
Opis	Zbiór danych dotyczących sieci Natura 2000 jest elementem europejskiej sieci obszarów chronionych. Za dane te odpowiada EEA. Zbiór obejmuje wektorowe dane przestrzenne dotyczące wyznaczonych obszarów Natura 2000.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage, OGC:WMS)
Data pozyskania danych	marzec 2026 r.

Wektorowe dane przestrzenne za 2024 r. pobrano z bazy Natura 2000 prowadzonej przez Europejską Agencję Środowiska. Zostały one wykorzystane do identyfikacji i wyodrębnienia morskich obszarów Natura 2000 na ocenianym obszarze. Pobrane granice obszarów Natura 2000 wykorzystano jako przestrzenną warstwę odniesienia do analizy obszarów ograniczonych połowów – na warstwę obszarów ograniczonych połowów (w postaci wieloboków z wykazu EFCA) nałożono warstwę obszarów morskich Natura 2000, aby ustalić, w jakim zakresie się one pokrywają. Na tej podstawie kontrolerzy przeprowadzili analizę przestrzenną, by wyodrębnić pokrywające się obszary i obliczyć powierzchnię obszarów ograniczonych połowów wchodzących w skład morskich obszarów Natura 2000. Wyniki tej analizy wykorzystano do oceny zależności między ograniczeniami połowowymi a morskimi obszarami chronionymi w 2024 r.

Źródło 3.3 – Dane na temat wyłącznej strefy ekonomicznej UE	
Tytuł	**Zbiór danych World_EEZ_v12, październik 2022 r.**
Opis	Zbiór danych dotyczących wyłącznej strefy ekonomicznej UE obejmuje dane przestrzenne na temat obszarów morskich stanowiących wyłączne strefy ekonomiczne państw członkowskich UE. Zbiór ten zapewnia zharmonizowane ramy geoprzestrzenne określające zasięg wód morskich UE, na których państwa członkowskie wykonują suwerenne prawa i sprawują jurysdykcję nad zasobami morskimi. Ułatwia on prowadzenie spójnych analiz przestrzennych, zapewniając wspólny geograficzny punkt odniesienia dla wyznaczania wód UE oraz umożliwiając obliczanie, porównywanie i monitorowanie działalności morskiej, obszarów chronionych i środków zarządzania w wyłącznej strefie ekonomicznej UE.
Źródło	Instytut Morski Flandrii (za pośrednictwem https://www.marineregions.org)
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	styczeń 2026 r.

Dane na temat wyłącznej strefy ekonomicznej UE wykorzystano do określenia zakresu geograficznego analizy. Dane te zestawiono na mapie z danymi EFCA w postaci wieloboków określających obszary ograniczonych połowów, tak aby wyodrębnić ograniczenia połowów obowiązujące na wodach UE. Wyodrębnione w ten sposób obszary ograniczonych połowów wykorzystano następnie do analizy przestrzennej i sprawdzenia, czy pokrywają się one z obszarami Natura 2000 i wyznaczonymi na szczeblu krajowym morskimi obszarami chronionymi na wodach UE.

4. Odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczącym morskich obszarów chronionych

Źródło 4.1 – kwestionariusz dotyczący morskich obszarów chronionych	
Tytuł	**Kwestionariusz dotyczący morskich obszarów chronionych**
Opis	Kwestionariusz dotyczący morskich obszarów chronionych jest ustrukturyzowanym narzędziem badawczym. Kontrolerzy wykorzystali kwestionariusz do zgromadzenia informacji na temat zarządzania wybranymi morskimi obszarami chronionymi. Kwestionariusz jest dostosowaną wersją narzędzia monitorowania skuteczności zarządzania (METT-4) opracowanego przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN) i jej partnerów. Został on dostosowany do celów oceny skuteczności zarządzania morskimi obszarami chronionymi i opiera się na wytycznych zawartych w pierwotnej wersji narzędzia METT-4 Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody. Kwestionariusz obejmuje kluczowe aspekty zarządzania obszarami chronionymi, w tym planowanie, wdrażanie, monitorowanie, egzekwowanie przepisów i zaangażowanie zainteresowanych stron.
Źródło	Poznaj obszary chronione na świecie
Dostępny format danych	Odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu: w formie tekstowej (.docx), dane tabelaryczne (.xlsx)
Okres gromadzenia danych	październik–grudzień 2025 r.

Kwestionariusz dotyczący morskich obszarów chronionych został opracowany i rozesłany przez Europejski Trybunał Obrachunkowy do organów krajowych w wybranych państwach członkowskich (Francja, Irlandia i Szwecja). Kwestionariusz został wypełniony przez przedstawicieli wybranych państw członkowskich w odniesieniu do próby 45 morskich obszarów chronionych, obejmującej obszary należące do sieci Natura 2000 i morskie obszary chronione wyznaczone na szczeblu krajowym.

Wypełnione kwestionariusze zostały zebrane i poddane przeglądowi przez kontrolerów Trybunału, a odpowiedzi zebrano w ustrukturyzowanym zbiorze danych. Informacje te zostały przetworzone na potrzeby analizy i oceny rozwiązań w zakresie zarządzania, środków zarządzania i praktyk wdrożeniowych na morskich obszarach chronionych objętych próbą. Uzyskany w ten sposób zbiór danych wykorzystano do oceny skuteczności zarządzania oraz do określenia wspólnych cech, mocnych stron i luk w zarządzaniu morskimi obszarami chronionymi w wybranych państwach członkowskich.

5. Presja na środowisko i działalność człowieka

Źródło 5.1 – baza danych EMODnet na temat działalności człowieka	
Tytuł	**Baza danych EMODnet na temat działalności człowieka**
Opis	Baza danych EMODnet na temat działalności człowieka zapewnia zharmonizowane dane dotyczące działalności człowieka i działalności morskiej prowadzonej na wodach europejskich. Dane te są udostępnione za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu obejmującego wiele warstw tematycznych. W zbiorze danych zestawiono informacje geograficzne na temat presji i działalności człowieka pochodzące ze źródeł krajowych, regionalnych i sektorowych. Zostały one zestandaryzowane na potrzeby zintegrowanej analizy przestrzennej wód morskich UE. Do celów oceny pobrano dane dotyczące następującej działalności człowieka: wyloty solanki z instalacji odsalania, punkty zrzutu urobku z pogłębiania, prace pogłębiarskie, oczyszczalnie ścieków, główne porty i farmy wiatrowe. Ten zbiór danych zawiera punktowe informacje na temat lokalizacji wybranych rodzajów działalności człowieka istotnych dla analizy interakcji na morskich obszarach chronionych.
Źródło	Działalność człowieka | europejska sieć informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODnet).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	październik 2025 r.

Dane punktowe odpowiadające wybranej działalności człowieka (instalacje odsalania, punkty zrzutu urobku z pogłębiania, prace pogłębiarskie, oczyszczalnie ścieków, główne porty i farmy wiatrowe) pobrano ze zbioru danych EMODnet na temat działalności człowieka. Pobrane informacje punktowe wykorzystano do określenia przestrzennego rozmieszczenia działalności człowieka w wyłącznej strefie ekonomicznej UE. Pobrane zbiory danych zostały zestawione na mapie z granicami morskich obszarów chronionych w celu oceny obecności i rozmieszczenia działalności człowieka na obszarach Natura 2000. Przetworzone dane wykorzystano do analizy presji działalności człowieka na obszarach chronionych.

6. Regiony i podregiony objęte dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej

Źródło 6.1 – regiony i podregiony objęte dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej (Europejska Agencja Środowiska)	
Tytuł	**Regiony i podregiony objęte dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej – wersja 2, październik 2022 r.**
Opis	Zbiór danych dotyczący regionów i podregionów morskich objętych dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej definiuje regiony i podregiony morskie ustanowione na mocy dyrektywy 2008/56/WE. Zbiór danych zapewnia zharmonizowane ramy geograficzne na potrzeby wdrożenia dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej. Dane obejmują Morze Bałtyckie, północno-wschodnią część Oceanu Atlantyckiego, Morze Śródziemne i Morze Czarne, w tym powiązane podregiony. Zbiór danych ułatwia prezentowanie danych w sposób spójny na mapie i spójną sprawozdawczość w zakresie ocen stanu środowiska morskiego na wodach morskich UE.
Źródło	Europejska Agencja Środowiska (EEA).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	marzec 2026 r.

Dane przestrzenne dotyczące regionów i podregionów morskich objętych dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej zostały pobrane i przefiltrowane pod kątem geograficznego zakresu oceny. Powstała w ten sposób warstwa przestrzenna została wykorzystana do celów ilustracyjnych i kartograficznych, aby przedstawić granice europejskich regionów i podregionów morskich objętych dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej. Zbiór danych posłużył jako warstwa referencyjna do zaprezentowania położenia morskich obszarów chronionych, obszarów ograniczonych połowów i innych elementów obszarów morskich w zestawieniu z oficjalnymi regionami i podregionami morskimi objętymi dyrektywą ramową w sprawie strategii morskiej.

7. Niebieska gospodarka

Źródło 7.1 – Wskaźniki niebieskiej gospodarki (2013–2023)	
Tytuł	**Wskaźniki niebieskiej gospodarki (surowe dane)**
Opis	Unijne obserwatorium niebieskiej gospodarki dostarcza ujednoliconych danych gospodarczych i danych dotyczących zatrudnienia w odniesieniu do sektorów związanych z działalnością morską (sektory niebieskiej gospodarki) w Unii Europejskiej. Dane są zestawiane przy użyciu wspólnej metodyki opartej na oficjalnych źródłach statystycznych i technikach szacowania, tak aby zapewnić porównywalność danych między państwami członkowskimi i w czasie. Na potrzeby analizy Trybunał pobrał dane dotyczące wskaźników „Wartość dodana brutto w cenach czynników produkcji” i „Zatrudnione osoby”. Następnie kontrolerzy Trybunału wyodrębnili następujące rodzaje działalności w ramach niebieskiej gospodarki: turystyka przybrzeżna, żywe zasoby, transport morski, zasoby nieożywione, działalność portowa, energia ze źródeł odnawialnych oraz budowa i remonty statków.
Źródło	Unijne Obserwatorium Niebieskiej Gospodarki prowadzone przez Wspólne Centrum Badawcze
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane tabelaryczne (.xlsx)
Data pozyskania danych	czerwiec 2026 r.

Kontrolerzy pobrali dane z unijnego obserwatorium niebieskiej gospodarki w odniesieniu do wskaźników „Wartość dodana brutto w cenach czynników produkcji” i „Zatrudnione osoby” za odpowiednie lata referencyjne. Następnie przefiltrowali i ujednolicili te dane, tak aby zapewnić spójność między poszczególnymi państwami członkowskimi. Zagregowano wartości dla podsektorów, o ile były dostępne, aby uzyskać odpowiednie wartości dla sektorów w poszczególnych państwach członkowskich. Następnie wykorzystano uzyskany w ten sposób zbiór danych do przedstawienia i porównania wyników gospodarczych i zatrudnienia w najważniejszych sektorach niebieskiej gospodarki na szczeblu państw członkowskich i UE.

8. Siedliska dna morskiego

Źródło 8.1 – dane EMODnet na temat siedlisk dna morskiego	
Tytuł	**Dane EMODnet na temat siedlisk dna morskiego**
Opis	Zbiór danych dotyczących siedlisk dna morskiego prowadzony przez europejską sieć informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODnet) zapewnia ujednolicone informacje na temat rozmieszczenia przestrzennego siedlisk dna morskiego na europejskich wodach morskich. Aby stworzyć tablicę wskaźników, kontrolerzy pobrali dane na temat „Przybrzeżnych terenów podmokłych na wodach europejskich" i „Pokrycia lasami makroalgowymi (podstawowa zmienna oceaniczna) w Europie". Te zbiory danych dostarczyły wyraźnych informacji przestrzennych na temat wybranych siedlisk przybrzeżnych i morskich na potrzeby przeprowadzonej przez kontrolerów oceny rozmieszczenia siedlisk w europejskich wodach morskich.
Źródło	Siedliska dna morskiego | europejska sieć informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODnet).
Licencja	CC BY 4.0
Dostępny format danych	Dane wektorowe (SHP, GeoPackage)
Data pozyskania danych	czerwiec 2026 r.

Kontrolerzy pobrali dane przestrzenne na temat „Przybrzeżnych terenów podmokłych na wodach europejskich" i „Pokrycia lasami makroalgowymi (podstawowa zmienna oceaniczna) w Europie" ze zbioru danych dotyczących siedlisk dna morskiego prowadzonego przez EMODnet. Odfiltrowano pozyskane warstwy danych na temat siedlisk zgodnie z zakresem geograficznym oceny i wykorzystano je następnie jako przestrzenne warstwy odniesienia. Zestawiono te dane dotyczące siedlisk z danymi na temat obszarów Natura 2000 i wyznaczonych na szczeblu krajowym morskich obszarów chronionych, aby zidentyfikować obszary siedlisk pokrywające się z obszarami Natura 2000 i obszarami krajowymi. Następnie wykorzystano uzyskane informacje do przedstawienia położenia wybranych siedlisk dna morskiego w zestawieniu z morskimi obszarami chronionymi na terenie objętym oceną.

Załącznik IV – Wykaz obszarów objętych stałymi ograniczeniami połowowymi

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km^2)
1	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.1	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/117	11,609
2	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-10		1,596
3	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-11		1,994
4	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-12		4,070
5	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-13		1,249
6	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-14		2,750
7	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-15		0,579
8	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-16		0,741
9	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-17		6,869
10	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-18		5,242
11	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-19		1,823
12	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-2		2,008
13	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-20		2,065
14	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-21		1,842
15	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-22		0,210
16	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-23		4,655
17	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-24		2,665
18	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-25		4,179
19	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-26		14,864
20	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-27		3,857
21	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-28		8,331
22	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-3		1,108
23	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-4		9,406
24	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-5		9,123
25	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-6		0,991
26	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-7		2,671

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
27	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-8		18,407
28	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.10-9		15,862
29	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.2		8,654
30	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.3		3,389
31	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.4		7,361
32	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.5		5,634
33	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.6		10,661
34	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.7		6,672
35	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.8-1		195,428
36	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.8-2		3,074
37	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.8-3		6,372
38	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-1		2,868
39	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-10		21,445
40	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-12		1,845
41	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-13		5,975
42	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-14		5,038
43	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-15		18,938
44	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-16		12,369
45	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-17		16,121
46	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-18		35,733
47	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-19		1,523
48	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-2		2,163
49	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-21		7,972
50	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-22		11,371
51	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-23		2,934
52	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-24		1,064
53	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-25		1,214
54	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-26		0,371
55	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-27		0,620

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
56	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-28		0,615
57	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-29		11,448
58	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-3		0,347
59	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-30		9,999
60	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-33		21,723
61	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-34		4,860
62	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-35		15,663
63	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-4		0,839
64	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-5		3,802
65	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-6		3,532
66	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-7		0,901
67	BALTIC_SEA_MPA_AREA_1.9-8		22,094
68	BALTIC_SEA_MPA_AREA_2.1		184,970
69	BALTIC_SEA_MPA_AREA_2.2		78,047
70	BALTIC_SEA_MPA_AREA_2.3		87,349
71	BALTIC_SEA_MPA_AREA_2.4		234,965
72	BALTIC_SEA_MPA_AREA_2.5		609,178
73	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.1	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 (załącznik I)	5,912
74	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.2		70,415
75	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.3		27,801
76	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.4		25,925
77	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.5a		36,669
78	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.5b		13,372
79	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.6a		4,533
80	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.6b		19,679
81	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.6c		108,542
82	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.6d		7,213
83	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.6e		98,051
84	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.7a		1,969

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
85	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.7b		3,252
86	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.7c		11,454
87	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.7d		38,254
88	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8a		22,677
89	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8b		10,414
90	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8c		2,087
91	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8d		7,853
92	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8e		2,886
93	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8f		3,321
94	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8g		12,879
95	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8h		0,641
96	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8i		2,812
97	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8j		0,433
98	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.8k		2,814
99	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9a		167,378
100	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9b		4,283
101	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9c1		3,080
102	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9c2		5,721
103	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9d1		2,836
104	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9d2		57,157
105	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9d3		2,666
106	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9e		76,757
107	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.9f		270,000
108	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.1	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 (załącznik II)	0,948
109	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.10		5,620
110	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.11		7,278
111	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.12		1,166
112	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.13		0,420
113	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.14		1,823

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
114	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.15		6,635
115	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.16		1,284
116	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.17		3,016
117	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.18		1,589
118	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.19		1,543
119	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.2		6,225
120	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.20		1,637
121	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.21		242,925
122	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.22		0,449
123	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23a		0,473
124	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23b		0,571
125	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23c		0,204
126	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23d		0,203
127	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23e		0,203
128	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23f		0,969
129	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23g		1,241
130	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23h		0,795
131	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23i		0,825
132	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.23j		0,806
133	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24a		0,418
134	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24b		0,207
135	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24c		0,255
136	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24d		0,216
137	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24e		0,442
138	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24f		0,213
139	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24g		0,202
140	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24h		0,203
141	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24i		0,207
142	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24j		0,211

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
143	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24k		0,194
144	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24l		0,685
145	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24m		0,193
146	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24n		0,279
147	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.24o		0,427
148	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.25		47,378
149	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.26		62,977
150	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.27		79,552
151	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.3		2,337
152	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.4		2,250
153	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.5		8,335
154	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.6		19,619
155	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.7		6,827
156	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.8		3,999
157	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.9		3,472
158	NORTH_SEA_MPA_AREA_3.1	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 (załącznik IV)	70,985
159	NORTH_SEA_MPA_AREA_3.2		74,797
160	NORTH_SEA_MPA_AREA_3.3		104,917
161	NORTH_SEA_MPA_AREA_3.4		6,891
162	NORTH_SEA_MPA_AREA_AIS_1.2	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 (załącznik V)	960,364
163	NORTH_SEA_MPA_AREA_AIS_1.3		427,383
164	NORTH_SEA_MPA_AREA_AIS_1.4		866,543
165	NORTH_SEA_MPA_AREA_AIS_2		3 532,319
166	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.10aa _Sylt_Outer_Reef	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 zmienione rozporządzeniem (UE) 2023/340	653,284
167	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.10ab _Sylt_Outer_Reef		2 772,082
168	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.10bc _Sylt_Outer_Reef		324,119
169	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.10bd _Sylt_Outer_Reef		534,946

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
170	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.11 _Borkum_Reef_Ground		621,474
171	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.12a _Cleaver_Bank		113,943
172	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.12b _Cleaver_Bank		294,377
173	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.12c _Cleaver_Bank		178,126
174	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.12d _Cleaver_Bank		102,117
175	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.13a _Frisian_Front		399,914
176	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.13b _Frisian_Front		599,831
177	NORTH_SEA_MPA_AREA_1.13c _Central_Oyster_Grounds		999,030
178	NORTH_SEA_MPA_AREA_2.28 _Amrum_BankSylt_Outer_Reef		48,049
179	NORTH_SEA_MPA_AREA_1_14	Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/118 zmienione rozporządzeniem (UE) 2025/2191	1 157,376
180	NORTH_SEA_MPA_AREA_1_15		1 099,257
181	BALTIC_SEA_ODERBANK	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik VIII – część C, pkt 1)	512,992
182	NORTH_SEA_PLAICE_BOX	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik V – część C, pkt 2.1) zmienione rozporządzeniem (UE) 2021/1160	45 458,537
183	NORTH_SEA_RABARBEREN	Rozporządzenie Rady (UE) 2025/202 (załącznik IV)	36,842
184	NORTH_SEA_REVET		195,490
185	NORTH_SEA_WEST_BANK		41,859
186	WW_VME_41	Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2022/1614 (załącznik II)	83,656
187	WW_VME_42		1 085,504
188	WW_VME_43		167,151
189	WW_VME_44		124,890
190	WW_VME_45		82,861

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
191	WW_VME_46		82,787
192	WW_VME_47		239,319
193	WW_VME_48		30,780
194	WW_VME_49		286,726
195	WW_VME_5		198,312
196	WW_VME_50		225,393
197	WW_VME_51		347,545
198	WW_VME_52		163,054
199	WW_VME_53		78,560
200	WW_VME_54		77,471
201	WW_VME_55		77,052
202	WW_VME_56		77,978
203	WW_VME_57		1 140,445
204	WW_VME_58		76,944
205	WW_VME_59		133,129
206	WW_VME_6		99,078
207	WW_VME_60		76,045
208	WW_VME_61		75,960
209	WW_VME_62		268,337
210	WW_VME_63		76,377
211	WW_VME_64		76,377
212	WW_VME_65		76,039
213	WW_VME_66		345,535
214	WW_VME_67		73,901
215	WW_VME_68		110,677
216	WW_VME_69		127,592
217	WW_VME_7		148,739
218	WW_VME_70		382,549
219	WW_VME_71		73,533

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
220	WW_VME_72		73,100
221	WW_VME_73		199,025
222	WW_VME_74		553,484
223	WW_VME_75		71,727
224	WW_VME_76		71,200
225	WW_VME_77		619,981
226	WW_VME_78		333,527
227	WW_VME_79		140,633
228	WW_VME_8		99,138
229	WW_VME_80		122,209
230	WW_VME_81		432,225
231	WW_VME_82		257,928
232	WW_VME_83		69,967
233	WW_VME_84		122,351
234	WW_VME_85_part_1		46,072
235	WW_VME_85_part_2		1,428
236	WW_VME_85_part_3		532,666
237	WW_VME_85_part_4		0,161
238	WW_VME_85_part_5		233,072
239	WW_VME_85_part_6		0,454
240	WW_VME_85_part_7		244,954
241	WW_VME_85_part_8		21,333
242	WW_VME_86		120,959
243	WW_VME_87		25,598
244	WW_VME_9		618,854
245	WW_VME_1		399,076
246	WW_VME_10		248,381
247	WW_VME_11		296,841
248	WW_VME_12		148,579

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km²)
249	WW_VME_13		97,659
250	WW_VME_14		94,030
251	WW_VME_15		139,058
252	WW_VME_16		89,457
253	WW_VME_17		89,577
254	WW_VME_18		90,554
255	WW_VME_19		88,642
256	WW_VME_2		99,705
257	WW_VME_20		89,163
258	WW_VME_21		88,941
259	WW_VME_22		89,830
260	WW_VME_23		178,098
261	WW_VME_24		87,968
262	WW_VME_25		88,938
263	WW_VME_26		88,836
264	WW_VME_27		131,344
265	WW_VME_28		155,424
266	WW_VME_29		88,715
267	WW_VME_3		174,437
268	WW_VME_30		86,578
269	WW_VME_31		86,452
270	WW_VME_32		129,219
271	WW_VME_33		85,682
272	WW_VME_34		85,528
273	WW_VME_35		233,181
274	WW_VME_36		84,204
275	WW_VME_37		210,193
276	WW_VME_38		125,885
277	WW_VME_39		83,814

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km^2)
278	WW_VME_4		198,593
279	WW_VME_40		167,467
280	WW_HAKE_01	Rozporządzenie Komisji (WE) nr 494/2002 (art. 5 ust. 1 lit. a))	49 293,570
281	WW_HAKE_02	Rozporządzenie Komisji (WE) nr 494/2002 (art. 5 ust. 1 lit. b))	31 511,144
282	GFCM_FRA_VME.AREA_RESTRICTED. GFCM_VME_CLOS_3	Zalecenie GFCM/30/2006/3, 1a	976,348
283	GFCM_FRA_VME.AREA_RESTRICTED. GFCM_VME_CLOS_2	Zalecenie GFCM/30/2006/3, 1c	9 937,753
284	GFCM_FRA_OTHER.FISH_HAB.GFCM _OTHER_FISH_HAB_6	Zalecenie GFCM/42/2018/5 (załącznik II)	613,147
285	GFCM_FRA_OTHER.FISH_HAB.GFCM _OTHER_FISH_HAB_7		616,134
286	GFCM_FRA_OTHER.FISH_HAB.GFCM _OTHER_FISH_HAB_8		469,002
287	GFCM_FRA_VME.AREA_RESTRICTED. GFCM_VME_CLOS_4_part_1	Zalecenie GFCM/46/2023/1 (załącznik I)	44,946
288	GFCM_FRA_OTRANTO_CHANNEL_CORE	Zalecenie GFCM/47/2024/6 (załącznik I)	878,579
289	WW_BELGICA_MOUND_PROVINCE	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik II – część A, pkt 1)	416,835
290	WW_HOVLAND_MOUND_PROVINCE		1 088,289
291	WW_NW_PORCUPINE_BANK_I		356,640
292	WW_NW_PORCUPINE_BANK_II		287,507
293	WW_SW_PORCUPINE_BANK		329,264
294	WW_EL_CACHUCHO	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik II – część B, pkt 1)	2 350,595
295	WW_MADEIRA_CANARY_ISLANDS	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik II – część B, pkt 2)	553 067,902

Nr	Nazwa obszaru ograniczonych połowów	Podstawa prawna	Powierzchnia (km^2)
296	WW_AZORES	Rozporządzenie (UE) 2019/1241 (załącznik II – część B, pkt 3)	531 502,939

Uwaga:
Dane (niewyczerpujące) wykorzystane przez Trybunał na potrzeby niniejszego sprawozdania zostały udostępnione przez Europejską Agencję Kontroli Rybołówstwa (EFCA) w postaci wieloboków określających obszary ograniczonych połowów. Danym przestrzennym towarzyszą odniesienia łączące poszczególne wieloboki z odpowiednią podstawą prawną, w tym z rozporządzeniami UE i zaleceniami Generalnej Komisji Rybołówstwa Morza Śródziemnego (GFCM) (stan na marzec 2026 r.).
W tabeli podano powierzchnię poszczególnych obszarów ograniczonych połowów. Ze względu na fakt, że niektóre obszary pokrywają się geograficznie, suma powierzchni poszczególnych obszarów nie jest równa całkowitej powierzchni.
Całkowita powierzchnia, z wyłączeniem obszarów pokrywających się, przedstawia się następująco:

- całkowita powierzchnia obszarów objętych stałymi ograniczeniami połowów (kategorie 1–3) = 1 259 288,11 km^2;
- całkowita powierzchnia obszarów Natura 2000 w 2024 r. (suma, bez zliczania nakładających się obszarów) = 525 853,29 km^2;
- całkowita powierzchnia obszarów Natura 2000 objętych stałymi ograniczeniami połowów (kategorie 1–3) = 79 670,24 km^2.

W związku z tym odsetek wszystkich obszarów Natura 2000, które są objęte stałymi ograniczeniami połowów (kategorie 1–3), wynosi 79 670,24 / 525 853,29 = 15,15%.

Załącznik V – Finansowanie unijne

01 **Program LIFE –** Na potrzeby analizy okresu 2021–2027 kontrolerzy Trybunału zidentyfikowali 18 projektów związanych z morskimi obszarami chronionymi realizowanych w dziewięciu państwach członkowskich. Łączny koszt tych projektów wyniósł 272 mln euro, przy czym 150 mln euro pochodziło z finansowania unijnego. Na potrzeby analizy okresu 2014–2020 natomiast kontrolerzy zidentyfikowali 20 kolejnych projektów będących w toku i realizowanych w ośmiu państwach członkowskich. Łączny koszt tychże wynosi 138 mln euro, przy czym 79 mln euro pochodzi z finansowania unijnego. Komisja zaproponowała włączenie programu LIFE do nowego Europejskiego Funduszu Konkurencyjności począwszy od 2028 r.

02 **Fundusze polityki spójności –** W odniesieniu do lat 2021–2025 kontrolerzy Trybunału zidentyfikowali 16 projektów związanych z morskimi obszarami chronionymi. Łączny koszt tych projektów wyniósł 22,5 mln euro, przy czym 18,2 mln euro pochodziło z finansowania unijnego.

03 **Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA) –** 25 państw członkowskich przeznaczyło w swoich programach krajowych środki finansowe na realizację celu szczegółowego 1.6 („Przyczynianie się do ochrony i odbudowy wodnej różnorodności biologicznej i ekosystemów wodnych”), który obejmuje wsparcie dla morskich obszarów chronionych.

Całkowita alokacja UE na realizację celu szczegółowego 1.6 EFMRA wynosi 377 mln euro, z czego:

- 108 mln euro przeznaczono na interwencje typu 6 dotyczące wyznaczania, utrzymania i monitorowania morskich obszarów chronionych, w tym obszarów należących do sieci Natura 2000;

- 255 mln euro przeznaczono na interwencje typu 1 dotyczące ochrony i odbudowy różnorodności biologicznej. Takie działania w szerszym zakresie przyczyniają się do ochrony środowiska morskiego.

Wsparcie na rzecz wdrażania i monitorowania morskich obszarów chronionych, w tym obszarów należących do sieci Natura 2000 (interwencje typu 6), jest również udostępniane w ramach innych celów szczegółowych. Do tej pory przeznaczono dodatkowe 10 mln euro na interwencje typu 6, głównie w ramach celu szczegółowego 2.1 „Zrównoważona akwakultura” (więcej informacji można znaleźć na portalu otwartych danych).

04 **Badania naukowe i innowacje –** W ramach programu „Horyzont Europa” finansowane są pewne projekty – w tym inicjatywy dotyczące europejskich niebieskich parków – które mają na celu wzmocnienie naukowych podstaw ochrony środowiska morskiego. Projekty te – o łącznym budżecie około 62,4 mln euro, realizowane w sześciu państwach członkowskich – koncentrują się na działaniach takich jak identyfikacja obszarów nadających się do ścisłej ochrony, analiza łączności ekologicznej między morskimi obszarami chronionymi oraz opracowanie narzędzi planowania przestrzennego obszarów morskich.

Załącznik VI – Metodyka oceny zarządzania morskim obszarem chronionym z wykorzystaniem narzędzia METT-4

01 Poszczególne morskie obszary chronione różnią się pod względem zakresu geograficznego, ram prawnych i celów ochrony. Aby obiektywnie ocenić skuteczność zarządzania tymi obszarami, Trybunał wykorzystał – dostosowując je odpowiednio – narzędzie monitorowania skuteczności zarządzania (METT-4) opracowane przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN).

02 Narzędzie METT-4 to znormalizowane ramy oceny mające postać ankiety (pytania zamknięte). Narzędzie to zostało opracowane w oparciu o cykl zarządzania obszarami chronionymi stworzony przez Światową Komisję Obszarów Chronionych IUCN i ma umożliwić pomiar faktycznego stanu środowiska na danym obszarze chronionym. Narzędzie to może być stosowane w odniesieniu do wszystkich rodzajów obszarów chronionych, w tym na lądzie. Trybunał pominął zatem pytania, które nie miały zastosowania w przypadku środowiska morskiego. Poniżej przedstawiono pełną listę pytań wykorzystanych do celów niniejszej kontroli.

Obszar podlegający ocenie	Pytanie
1. Status prawny	Czy przedmiotowy obszar chroniony ma status prawny lub czy też został on ustanowiony w ramach „innych skutecznych środków”?
2. Cele	Czy zarządzanie jest spójne z uzgodnionymi celami?
3. Regulacje / mechanizmy kontroli	Czy wprowadzono odpowiednie regulacje / mechanizmy kontroli w celu zarządzania użytkowaniem gruntów / mórz i działalnością człowieka (taką jak rybołówstwo, górnictwo, turystyka)?
4. Planowanie użytkowania gruntów / mórz	Czy w procesie planowania przestrzennego obszarów lądowych i morskich poza obszarem chronionym uwzględnia się przedmiotowy obszar chroniony i czy planowanie to przyczynia się do osiągnięcia uzgodnionych celów zarządzania?
5. Opracowanie koncepcji	Czy obszar chroniony ma odpowiedni rozmiar i kształt, tak aby pozwalał chronić gatunki, siedliska, procesy ekologiczne i zlewnie o kluczowym znaczeniu dla ochrony?
6. Wyodrębnienie obszaru	Czy granica obszaru jest znana i wytyczona?

Obszar podlegający ocenie	Pytanie
7. Planowanie zarządzania	Czy opracowano plan zarządzania lub równoważny dokument i czy jest on wdrażany?
8. Regularny plan prac	Czy opracowano regularny plan prac i czy jest on wdrażany?
9. Wykaz zasobów	Czy dysponują Państwo wystarczającymi informacjami, aby zarządzać przedmiotowym obszarem?
10. Personel	Czy liczba pracowników jest wystarczająca, aby zarządzać przedmiotowym obszarem chronionym?
11. Wiedza i umiejętności	Czy osoby zaangażowane w zarządzanie obszarem chronionym mają niezbędną wiedzę i umiejętności?
12. Bieżący budżet	Czy bieżący budżet jest wystarczający?
14. Zarządzanie budżetem	Czy budżet jest zarządzany w sposób zapewniający skuteczne administrowanie obszarem chronionym?
15. Sprzęt	Czy sprzęt i infrastruktura są wystarczające do zaspokojenia potrzeb w zakresie zarządzania?
16. Egzekwowanie prawa	Czy personel (tj. osoby odpowiedzialne za zarządzanie obszarem) może egzekwować przepisy ustawowe i wykonawcze dotyczące przedmiotowego obszaru chronionego?
17. Ochrona	Czy ustanowiono rozwiązania (np. patrole, zezwolenia, gromadzenie danych itp.) służące kontrolowaniu dostępu / wykorzystania zasobów na przedmiotowym obszarze chronionym?
19. Badania naukowe	Czy realizowany jest program badań naukowych, w tym badań w terenie, uwzględniający potrzeby związane z zarządzaniem przedmiotowym obszarem chronionym?
20. Monitorowanie / ocena	Czy działania w zakresie zarządzania są regularnie monitorowane, oceniane i korygowane?
21. Gospodarka zasobami	Czy prowadzi się aktywną gospodarkę zasobami?
22. Zmiana klimatu	Czy obszar chroniony jest zarządzany świadomie w taki sposób, by zapewnić przystosowanie do zmiany klimatu?
23. Wychwytywanie dwutlenku węgla	Czy obszar chroniony jest zarządzany świadomie w taki sposób, by zapobiec utracie dwutlenku węgla i wspierać dalsze wychwytywanie dwutlenku węgla?

Obszar podlegający ocenie	Pytanie
24. Usługi ekosystemowe	Czy w procesie zarządzania bierze się pod uwagę świadczenie usług ekosystemowych?
25. Edukacja / podnoszenie świadomości	Czy zaplanowano program edukacyjny i uświadamiający powiązany z celami i potrzebami wyznaczonymi dla obszaru?
26. Sąsiadujące państwa i podmioty komercyjne działające w sąsiedztwie	Czy prowadzi się współpracę z państwami zajmującymi sąsiadujące obszary wodne lub lądowe oraz z komercyjnymi użytkownikami sąsiadujących obszarów?
27. Podmioty komercyjne z branży turystyki	Czy komercyjni organizatorzy turystyki uczestniczą w zarządzaniu obszarem chronionym?
28. Opłaty	Jeśli stosowane są opłaty (tj. opłaty za wejście lub grzywny), czy pomagają one w zarządzaniu obszarem chronionym?
29. Udogodnienia dla odwiedzających	Czy infrastruktura i usługi dla odwiedzających są odpowiednie?
31. Społeczności lokalne	Czy społeczności lokalne mieszkające na obszarze chronionym lub w jego pobliżu uczestniczą w decyzjach dotyczących zarządzania?
32. Korzyści związane ze źródłami utrzymania	Czy obszar chroniony zapewnia społecznościom lokalnym trwałe źródło utrzymania?
33. Zagrożenia	Czy skutecznie przeciwdziała się zagrożeniom dla najważniejszych zasobów obszaru chronionego?
34. Łączność obszarów	Czy oceniono i spełniono wymogi dotyczące łączności funkcjonalnej?
37. Stan ochrony gatunków	Czy stan ochrony kluczowych gatunków wskaźnikowych zmienił się w ciągu ostatnich pięciu lat?
38. Stan ochrony siedlisk	Czy stan ochrony siedlisk zmienił się w ciągu ostatnich pięciu lat?

Źródło: narzędzie monitorowania skuteczności zarządzania (METT-4).

03 Do celów niniejszej kontroli Trybunał wybrał 45 morskich obszarów chronionych (zob. ***załącznik II***) zlokalizowanych w trzech państwach członkowskich (15 na każde państwo członkowskie). Kontrolerzy zwrócili się do podmiotów zarządzających tymi obszarami o przekazanie odpowiednich informacji zgodnie ze stanem na 2025 r. Niemniej w przypadku 10 z 15 wybranych morskich obszarów chronionych w Irlandii zarządzający nie byli w stanie przedstawić żadnych informacji, w związku z czym wnioski Trybunału przedstawione w niniejszym sprawozdaniu opierały się na 35 odpowiedziach (co odpowiada 77% wszystkich podmiotów zarządzających obszarami objętych badaniem).

04 W metodyce METT-4 stosuje się system punktacji 0–3 dla każdego pytania. Aby jednak ułatwić interpretację wyników, kontrolerzy uprościli metodę liczenia – zliczano odpowiedzi zamiast stosować punktację. Każde pytanie w ankiecie METT-4 daje podmiotom zarządzającym obszarami cztery konkretne możliwości opisania sytuacji na danym obszarze – od braku działań po wdrożenie w pełnym zakresie. Zespół kontrolny obliczył wartości procentowe, zliczając wszystkie odpowiedzi udzielone przez zarządzających obszarami na dane pytanie, a następnie dzieląc tę liczbę przez łączną liczbę kwestionariuszy (35 odpowiedzi). Dzięki temu udało się uniknąć mieszania różnych ocen punktowych i wskazano najczęstsze problemy w sposób ułatwiający interpretację.

05 Wprawdzie dostosowane narzędzie METT-4 dostarczyło cennych spostrzeżeń, lecz w ocenie występują pewne ograniczenia. Po pierwsze, ponieważ kwestionariusze opierają się na deklaracjach własnych podmiotów zarządzających morskimi obszarami chronionymi, istnieje nieodłączne ryzyko, że udzielone odpowiedzi nie będą wiarygodne. Po drugie, w przypadku konkretnych regionów wystąpiły luki w danych – odnosi się to w szczególności do Irlandii, w przypadku której kontrolerzy nie otrzymali 10 oczekiwanych odpowiedzi. W miarę możliwości odpowiedzi zostały potwierdzone wynikami wywiadów przeprowadzonych podczas wizyt kontrolnych Trybunału.

06 Ekstrapolacja tych wartości procentowych na całą UE nie jest możliwa ze względu na znikomą wielkość końcowej próby. Spośród 45 morskich obszarów chronionych objętych próbą Trybunału 30 wybrano przy użyciu metody doboru próby na podstawie jednostki monetarnej, którą dostosowano przez zastąpienie wartości pieniężnych wskaźnikami powierzchni. W związku z tym uzyskane wartości procentowe stanowią próbę ważoną obszarowo, a nie czysto statystyczne uogólnienie dotyczące wszystkich europejskich morskich obszarów chronionych.

Skróty

Skrót	Definicja / wyjaśnienie
EEA	Europejska Agencja Środowiska
EFMRA	Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury
IUCN	Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody
METT	narzędzie monitorowania skuteczności zarządzania
WPRyb	wspólna polityka rybołówstwa

Glosariusz

Termin	Definicja / wyjaśnienie
Morski obszar chroniony	Obszar morski wskazany na mocy przepisów lub w inny sposób jako teren, na którym dąży się do ochrony i zachowania różnorodności biologicznej, zasobów naturalnych i obiektów dziedzictwa kultury.
Nakład połowowy	Miara działalności połowowej, przy której określaniu bierze się pod uwagę zdolność połowową statku lub floty, a także liczbę dni, podczas których prowadzono połowy.
Obszar objęty oceną w zakresie morskich obszarów chronionych	Wody morskie otaczające państwo członkowskie UE, których zewnętrzna granica znajduje się: albo 200 mil morskich od wybrzeża, albo w równej odległości od sąsiedniego państwa członkowskiego UE, albo zgodnie z przebiegiem określonym w obowiązującym traktacie.
Obszar ściśle chroniony	Strefa, w której wszelkie pozyskiwanie zasobów (takie jak rybołówstwo, górnictwo lub pogłębianie) jest zakazane, tak aby umożliwić odbudowę ekosystemów morskich.
Odrzuty	Połów, który jest wrzucany z powrotem do morza. Praktyka ta jest zakazana przez prawodawstwo UE z nielicznymi wyjątkami.
Presja połowowa	Wpływ rybołówstwa na ekosystemy i populacje ryb.
Przyłów	Niezamierzone połowy organizmów, które nie są gatunkami docelowymi dla danej działalności połowowej.
Regionalna konwencja morska	Międzynarodowe porozumienie w sprawie ochrony środowiska morskiego na wodach morskich UE.
Szacowany nakład połowowy	Czas spędzony przez statek przypuszczalnie na połowach, oszacowany na podstawie ruchu statku wywnioskowanego z danych z systemu śledzenia statków.
Wyłączna strefa ekonomiczna	Obszar morski położony tuż za wodami terytorialnymi państwa nadbrzeżnego, na którym państwo to ma określone prawa i obowiązki na mocy konwencji ONZ o prawie morza.

Odpowiedzi Komisji

https://www.eca.europa.eu/pl/publications/SR-2026-25

Kalendarium

https://www.eca.europa.eu/pl/publications/SR-2026-25

Zespół kontrolny

W sprawozdaniach specjalnych Trybunału przedstawiane są wyniki kontroli dotyczących obszarów polityki i programów UE bądź kwestii związanych z zarządzaniem w wybranych obszarach budżetowych. Trybunał wybiera i opracowuje zadania kontrolne tak, aby osiągnąć jak największe oddziaływanie, biorąc przy tym pod uwagę kryteria takie jak zagrożenia dla realizacji celów lub zgodności, poziom dochodów lub wydatków w danym obszarze, nadchodzące zmiany oraz interes polityczny i społeczny.

Niniejsza kontrola wykonania zadań została przeprowadzona przez Izbę I, zajmującą się wydatkami związanymi ze zrównoważonym użytkowaniem zasobów naturalnych. Izbie tej przewodniczy członkini Trybunału Joëlle Elvinger. Kontrolą kierowała członkini Trybunału Iliana Ivanova, a w działania kontrolne zaangażowani byli: Mariana Hristcheva, szefowa gabinetu; Mariya Byalkova, attaché; Emmanuel Rauch, kierownik; Rafał Czarnecki, koordynator zadania, a także kontrolerzy: Kim Hublé, Zuzana Gullová, Monika Dedičová, Alina Tereszkiewicz i Torgny Karlsson. Wsparcie w zakresie danych zapewnili Stamatis Kalogirou, Anthony Pantelis, Fotios Polyzos i Iveta Toleikyte, a wsparcie językowe zapewniły Jennifer Schofield, Zoe Dennis i Laura Mcmillan. Alexandra-Elena Mazilu opracowała materiały graficzne, a Frédérique Hussenet odpowiadała za wsparcie administracyjne.

Od lewej: Monika Dedičová, Mariana Hristcheva, Alexandra Mazilu, Emmanuel Rauch, Torgny Karlsson, Iliana Ivanova, Rafał Czarnecki, Stamatis Kalogirou, Anthony Pantelis, Mariya Byalkova, Fotios Polyzos, Alina Tereszkiewicz i Iveta Toleikyte.

PRAWA AUTORSKIE

© Unia Europejska, 2026.

Polityka Europejskiego Trybunału Obrachunkowego w zakresie ponownego wykorzystywania dokumentów została określona w decyzji Trybunału nr 6-2019 w sprawie polityki otwartych danych oraz ponownego wykorzystywania dokumentów.

O ile nie wskazano inaczej (np. nie zamieszczono szczegółowych adnotacji o prawach autorskich), treści Europejskiego Trybunału Obrachunkowego będące własnością UE objęte są licencją Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0).
Oznacza to, że co do zasady ponowne wykorzystanie jest dozwolone, pod warunkiem że treści zostaną odpowiednio oznaczone i zostaną wskazane dokonane w nich zmiany.
W przypadku ponownego wykorzystania treści Trybunału niedozwolone jest zmienianie ich oryginalnego znaczenia albo przesłania. Trybunał nie ponosi odpowiedzialności za jakiekolwiek konsekwencje ponownego wykorzystywania.

Jeżeli konkretna treść wskazuje na możliwą do zidentyfikowania osobę fizyczną – tak jak w przypadku zdjęć, na których widoczni są pracownicy Trybunału – lub zawiera prace stron trzecich, wymagane jest uzyskanie dodatkowego zezwolenia.

W takim przypadku uzyskane dodatkowe zezwolenie na ponowne wykorzystanie określonej treści unieważnia i zastępuje wspomniane wcześniej zezwolenie ogólne. Powinny być w nim wyraźnie wskazane wszelkie ograniczenia dotyczące wykorzystania treści.

W celu wykorzystania lub powielenia treści niebędącej własnością UE konieczne może być wystąpienie o zgodę bezpośrednio do właścicieli praw autorskich.

Zdjęcie na stronie tytułowej: © xbrchx / stock.adobe.com.

Rys. 1, 2, 6 i rys. 1 w ramce 3: ©2026 Mapbox, © OpenStreetMap.

Ramka 7, zdjęcie: © Aron Hejdström, rada administracyjna okręgu Gotlandia.

Oprogramowanie lub dokumenty objęte prawem własności przemysłowej, takie jak patenty, znaki towarowe, wzory użytkowe, znaki graficzne i nazwy, nie są objęte polityką Europejskiego Trybunału Obrachunkowego w zakresie ponownego wykorzystania.

Na stronach internetowych instytucji Unii Europejskiej dostępnych w domenie europa.eu zamieszczane są linki do stron zewnętrznych. Trybunał nie ma kontroli nad ich zawartością i w związku z tym zachęca użytkowników, aby we własnym zakresie zapoznali się z polityką ochrony prywatności i polityką w zakresie praw autorskich obowiązującymi na tych stronach.

Wykorzystywanie znaku graficznego Europejskiego Trybunału Obrachunkowego

Znak graficzny Europejskiego Trybunału Obrachunkowego nie może być wykorzystywany bez uprzedniej zgody Trybunału.

HTML	ISBN 978-92-849-8443-5	ISSN 1977-5768	doi:10.2865/7805753	QJ-01-26-048-PL-Q
PDF	ISBN 978-92-849-8444-2	ISSN 1977-5768	doi:10.2865/7393704	QJ-01-26-048-PL-N

CYTOWANIE

Europejski Trybunał Obrachunkowy, sprawozdanie specjalne 25/2026 pt. „Morskie obszary chronione – samo wyznaczenie takich obszarów nie wystarcza, by zapewnić skuteczną ochronę środowiska morskiego”, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2026.

Stan mórz należących do UE pogarsza się z wielu przyczyn, takich jak zmiana klimatu, zanieczyszczenia, połowy i utrata siedlisk. W unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030 wyznaczono cel zakładający objęcie ochroną 30% obszarów morskich UE, w tym 10% – ochroną ścisłą. Trybunał ocenił postępy w osiąganiu tych poziomów docelowych. Kontrolerzy zbadali, czy wyznaczenie obszaru chronionego zapewnia skuteczną ochronę oraz w jaki sposób zapewnia się równowagę między celami środowiskowymi z jednej strony a celami społecznymi i gospodarczymi z drugiej. Wprawdzie sieć morskich obszarów chronionych została rozbudowana, osiągnięcie założonych poziomów docelowych jest jednak bardzo mało prawdopodobne. Na wielu obszarach nie wprowadzono bowiem środków ochrony, a zarządzanie adaptacyjne jest często prowadzone w niewielkim zakresie. Niedawno przyjęte przepisy UE przenoszą punkt ciężkości działań z ochrony biernej na aktywną odbudowę ekosystemów. Trybunał zalecił: rozbudowę sieci obszarów chronionych; zagwarantowanie, że wyznaczenie obszaru chronionego będzie pociągać za sobą wdrożenie możliwych do wyegzekwowania środków; zwiększenie zaangażowania zainteresowanych stron; poprawę zarządzania adaptacyjnego i monitorowania.

Sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego przedstawiono na podstawie art. 287 ust. 4 akapit drugi TFUE.

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ OBRACHUNKOWY

Urząd Publikacji Unii Europejskiej

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ OBRACHUNKOWY
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel.: +352 4398-1

Formularz kontaktowy: eca.europa.eu/pl/contact
Strona internetowa: eca.europa.eu
Media społecznościowe: @EUauditors